

Sad ga ima, sad ga nema

Ponikve iznad Bakra
Magično jezero koje nestaje

2-4 **90 dana**5-11 **razgovor**

Dr.sc. Boris Jokić, ravnatelj Instituta za društvena istraživanja u Zagrebu
Nije slučajno da novi predmet Škola i zajednica starta u Primorsko-goranskoj županiji

10-11 **na kafe**

Daniel Strčić, načelnik Općine Punat
Štednja je za sada u prvom planu

12-13 **vizitka**

Kašetica, brend proizvođača autohtonog proizvoda PGŽ
Kašetica puna zelenog i plavog

14-17 **sport**

Katja Luketić, glavna tajnica Zajednice sportova PGŽ
Ulaganje u sport je ulaganje nove zdrave generacije

18-23 **kartulina**

Camino Krk Story
Sto pedeset kilometara i 7 dana otočne avanture

24-25 **sport**

Nenad Šimičić, Rab
Neumorni misionar sporta na Otoku sreće

26-29 **reportaža**

Institut Plavi svijet, Veli Lošinj
Nakon 23 godine vrijeme je za iskorak

30-31 **obljetnice**

Dani Frane Petrića
U 30 godina 1123 sudionika iz 49 zemalja s 5 kontinenta

32-33 **sport**

VOP Sup Team Opatija
Sup je danas u modi, svi se time želi baviti

34-37 **reportaža**

Ponikve iznad Bakra
Magično jezero koje nestaje

38-40 **projekti**

Obnova tunera u primorju
Tunere prerastaju u turističke atrakcije

41-43 **oko nas**

Dr. Emina Grgurević Dujmić, Centar za prevenciju i dijagnostiku PGŽ
Preventivni pregledi imperativ sadašnjeg vremena

44-45 **pijat**

Oštarija Fiorin, Jurdani
Od maneštre od bobiči do domaćeg creme bruleea

46-47 **pet pitanja**

Darija Žmak Kunić, kiparica
Darijine pletenice „Iz ormara“

48 **nagradna križaljka**

Camino Krk

49 **impresum**

Dobitnici nagradne križaljke

50-51 **info zip**

Županijski info

52 **zelenoplava...**

Mali goranski vodotoci – biseri očuvane prirode

SURADNJA SA MEĐIMURSKOM ŽUPANIJOM NA PROJEKTU "PUTOVIMA FRANKOPANA"

Primorsko-goranska i Međimurska županija potpisale Sporazum o suradnji

Župani Zlatko Komadina i Matija Posavec potpisali su Sporazum o suradnji i povezivanju na projektu „Putovima Frankopana“.

U cilju očuvanja povijesne i kulturne baštine i ostavštine plemićkih obitelji Zrinskih i Frankopana, Primorsko-goranska županija, kao županija Frankopana, i Međimurska županija, županija Zrinskih, će razvijati zajedničke projekte i koristiti dostupne nacionalne i EU fondove te kroz obnovu infrastrukture i podršku kulturnim manifestacijama obogaćivati kulturnu i turističku ponudu u županijama.

Sporazum, koji je korak više u povezivanju ovih dviju regija, potpisan je u Dvorcu Nova Kraljevica u sklopu službenog posjeta delegacije Međimurske županije Primorsko-goranskoj.

„Imamo jedinstvenu priliku razviti projekt na nacionalnoj razini i otvoreni smo za suradnju s Karlovačkom i Ličko-senjskom županijom“, istaknuo je župan Komadina. Pohvalivši Primorsko-goransku županiju kao nositelja vrijednog i nagrađivanog projekta župan Posavec dodao je: „Imamo jako puno tema i meni je zadovoljstvo da na taj način spajamo kopno i more, sjever i jug te možemo naučiti jedni od drugih jako puno“.

Zajedno do razvijanja projekta na nacionalnoj razini – župani sa suradnicima u Dvorcu Nova Kraljevica

Jedna od zanimljivosti koju je župan Posavec istaknuo je da su stoljećima Zrinski i Frankopani stolovali u Čakovcu, u prekrasnom starom gradu Zrinskih, odakle su otišli prema Bečkom Novom Mjestu gdje su u takozvanoj Zrinsko-frankopanskoj uroti tragično završili. Upravo se ta urota prema legendi kovala u kaštelu u Kraljevici gdje je i potpisan Sporazum dviju županija.

KATASTROFALNE POSLJEDICE VELIKIH POPLAVA NA PODRUČJU GORSKOG KOTARA

Župan proglasio elementarnu nepogodu

Koncem listopada župan Zlatko Komadina proglasio je prirodnu nepogodu zbog bujičnih poplava na području Čabra, Delnica, Vrbovskog, Brod Moravica i Skrada, kakve nisu viđene desetljećima. Ukupna procijenjena šteta

po povjerenstvima za ovih pet goranskih gradova i općina iznosi otprilike 7 milijuna kuna i prelazi zakonom zadanih 20 posto izvornih prihoda u proračunima jedinica lokalne samouprave, što je temelj za proglašenje elementarne nepogode.

NOVA DEMOGRAFSKA MJERA
PRIMORSKO-GORANSKE ŽUPANIJEŽupanija će
pomoći mladim
obiteljima

Nova demografska mjera stiže na inicijativu Županije, koja će sufinancirati obnovu stanova za društveno dostupan najam mladim obiteljima. U tu svrhu, Primorsko-goranska županija raspisala je javni poziv vrijedan milijun kuna za sufinanciranje obnove stanova u vlasništvu gradova i općina na području županije koji će se potom davati u dugoročni, društveno dostupan najam mladim obiteljima.

Demografsku mjeru poticajnog stanovanja u 2022. godini predstavila je resorna pročelnica Dragica Marač na redovitoj konferenciji za novinare rekavši kako je cilj zadržati mlade obitelji u Primorsko-goranskoj županiji rješavanjem njihovog stambenog pitanja.

Pravo podnošenja prijave imaju jedinice lokalne samouprave s područja Gorskog kotara i otoka

DOŽUPAN VOJKO BRAUT O POČETKU GRADNJE ZDRAVSTVENOG CENTRA NA RUJEVICI

Baza za sve
županijske
interventne službe

Zamjenik župana Vojko Braut u izjavi za HRT najavio je da će do kraja ove godine započeti iskopi za izgradnju stanice i helikopterske baze HGSS-a u sklopu novog zdravstvenog centra na Rujevici. Kako je naglasio riječ je o velikom projektu kojeg zajedno realiziraju Primorsko-goranska županija, Grad Rijeka i HGSS, a na jednom će mjestu objediniti resurse i djelovanje interventnih službi s području naše županije.

„PGŽ će na Rujevici izgraditi novo sjedište Zavoda za hitnu medicinu gdje će se preseliti vozni park hitne i službe saniteta čime se oslobađaju dva lokaliteta koja se sada koriste u Rijeci, onaj na Turniču i na Orehovici rekao je Braut. Izvijestio je kako HGSS za taj lokalitet već ima izvršnu pravomoćnu građevinsku dozvolu, plan je da se o do kraja 2022. krene s prvim iskopima. PGŽ će u proračunu za sljedeću godinu osigurati dodatnih 10 milijuna kuna za izgradnju interne prometnice. U međuvremenu se radi projektiranje radi uspostave prava građenja na tom području, a plan je da bi sama izgradnja zgrade Zavoda za hitnu medicinu

Primorsko-goranske županije, kao demografski najugroženiji dijelovi županije, a sufinancirala bi se adaptacija ili sanacija postojećih stanova koji nisu u funkciji do iznosa od 300.000 kn. Nakon stavljanja u funkciju, jedinica lokalne samouprave raspisat će natječaj i dodijeliti stanove mladim obiteljima, roditeljima do navršene 45. godine života, po cijeni najma koji ne može iznositi više od dva eura po kvadratu mjesečno.

Nakon provedenog natječaja, radovi na adaptaciji moraju se provesti najkasnije do 30. lipnja 2023. godine što znači da bi prve mlade obitelji u svoje nove domove mogli useliti iduće ljeto. Pročelnica Marač istaknula je da se mjera temelji na analizi demografskih pokazatelja PGŽ-a, a za provedbu u sljedećoj godini predviđen je jednaki iznos ovogodišnjem, dok je za narednu godinu planiran dvostruko veći.

započela u posljednjem kvartalu 2023.godine, istaknuo je Braut.

U suradnji s HGSS-om i Gradom Rijekom provest će se reparcelacija zemljišta, a radovi na iskopima trebali bi započeti krajem ove godine. Ujedno, po okončanju javne nabave, zaključen je ugovor o projektiranju idejnog projekta vrijedan 1,08 milijuna kuna s riječkim arhitektonskim studiom Mapa d.o.o., nakon čega slijedi izrada glavnog projekta. Početak izvođenja radova na izgradnji očekuje se u rujnu 2023. godine.

Prema riječima zamjenika Brauta, radi se o generacijskom projektu koji će objediniti resurse i djelovanje interventnih službi na području Primorsko-goranske županije te u suradnji s resornim Ministarstvom, uspostaviti infrastrukturu za hitnu helikoptersku službu za otoke.

Helikopterska baza Rujevica

„PUTOVIMA FRANKOPANA” PROGLAŠEN
NAJUSPJEŠNIJIM ŽUPANIJSKIM EU
PROJEKTOM PREMA IZBORU JAVNOSTIJavnosti se najviše
svida projekt
“Putovima
Frankopana”

S proglašenja pobjednika u hotelu Sheraton

Projekt Kulturno-turistička ruta „Putovima Frankopana” Primorsko-goranske županije proglašen je najuspješnijim županijskim EU projektom prema izboru javnosti na portalu Jutarnji.hr. Stručni žiri izabrao je pobjednike u četiri kategorije – Doprinos znanosti i inovacijama, Doprinos lokalnoj i regionalnoj zajednici, Doprinos prekograničnoj suradnji i Doprinos poduzetništvu, dok je pobjednika pete kategorije odabrala javnost u konkurenciji 37 projekata.

Na svečanosti proglašenja pobjednika u hotelu Sheraton, županu Zlatku Komadini nagradu je uručio glavni urednik Jutarnjeg lista Goran Ogurlić.

„Posebno je zadovoljstvo dobiti nagradu čitatelja. To znači da smo napravili dobar projekt i dobro ga promovirali. No, ono što je važno je da smo prezentirali hrvatsku kulturnu baštinu. Imamo što prikazati Europi i time se ponosimo. Ovaj je projekt uključio 20 lokaliteta, prije svega obnovio je i zaštitio od propadanja kaštele Zrinskih i Frankopana na ruti od Krka, Gorskog kotara do Vinodolske doline i Trsata. Kaštela ima i u drugim našim županijama i cilj nam je povezati Karlovačku, Ličko-senjsku i Međimursku županiju i napraviti nacionalni projekt. KTR „Putovima Frankopana” također je prikazala i priču o Frankopanima, njihovom životu i nasljeđu”, rekao je župan Komadina i zahvalio se voditeljicama projekta te čitateljima na nagradi.

Dodjela nagrada za „Najbolji županijski EU projekt 2022.” provela je Hanza media u suradnji s Hrvatskom zajednicom županija, Uredom Europskog parlamenta u Hrvatskoj, portalom župan.hr i uz potporu Ministarstva regionalnoga razvoja i fondova Europske unije.

Obljetnica Županijske specijalne bolnice Insula na Rabu

Otvaranje bolnice i prema zdravstvenom turizmu

Uz sufinanciranje stanovanja medicinskog kadra bolnice Primorsko-goranska županija kao osnivač i vlasnik kontinuirano nastavlja s ulaganjima u ovu zdravstvenu ustanovu.

Županijska specijalna bolnica Insula na Rabu obilježava 67. godina rada i postojanja. Najveća je to ustanova sekundarne zdravstvene zaštite čiji je osnivač Primorsko-goranska županija i jedan je od najvećih poslodavaca na otoku s 260 zaposlenih. Bolnica je ujedno i nastavna baza Medicinskog fakulteta i Fakulteta zdravstvenih studija u Rijeci te još šest fakulteta na području RH.

Bolnicu je tijekom boravka na otoku Rabu posjetio župan Zlatko Komadina sa suradnicima i članovima Turističkog vijeća TZ Kvarnera, obzirom da se dodatnim spektrom specijalističkih zdravstvenih usluga bolnica otvorila i prema zdravstvenom turizmu.

U kratkom susretu s djelatnicima, predstavljena je bolnica i njezini potencijali u pogledu zdravstvene sigurnosti građana i gostiju otoka Raba.

„U ovaj bolnički kompleks kroz zadnjih 20 godina uložili smo 75 milijuna kuna, a nedavno smo dovršili obnovu i posljednja dva paviljona.

Župan Zlatko Komadina sa suradnicima u posjeti Županijskoj specijalnoj bolnici Insula

Besprijekoran okoliš Specijalne bolnice Insula

Time smo omogućili značajan iskorak u pružanju zdravstvenih usluga, primarno građanima Raba, cijelog otoka i Primorsko-goranske županije te s ponosom mogu reći da je ova ustanova po kvaliteti usluga i opremljenosti danas na razini europskih standarda. Čestitam svim djelatnicima

ovu visoku obljetnicu, 67 godina kontinuiranog djelovanja“ rekao je župan Zlatko Komadina.

Uz postojeće specijalističke usluge koje Županijska specijalna bolnica Insula pruža kroz rad svojih multidisciplinarnih timova, ove godine je u planu uvođenje fizikalne terapije i neurokognitivne rehabilitacije u kući.

„Time je iskazana spremnost da se adekvatno odgovori na identificirane javne potrebe i pruži podrška ozdravljenju teže pokretnih, starijih, ali i socijalno isključenih stanovnika otoka. Uz senzornu integraciju, logopediju, kineziterapiju i druge usluge upravo je neurokognitivna rehabilitacija i fizikalna terapija značajan iskorak u liječenju onih bolesnika čije zdravstveno stanje jeste takvo da, zbog smanjene mobilnosti, još ne mogu koristiti usluge specijalističko-konzilijarne rehabilitacije i/ili su na listi čekanja za specijalističke ortopedске bolnice“ najavila je ravnateljica Vesna Šendula-Jengić uz zahvalu djelatnicima, Primorsko-goranskoj županiji i Gradu Rabu na uspješnoj suradnji i podršci svih ovih godina.

Istaknuto je da je najveći broj zaposlenih u bolnici upravo medicinski kadar. Uz sufinanciranje stanovanja medicinskog kadra bolnice, Primorsko-goranska županija kao osnivač i vlasnik kontinuirano nastavlja s ulaganjima u ovu zdravstvenu ustanovu.

Vesna Šendula-Jengić: Iako je briga za mentalno zdravlje primarna misija Insule, značajno je proširena paleta medicinskih usluga

Do kraja ove godine u planu je opremanje ambulanti i bolničkih soba novouređenih paviljona

Nije slučajno da novi predmet Škola i zajednica starta u Primorsko-goranskoj županiji

U ŠiZ-u mnogo je toga drugačije u odnosu na redovnu nastavu. Nema fiksnog sadržaja. Kreće se od interesa mladih ljudi. Prolazi se kroz četiri vrlo različita procesa tijekom školske godine, a uključuje stjecanje iskustva na mjestu gdje se problem odvija ili rješava.

Razgovarao: Dragan OGURLIĆ

Snimio: Petar FABIJAN

Ove jeseni, 2022., srednje škole u Primorsko-goranskoj županiji prve u Hrvatskoj uvele su inovativni predmet građanskog odgoja i obrazovanja Škola i zajednica, potpunu novost na obzoru hrvatskog obrazovnog sustava. Na čelu tima koji ga je sa suradnicima osmislio je nekadašnji voditelj Cjelovite kurikularne reforme dr.sc. Boris Jokić, ravnatelj Instituta za društvena istraživanja u Zagrebu. Kurikulum novog predmeta Škola i zajednica (ŠiZ) izradili su Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, riječki Centar za studije mira i konflikata i Prva riječka hrvatska gimnazija koja je, među ostalim, i prva u Hrvatskoj krenula s pilotiranjem novog predmeta.

O prvim iskustvima prijema novog predmeta u školama Primorsko-goranske županije razgovaramo s njegovim idejnim začetnikom Borisom Jokićem.

S početkom ove školske godine u 14 primorskih i goranskih srednjih škola startala je „Škola i zajednica“ (ŠiZ), inovativni predmet građanskog odgoja i obrazovanja. Kakve su prve reakcije učenika i nastavnika?

– Kada smo krenuli osmišljavati novi predmet za srednje škole pod nazivom ‘Škola i zajednica’ nismo mogli ni zamisliti da će se on u jesen 2022. godine izvoditi u 59 srednjih škola u Republici Hrvatskoj od kojih je 14 u Primorsko-goranskoj županiji iz koje je sve i krenulo. Namjere su nam bile znatno skromnije, a činjenica da čak 258 učenika i 17 nastavnika trenutno u PGŽ-u ‘šizi’ za nas je velika čast i odgovornost. Prve reakcije su odlične. Mladi ljudi su zainteresirani za sve to novo i drugačije što taj predmet nudi, a jednako važno je da se u poučavanju predmeta dobro osjećaju i njihovi nastavnici.

Život sa zajednicom i lokalnim problemima

Kako je zamišljena situacija u kojoj učenici 2. i 3. razreda sami biraju problem u lokalnoj zajednici, nakon toga ga istražuju, potom imaju prilike djelovati i biti na mjestu gdje se problem odvija, steći iskustvo te predložiti rješenje? Kome predlažu rješenje?

Teme koje učenici odabiru za svoje djelovanje su vrlo različite i još uvijek nisu do kraja utvrđene. Tako će se u Delnicama baviti odnosom prema prirodi, u nekim riječkim školama tema je situacija s migrantima, na Lošinju pitanje sadržaja za mlade, a u Opatiji cijena i redovitost javnog prijevoza. ŠiZ je ludo zanimljiv jer ne možete predvidjeti što mlade ljude brine i s čime bi se htjeli baviti.

– ŠiZ uvijek kreće od interesa mladih ljudi i njihovog prepoznavanja problema u zajednici. Nema tu propisanog sadržaja. Mladi ljudi na početku predmeta izlaze u zajednicu u kojoj žive i odrastaju i bilježe lokalne probleme koje smatraju važnima. U nekim sredinama problem može predstavljati bespravna gradnja, negdje nedostatak sportskih igrališta, dok se neke skupine mogu baviti odlaskom mladih iz njihove sredine. Nakon što se dogovore oko problema kojim se žele baviti, učenici prolaze kroz precizno isplaniran proces poučavanja, učenja i što je jednako važno iskustva. Prvo problem istražuju koristeći znanstvene pristupe iz društvenih znanosti. To im omogućuje da problem sagledaju iz više perspektiva. Nakon toga imaju prilike steći iskustvo vezano uz problem koji su sami odabrali. Npr. ako ih zanima pitanje odvoza smeća, neko vrijeme će provesti s čistačima ulica, možda se i provozati u kamionu čistoće ili počistiti ulice. Nakon što su o problemu promislili, nakon što su ga istražili te u vezi njega stekli iskustvo, učenici u završnom dijelu ŠiZ-a djeluju u svojoj zajednici vezano uz taj problem. To može biti djelovanje u vidu malih akcija u školi, ali i organizacije kampanja, tribina, prikupljanja sredstava... ŠiZ završava smotrom na kojoj će učenici iz PGŽ-a vlastima predstaviti svoja rješenja i promišljanja. Nadam se da će političari pokazati zrelost i poslušati ih.

Rijeka je mjesto gdje je ‘ŠiZ’ prohodao

Predmet ŠiZ kao potpuno novi predmet nema fiksnog sadržaja, nema zadanih tema, pismenog i usmenog ispitivanja, a prati se i vrednuje komunikacija i suradnja... Koje su se teme iskristalizirale, do sada?

– Tu ŠiZ postaje ludo zanimljiv jer ne možete predvidjeti što mlade ljude brine i s čime bi se htjeli baviti. Prva iskustva nastavnika su da svoje učenike gledaju nekim drugim očima jer u njima vide opet neku iskru. Teme su vrlo različite i još uvijek nisu do kraja utvrđene. Tako će se u Delnicama baviti odnosom prema prirodi, u nekim riječkim školama tema je situacija

s migrantima, na Lošinj pitanje sadržaja za mlade, a u Opatiji cijena i redovitost javnog prijevoza. Neke od ostalih tema su prehrana mladih, dostupnost kladionica i casina maloljetnim učenicima, kvaliteta srednjoškolskog obrazovanja... Nama kao autorima predmeta posebno je drago da se u odabirima mladih ljudi vide njihovi interesi, a ne oni nas starijih.

Povodom pokretanja predmeta građanskog odgoja u PGŽ školama, rekli ste, nedavno, da niti jedna zemlja u EU nema ovakav kurikulum. Zašto to mislite? I tko ga je osmišljavao?

– Nema predmeta koji se sustavno pokušava uvesti, a da je toliko otvoren i usmjeren na proces. ŠiZ sadrži tu

neizvjesnost da se ne zna s kojim će se problemom tijekom godine baviti. Nastao je izrazito konstruktivnom i uspješnom suradnjom Rijeke i Zagreba pri čemu je Rijeka mjesto gdje je 'ŠiZ' prohodao. Kao u mnogim drugim stvarima, Rijeka i PGŽ su mjesta na kojima ideje koje su napredne i inovativne mogu zaživjeti. Predmet je plod suradnje Centra za studije mira i konflikata Sveučilišta u Rijeci, Prve riječke hrvatske gimnazije, Centra za kulturu dijaloga u Rijeci i Instituta za društvena istraživanja u Zagrebu. Prva financijska sredstva osiguralo je riječko Sveučilište, a kasnije je financiranje preuzeo institut kojem sam na čelu. Važnu ulogu u cijelom procesu su odigrale rektorica Sveučilišta Snježana Prijic

Samaržija te ravnateljica gimanizije Jane Sclaunich bez kojih ŠiZ-a ne bi bilo. Sam predmet autorsko je djelo Laure Angelovski i Helene de Karine iz Prve riječke hrvatske gimnazije, Bojane Čulum Ilić, Ive Davorije i Nebojše Zelića s riječkog Sveučilišta, Zorana Grozdanova iz riječkog CeKaDe-a, Karin Doolan sa zadarskog Sveučilišta, Dražena Šimleše iz ZMAG-a, te mojih kolegica i kolega s Instituta za društvena istraživanja u Zagrebu Zrinke Ristić Dedić, Jane Šimon, Nikole Bakete i Marka Kovačića.

Izazovnja, otvorenija i hrabrija škola

Prilično je dakle stručnjaka uključeno u proces uvođenja novog predmeta. Zašto smatrate da je ŠiZ "velika inovacija" za hrvatsko školstvo?

– Mnogo je toga u njemu drugačije u odnosu na redovnu nastavu. Nema fiksnog sadržaja. Kreće se od interesa mladih ljudi. Prolazi se kroz četiri vrlo različita procesa tijekom školske godine. Uključuje stjecanje iskustva na mjestu gdje se problem odvija ili rješava. Intenzivno se u proces uključuje zajednica, a mladi ljudi tu istu istražuju. U predmetu nema pisanih i usmenih provjera znanja već se prate aktivnosti, komunikacija i suradnja mladih ljudi. Predmet rezultira akcijom u kojoj mladi ljudi imaju prilike konkretno djelovati u svojoj zajednici. Kada smo intenzivno radili s nastavnicima na pripremi za uvođenje mnogi su govorili da je to neka drugačija škola. Izazovnija, otvorenija, hrabrija. Tek treba vidjeti ima li Hrvatska snage za tako nešto.

Nakon uvođenja predmeta u primorsko-goranske škole, slijede zagrebačke, a interes su iskazale i škole Krapinsko-zagorske županije. Da li to nužno znači da su ove sredine otvorenije od drugih? Što se događa u drugim sredinama s uvođenjem naprednijih kurikuluma u školstvo?

– ŠiZ je trenutno u 59 škola i to u 81 razredu. Ukupno je uključeno 1286 učenika 2. i 3. razreda srednje škole. U sve tri sredine provedba ide iznimno dobro, što naravno ne znači da nema izazova. Ne dijelim sredine na otvorene ili zatvorene. U svim dijelovima Hrvatske naći ćete ravnateljice i nastavnice koji bi svesrdno podržali ovakav predmet. Još više biste interesa našli kod učenika. Ono što je omogućilo uvođenje u PGŽ-u, Gradu Zagrebu i Krapinsko-zagorskoj županiji je spremnost ravnateljica i ravnatelja za takvu inovaciju. Tu želim posebno naglasiti ove vaše jer su od samih početaka prepoznali i dali podršku ŠiZ-u. Još je važnija podrška političkih struktura. Tu posebice želim zahvaliti županu Komadini, ali još i više zamjenici župana Marini Medarić te pročelnici za obrazovanje Editi Stilin. Bez njih ne bi bilo ŠiZ-a ne samo u PGŽ-u, nego nigdje u zemlji. Odluke lokalne politike da spremno prihvate rješenja koja smo osmislili i daju potporu školama ključ su uspjeha inovacija u svim dijelovima društva, a posebice u obrazovanju.

Ponižena radna snaga koja drži društvo

Zašto su učitelji i odgajatelji, kao progresivniji dio hrvatskog društva, tako nisko na vrijednosnoj društvenoj ljestvici?

Što se tiče kurikularne reforme, žao mi je zbog tisuća ljudi koji su izašli na ulice s idejom da su odgoj i obrazovanje u Hrvatskoj važni

Ravnateljice i ravnatelji škola u PGŽ od samih početaka prepoznali su i dali podršku ŠiZ-u. Još je važnija podrška političkih struktura.

– Odgojno-obrazovni radnici su temelj svakog društva, a posebice hrvatskog. Zemlja smo koja svoj razvoj može temeljiti samo na jednoj vrsti 'kapitala', onom ljudskom. Rad s djecom i mladima je upravo stvaranje takve vrijednosti. U sustavu u kojem se za one koji pozitivno utječu na ovo društvo proglašavaju mešetari, trgovci,

prevaranti... ljudi koji svakodnevno ulaze u razred, jasličku skupinu, fakultetsku predavaonicu nemaju puno šansi. Tu rad ne prolazi i još se i omalovažava. Proglašava ih se neradnicima i onima koji imaju 'tri mjeseca godišnjeg'. Realnost je u potpunosti drugačija. Uz zdravstvene radnike, umjetnike, novinare, one koje rade u socijalnoj skrbi i znanstvenike, oni su ti koji drže ovo društvo. Oni su ti koji mu mogu dati nove boje i novi ritam.

Zbog "poplave" lažnih odlikaša zalažete se za ukidanje općeg prosjeka ocjena. Ta je pošast za odličnim uspjehom naročito izražena u tzv. elitnim školama i to dovodi učenike i roditelje do raznih trauma i iskušenja. Imamo društvo i školstvo koje robuje ocjenama. Imate li jednostavno rješenje za taj problem?

– Treba se bojati jednostavnih rješenja. Naročito u obrazovanju. Ideja da svi u školi moraju biti odlični u svemu jedna je od najgorih koja trenutno postoji u našem društvu. Pogrešna i štetna. Ne znam za Vas, ali ja u svojoj okolini ne znam nikoga tko je u svemu odličan. Osobu koja je matematički napredna, lijepo piše, super pjeva, tehnički precizna, fizički aktivna i načitana. E da i da govori tečno tri strana jezika. Takva osoba 'postoji' trenutno samo u hrvatskim školama.

Ukinuti prosjek ocjena

– Ideja prosjeka od 5,0, nastavlja Boris Jokić, velika je laž koja u nekim situacijama može biti i opasna za mlade ljude. Ideal savršenstva kod nekih može uzrokovati osjećaj neuspjeha koji onda može voditi višim razinama depresivnosti i anksioznosti. A sve za što? Da netko ima lažni osjećaj da je u svemu najbolji. Rješenja postoje. Ukratko – ukinite prosjek ocjena jer on ne opisuje jake i slabije strane pojedinog učenika. Uvedite tzv. 'hibridni model vrednovanja i ocjenjivanja' kojeg smo izradili tijekom Cjelovite kurikularne reforme. U tom se modelu uz školske ocjene koje daje nastavnik, uvode od 5. razreda i vanjski ispiti na način da sam nastavnik može povući ispitne materijale u svoj razred i primijeniti ih na svojim učenicima. Povratna informacija o tome kakvi su Marija, Dragan ili Boris u matematici služi mu za objektiviziranje vlastitih ocjena i odmicanje pritiska roditelja. Istovremeno učenicima i roditeljima služi kao uvid u to

Jokić: ŠiZ je trenutno u 59 škola i to u 81 razredu. Ukupno je uključeno 1286 učenika 2. i 3. razreda srednje škole. U sve tri sredine provedba ide iznimno dobro.

Promjena i pobjeda će biti sve dok je sredina kao što je Primorsko-goranska županija, škola kao što je Prva riječka hrvatska gimnazija i Sveučilišta kao što je riječko.

što trebaju promijeniti u učenju pojedinog predmeta. Da se samo to uvede, hrvatski bi sustav odgoja i obrazovanja preskočio pet godina razvoja.

Ne čini li Vam se da djelatnici u školstvu sve više posežu da praksom djelatnika u medicini koji izvan redovnog radnog vremena rade u privatnoj praksi, pa tako i profesori drže instrukcije nakon redovne nastave? Je li to anomalija sustava ili potreba koju nametnula trka za ocjenama i usvojeni sustav vrijednosti? Ne bi li za znanje trebala biti dovoljna školska nastava?

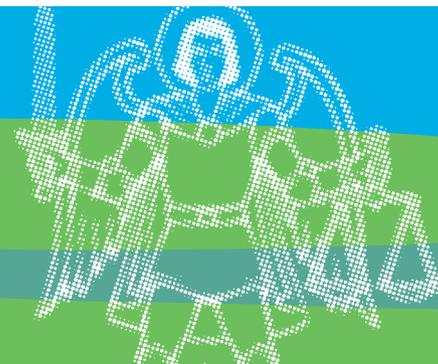
– Pojavu privatnih instrukcija pratimo već 20 godina. Radi se o svjetskom fenomenu koji svoje izvore ima u Aziji. U osnovi svega je odnos između aspiracija učenika i roditelja i kvalitete koju sustav odgoja i obrazovanja daje. Gdje je nesrazmjer između želja, bilo da je to dobiti dva ili upisati Sorbonnu, i poučavanja i učenja u službenom sustavu

obrazovanja veći tu je i pojava privatnih instrukcija izraženija. Prije deset godina izradili smo cijeli set mjera koje bi utjecale na smanjenje ove pojave. Od tada su se izredale različite vlasti, ali promjena nema.

Osvrt na ugušenu reformu

Bili ste voditelj cjelovite reforme školstva u Hrvatskoj, i recimo to tako, u središtu burnih zbivanja oko kurikularne reforme, koju je politika i Ministarstvo obrazovanja na kraju odbacilo. Izjavili ste da je kurikularna reforma mrtva u Hrvatskoj; da li je išta implementirano od predloženih reformi? Koliko uopće vremena mora proteći do novog pokušaja i da li ga uopće treba očekivati?

– Ta je reforma 2016. ugušena. Žao mi je zbog toga, ali ponajmanje zbog mene osobno. Žao mi je zbog vrijednog rada tisuća ljudi iz škola, dječjih vrtića i iz akademske zajednice. Žao mi je zbog tisuća ljudi koji su izašli na ulice s idejom da su odgoj i obrazovanje u Hrvatskoj važni. Žao mi je najviše zbog toga što su reformom predložena rješenja izrazito kvalitetna i domišljena i što su mogla promijeniti ovo društvo na bolje. Za to je bilo potrebno malo više mudrosti i puno više sistematičnosti u uvođenju i strpljenja. I premda se to može činiti kao poraz treba se sjetiti jednog pjesnika koji je rekao da se u svakom porazu vidi dio slobode i da je to neki novi početak. Tako i ovdje. Pobjede i promjene tek dolaze sve dok je sredina kao što je Primorsko-goranska županija, škola kao što je Prva riječka hrvatska gimnazija i Sveučilišta kao što je riječko.

Napisala i snimila: Martina FRKA MILOTIĆ i Arhiva ZiP

Prije godinu dana održani su izbori na kojima je u svim otočnim jedinicama lokalne samouprave ponovno izabran dotadašnji (grado)načelnik – osim u jednoj. U Općini Punat bitka za poziciju načelnika bila je napeta, a razriješena je pobjedom nezavisnog Daniela Strčića, koji se time našao u jedinstvenoj poziciji u odnosu na ostatak otoka. Naime, morao se naći zajednički jezik s oporbom, koalicijom SDP-PGS, koja je zadržala većinu u Općinskom vijeću.

Koji su najbitniji, kapitalni projekti koje biste istaknuli nakon prve godine vašeg mandata?

– Iza nas je niz projekata, ali pokušat ću izdvojiti nekoliko najbitnijih. To je svakako izgradnja nove sabirne ulice 15 u Puntu u vrijednosti nešto više od milijun kuna; zatim je to kolno-pješački prilaz 18, odnosno odvojak Ulice Ljudevita Gaja vrijednosti 280 tisuća kuna što nam je Ministarstvo regionalnog razvoja i EU fondova sufinanciralo sa 100 tisuća kuna; onda uređenje dječjeg igrališta u iznosu nešto većem od 100 tisuća kuna, pri čemu je također oko 80 posto sredstava financirano EU sredstvima; postavili smo ogradu u Staroj Baški, vrijednu 150 tisuća kuna, na prometnici gdje su lani u proljeće smrtno stradala dvojica mladića. Ovu je investiciju sufinancirala Primorsko-goranska županija sa 60 tisuća kuna.

Također, postavili smo prve pametne spremnike za otpad i uredili fasadu ribarnice, što možda nije financijski osobito vrijedno ulaganje, ali budući da se nalazi u centru mjesta, svakako je bitna promjena. Bilo je tu i mnogo manjih, ali jednako bitnih aktivnosti poput ulaganja u održavanje komunalne

Novouređeno dječje igralište

Štednja je za sada u prvom planu

Učinili smo niz projekata, a bilo bi bez sumnje daleko više i kapitalnih projekata, ulaganja u komunalnu infrastrukturu i drugih aktivnosti da problem općinskog duga prema državi nije isplivao na površinu. Prioritet je postao što prije vratiti taj dug kako se ne bi gomilale kamate, i onda krenuti naprijed

Otvaram vrata građanima i figurativno i doslovno

Jedini ste načelnik na Krku kojem većinu u Općinskom vijeću čini oporba.

– Suradnja je ponekad dobra, ponekad lošija. Primjerice, na prošlom vijeću od 26 točaka dnevnog reda, 12 točaka ili nije ni razmatrano, ili nije prihvaćeno. Uvijek sam maksimalno otvoren za suradnju, samo da ne zastanemo s razvojem. Isto tako, ponosan sam na to što je Općina u posljednjih godinu dana otvorila vrata za sve svoje građane, i figurativno i doslovno. Dodatan korak naprijed napraviti ćemo kada izađe prvi newsletter, odnosno mjesečno glasilo općinskog načelnika. Ono će biti u digitalnom obliku i mještani će ga polovicom mjeseca moći primati putem e-maila, a moći će i odgovoriti, komentirati, sugerirati ili nam se općenito obratiti i ovim putem. Prije godinu dana sam otvorio općinska vrata, a sada simbolično obilježavam prvu godinu na čelu općine otvaranjem i digitalnih vrata Općine Punat svim našim mještanima.

Daniel Strčić: U ovih godinu dana uspjeli smo privući investicije vrijedne oko 7 milijuna kuna

infrastrukture, sanacije ograda kod POS-ovih stanova, radova na pomorskom dobru, uređenja šetnica, sanacija zidova, popravak mula... i svi su završeni do početka sezone, odnosno 1. lipnja. Ono što nas čeka je fotonaponska elektrana na zgradi Općine, pripremamo dokumentaciju za rekonstrukciju i nadogradnju starog vrtića u Puntu za što ćemo uskoro imati i prezentaciju idejnog rješenja, a na jesen planiramo krenuti i s rekonstrukcijom zgrade stare škole u Staroj Baški.

Vraćanje dugova prisilni prioritet

Osim ulaganja same Općine, bilo je i drugih investicija?

– Tako je, uspjeli smo privući i druga ulaganja u našu općinu. To je nova trafostanica i postavljanje visokonaponske i niskonaponske mreže na puntarskoj obali, čime će središnji dio mjesta dobiti kvalitetnu struju. U ovih godinu dana uspjeli smo privući investicije vrijedne oko 7 milijuna kuna.

Prvu godinu obilježili su i neki problemi, a najveći među njima je svakako pitanje državnog zemljišta.

– To je nažalost najveća stvar koja je obilježila prvih godinu dana moga mandata, budući da se radi o 2.5 milijuna kuna duga. Bilo bi bez sumnje daleko više i kapitalnih projekata, ulaganja u komunalnu infrastrukturu i drugih aktivnosti da ovaj problem duga prema državi nije isplivao na površinu. Projekti koji još

Do kraja godine bit će omogućeno spajanje na optiku za tisuću kućanstava u Puntu

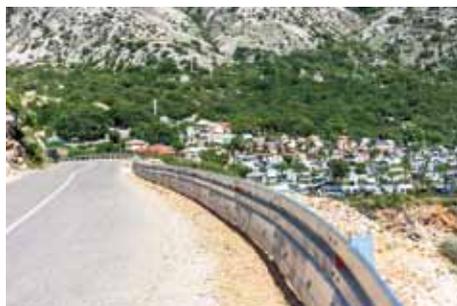
nisu bili pokrenuti stavljeni su privremeno na čekanje, budući da je prioritet postao što prije vratiti taj dug kako se ne bi gomilale kamate. Mjesečno plaćamo 10 tisuća kuna kamata, što je na godišnjoj razini 120 tisuća kuna. Cilj je, dakle, što prije vratiti taj novac. Posljednjih mjeseci smo štedjeli, a štedjeli smo i krajem prošle godine, budući da sam u trenutku mog stupanja na mjesto načelnika zatekao loše stanje – minus od oko 1,5 milijuna kuna. Osim državnog zemljišta, tu su i brojni krediti koje smo naslijedili i moramo ih vraćati, u visini od oko 2 milijuna kuna godišnje, odnosno ukupno 32 milijuna kuna. Jedan kredit smo uspjeli zatvoriti već u rujnu. Nažalost, ovih prvih godinu dana više je obilježila štednja kako bi mogli vratiti naslijeđene dugove, nego projekti koje sam htio realizirati.

Besplatan vrtić nije odgovarajuća demografska mjera

Mnogo je bure u javnosti podiglo i pitanje besplatnih vrtića za sve puntarske mališane.

– To pitanje, odnosno postupak, trenutno razmatra sud. Naime, riječ je o odluci Općinskog vijeća koja nije prošla obavezno zakonsko savjetovanje i nije bila u skladu s proračunom, dakle nije donesena prema zakonu, koji je ovdje upravo kako bi regulirao odluke koje se tiču velikog broja naših mještana. Budući da sam i sam roditelj dvoje male djece, to je tema koja mi je i samom bliska i dobro poznata, no u općinama koje su prije nas uvele ovu praksu – Baška i Vrbnik – pokazalo se da besplatan vrtić nije odgovarajuća demografska mjera. Prije takvog koraka potrebno je osigurati dovoljan broj mjesta jasličkoj i vrtićkoj djeci, a što dosada nije bio slučaj.

Savjetovanje služi upravo tome da svi građani kažu svoje mišljenje o nekoj temi,

Ogradu na opasnoj prometnici u Staroj Baški sufinancirala je Primorsko-goranska županija

a dobro znamo da ako negdje usmjerimo dodatna sredstva, drugdje moramo oduzeti. Bez savjetovanja s građanima, ne možemo znati što ljudi misle o tome. Svi opći akti koje ja kao načelnik predlažem prolaze savjetovanje s građanima, što je po zakonu i nužno. Po zakonu i Statutu naše Općine odgovoran sam za zakonit rad naše općine i zato sam bio prisiljen donijeti odluke o obustavi nezakonito donesenih odluka.

Donijet ćemo „hlad“ na puntarske plaže

Ipak, da ne govorimo samo o problemima, dosta je toga i ostvareno.

– Tako je. Na području socijalne skrbi pomažemo nizom naknada i pomoći, ulažemo u obrazovanje i sport, pomažemo starijima... Općina mora voditi brigu o svim skupinama društva i to i čini. Ove je godine četvero jasličke djece ostalo neupisano u vrtić, a nama je sada cilj urediti dvije prostorije za jednu jasličku i jednu vrtićku skupinu, kako druge godine nitko ne bi ostao neupisan. Za mene kao načelnika i jedno neupisano dijete je previše neupisane djece.

Osvrnimo se još na trenutak na komunalne radove.

– Spomenut ću street workout park koji je bio dotrajavao, pa smo ga uredili; zamijenili

smo bolesna stabla na dječjem igralištu većim brojem novih stabala; bolesni drvored kod groblja zamijenjen je novim čempresima; ulagali smo u održavanje i uređenje plaža; raskršćena je i uređena šumica od nekoliko tisuća četvornih metara uz plažu, ranije zaraslo državno zemljište na kojem će kupaci napokon dobiti prostor u hladu, što je izuzetno bitno za djecu i starije osobe. Puntarske su plaže divne, ali nedostajalo im je hladu, a sada smo dobili i taj vrijedan prostor koji će građani bez sumnje prepoznati.

Ovaj posao traži maksimum od osobe

Kakvi su vam planovi za sljedeću godinu mandata? Možete li izdvojiti tri najbitnija projekta?

– Volio bih do sljedećeg ljeta završiti barem osnovne radove na rekonstrukciji stare škole u Staroj Baški. Intenzivno radimo na tome da rekonstruiramo stari vrtić u Puntu, gdje će svoj prostor dvije ranije spomenute vrtićke skupine; KUD Puntat bi također ovdje trebao dobiti novi prostor, a na trećem katu planiramo urediti knjižnicu, koju bi povezali s interpretacijskom centrom Punta koji bi pričao priču o prošlosti i sadašnjosti našeg mjesta. Ono što je izuzetno bitno je i suradnja s Hrvatskim telekomom i EKI, odnosno optika. Investitori mi kažu da s prethodnom vlašću nisu uspjeli naći zajednički jezik, no ja kao programer po struci, jako dobro poznajem važnost optike za društveni i gospodarski razvoj. HT je već započeo 3.5 milijuna kuna vrijedne radove, tako da bi do kraja godine trebalo biti omogućeno spajanje za tisuću kućanstava u Puntu. Općina također radi na tome, i planiramo do kraja 2023. godine kompletni Puntat i Staru Bašku pokriti optikom. Sredstva su osigurana, javna nabava je prošla i ako ne bude nikakvih iznenađenja, radovi kreću na jesen.

I za kraj, vaši dojmovi na poziciji načelnika nakon godinu dana?

– Najbolje bi bilo pitati mještane što oni kažu. Ovaj posao je, ako ga zaista radite kako treba, izuzetno zahtjevan i bez radnog vremena. Zahtijeva 24 sata u danu, 7 dana u tjednu, bez praznika i blagdana, traži maksimum od osobe. U ovih godinu dana sam to davao, a i davat ću jer želim dokazati da se općine mogu voditi drugačije nego što se to obično u javnosti percipira. Smisao i cilj je javni interes prije svega.

Kašetica puna zelenog i plavog

Sve što na policama u Kašetici možete pronaći, od preradevina plodova iz voćnjaka, šuma i vinograda ili iz morskih dubina, potječe iz Obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva Gorskog kotara, Primorja i s Kvarnerskih otoka.

Tea Cimaš:
Kašetica je mjesto kreativnog okupljanja srodnih udruga, institucija i pojedinaca koji promiču ekološku proizvodnju

Napisao: Zdravko KLEVA
Snimio: Petar FABIJAN

Centar za poljoprivredu i ruralni razvoj Primorsko-goranske županije smješten u Staroj Sušici 2018. godine pokrenuo je projekt okupljanja proizvođača autohtonih proizvoda u jedinstveni brend nazvan Kašetica.

U svrhu razvoja, proizvodnje i promocije autohtonih proizvoda na Gomili, u samoj riječkoj gradskoj jezgri uređen je prostor ispunjen lijepo i maštovito upakiranim proizvodima zelenog i plavog predznaka. Naime sve što na policama u Kašetici možete pronaći, od preradevina plodova iz voćnjaka, šuma i vinograda ili iz morskih dubina, potječe iz Obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva Gorskog kotara, Primorja i s Kvarnerskih otoka.

Prvi događaj u prodajno-izložbenom prostoru, Kašetici, kod samog njegova otvaranja 14. veljače 2018. godine, upriličena je manifestacija mednih proizvoda, uz stručno vodstvo senzorskih analitičara meda. I to ne običnih medova, već onih koji su prije toga bili zapaženi na mnogobrojnim natjecanjima.

U Kašeticu mogu samo unikati

Primarni i osnovni cilj „Kašetice“ je promocija. Prema riječima Tee Cimaš, suradnice za promociju i razvoj autohtonih proizvoda, u „Kašetici“ je brend kreiran s namjerom da sve proizvođače autohtonih proizvoda stave pod jedan isti nazivnik i da bi se mogli baviti zajedničkim marketingom. Jer očekivati da svaki proizvođač sam obrađuje i izlazi na tržište nije lako niti je jamstvo uspjeha.

– Prije svega smo dakle brend, a s druge strane smo i ovaj prostor zamislili kao centar

Juretićeve kašetice

Sve što se može kupiti u Kašetici, iz nje se može odnijeti u kašetici. Ivan Juretić arhitekt, obožavatelj drva, posebice goranske jele, autor je i proizvođač kašetice. U svojoj maloj stolarskoj radionici s puno preciznosti, od jelovine nabavljene u Gerovu, izrađuje 16 dimenzijama različitih kašetice. Dizajnirana da se može napuniti proizvodima, Juretićeva kašetica i sama po sebi dodana je vrijednost sadržaju kojim se popuni.

Kašetica je mjesto druženja i različitih skupova

prikupljanja autohtonih proizvoda, objašnjava Cimaš. Nadalje, napominje, ovo nije samo mjesto spajanja proizvođača s krajnjim kupcima, nego je ujedno prostor okupljanja proizvođača, razmjena njihovih iskustava. Mjesto kreativnog okupljanja srodnih udruga, institucija i pojedinaca koji promiču ekološku proizvodnju, te promoviraju razvoj ekološke svijesti i održivog turizma. Na kraju ovo je prodajni centar svih tih, mogu slobodno reći, unikatnih autohtonih proizvoda. Prodaja je komisijskog tipa, što znači da mi sa svakim proizvođačem potpisujemo ugovor i od svega što mu damo, novac uplaćujemo na njegov račun. Mi nemamo maržu, nastojimo da cijene ostanu kao što su na kućnom pragu. Prodaja je, recimo, nužno zlo kako bi nešto, ipak ti proizvođači uprihodili, ali naša primarna uloga je promocija, kaže Tea.

Više od šezdeset proizvođača oslanja se na Kašeticu

– Proizvoda imamo dosta, malo smo skućeni s prostorom i ne možemo sve ni staviti na vidno mjesto. Imamo šezdesetak ugovora sklopljenih s proizvođačima. Radi se i o sezonskim proizvodima pa ih nekada ima, a nekada nema. Uglavnom su poljoprivredni proizvodi i nešto je ruketvorina poput proizvoda od vune, drva, domaće radinosti, kozmetičkih preparata na prirodnoj osnovi. Svi proizvodi su zapakirani, ne smijemo prodavati ništa rinfuzno. U „Kašetici“ su vina istaknutih vinara s ovog područja, proizvođača meda, sira, likera. Svi ti proizvodi, naglašava Tea Cimaš, nastali su, odnosno proizvedeni su isključivo u Primorsko-goranskoj županiji. Kao uvjet da bi surađivao s nama, proizvođač se mora upisati u e-katalog. Mi smo svojedobno napravili e-katalog, zovemo ga Kašetica katalog, koji je baza podataka o proizvođaču, proizvodu, gdje se proizvodi nalazi. To je i na državnoj razini stanovita baza podataka iz koje se može saznati sve o OPG-u i njegovim aktivnostima. Proizvođači su iz cijele županije, i uglavnom su manji proizvođači koji nemaju vremena baviti se marketingom, nemaju niti neke velike količine koje bi se isplatilo oglašavati, negdje distribuirati, no ima ih i većih. Recimo vinara, oni su ti koji imaju i količine i na tržištu im je ime poznato. Dosta programa radimo s

S jedne od prezentacija medova

Centar za poljoprivredu i ruralni razvoj PGŽ

Centar za poljoprivredu i ruralni razvoj PGŽ djeluje već 22 godine. U početku se zvao Centar za brdsko-planinsku poljoprivredu, osnovan od 16 osnivača, gradova i općina Gorskog kotara. Godine 2015. uključivanjem pridruženih članova, 17 gradova i općina s otoka i Hrvatskog primorja, mijenja naziv u Centar za poljoprivredu i ruralni razvoj PGŽ. Aktualni trenutak rada Centra fokusiran je na rješavanje problematike poljoprivrednog zemljišta u vlasništvu države. Centar je za 22 jedinice lokalne samouprave izradio Program raspolaganja državnim poljoprivrednim zemljištem te napravio bazu podataka sa prikazom na karti za svaku JLS zasebno. Za navedene Općine i Gradove u izradi je Natječajna dokumentacija za raspolaganje navedenim zemljištem. Osim spomenutog, dodaje ravnatelj Dalibor Šošarić, treba spomenuti i objekt za preradu voća u Staroj Sušici koji je jesenjih dana u punom radu na preradi jabuka u sok. Prerađeno je više od 5 tona voća za obiteljska poljoprivredna gospodarstva s područja naših osnivača. Naglašavam i suradnju sa Veleučilištem u Rijeci, kojem je Centar nastavna baza za praksu studenata za preddiplomski stručni studij „Održivi agroturizam“. Također naglašavam laboratorij u Staroj Sušici za početno izučavanje osobina tla. Smatramo da je Centar provedbom programa opravdao svoje postojanje, a u prilog tome ide i činjenica da se ove godine proširio sastav osnivača Centra te sada uz Primorsko-goransku županiju, rad Centra podržava 30 jedinica lokalnih samouprava.

U prodajno-izložbenom prostoru primorsko-goranske Kašetice izlaže više od šezdeset proizvođača autohtonih proizvoda

proizvođačima meda. Oni se također ističu, Primorsko-goranska županija ima idealne uvjete za med, ima raznolikost pašu, čistu, zato jer smo „ubili!“ industriju, napominje Tea Cimaš.

Kašetica mjesto okupljanja i turistički proizvod

Prostor „Kašetice“ je često i prostor okupljanja, zalaze u njega turisti, poslovni ljudi svrtae na okrjepu, degustaciju. Kvalitetna je suradnja s Turističkom zajednicom. Za bolje upoznavanje, širenje informacija o Kašetici, proizvođačima i proizvodima, u njoj se kreiraju i izdaju promidžbeni materijali. Brošure: Cesta vina, Cesta Sira, Katalog proizvoda i proizvođača te list „Pegeželjac“ u kojem se predstavljaju različiti OPG-ovi, vinari. Uz komisionu prodaju rad Kašetice je organizacija i suorganizacija sajмова, festivala i izložbi autohtonih proizvoda i to onih za koje pokazu interes sami proizvođači zastupljeni u Kašetici. Centar za poljoprivredu i ruralni razvoj PGŽ na navedenim manifestacijama osigura i plati zakup prostora kako bi isti bio besplatan za sve zainteresirane, kaže nam ravnatelja centra Dalibor Šošarić.

Prema njegovim riječima Kašetica je u potpunosti opravdala svoje postojanje i ispunila očekivanja i to zahvaljujući Primorsko-goranskoj županiji koja u cijelosti pokriva sve troškove rada Kašetice (zakup prostora, energija, komunalne usluge, osiguranje imovine i plaća zaposlenika). Bez navedenog prodaja u Kašetici ne bi mogla biti komisiona. U prilog tome ide i ostvareni promet od 228.579,00 kuna u 2021. godini koji je u konačnici nekome isplaćen i time uz promociju pridonio i financijskoj pomoći.

Napisao: Kristian SIROTIĆ

Snimio: Petar FABIJAN

Katja Luketić nedavno je napunila prvu godinu u ulozi glavne tajnice Zajednice sportova Primorsko-goranske županije, prva operativka krovnog sportskog županijskog tijela na toj je funkciji zamijenila Darka Ivoševića, koji je u svojih šesnaest godina napravio iznimne pomake na svim poljima, kada je u pitanju županijski sport.

Niti je Katja Luketić u svijetu sporta novo ime, riječ je o ženi s bogatim iskustvom iz „prvih linija“, prije nego je preuzela osjetljivu ulogu, sport je imala prilike upoznati na sve moguće načine. Prvo kao sportašica, a potom kroz obrazovni sustav, kao trenerica i kao sportska djelatnica.

Radila je s djecom predškolskog uzrasta, s osnovnoškolcima, sa srednoškolcima, vodila je vrhunske sportaše, koji su ostvarivali vrhunske rezultate, bila je na velikim natjecanjima, bila je predsjednica kluba... U ured je dakle sjela s terena, što drugim riječima znači da problematiku sporta ima u malom prstu.

– Rekla bih da je puno lakše raditi u sportu na ovaj način, nego kada u sport dođe netko

Europski fondovi

Mnogi klubovi u PGŽ-i imaju velikih financijskih problema, teško se dolazi do novca čak i u klubovima u kojima se puno i kvalitetno radi. Mogu li klubove spasiti europski fondovi?

– Klubovi ne koriste previše novac iz europskih fondova jer ljudi jednostavno ne znaju pisati projekte. Riječki sportski savez ima ljude koji pišu projekte za Savez i za klubove, mi kao Zajednica sportova PGŽ-e do sada također nismo pisali europske projekte jer jednostavno nismo imali ljude koji bi to mogli odraditi, a nismo angažirali nikoga iz vana. Sada smo dogovorili s kolegicom Sandom Filipović iz Regionalne razvojne agencije Primorsko-goranske županije da nam prati natječajne i da onda oni pišu projekte za nas, kada se za to ukaže mogućnost.

iz nekog drugog područja. U sportu sam zaista prošla sve, bila sam natjecatelj, kao aktivni vrhunski sportaš trenirala sam gimnastiku i streljaštvo, nakon završenog fakulteta sam počela raditi u školi i uporedo s time kao trener u gimnastičkom klubu. Dugo godina radila sam i sportske programe u onim vrtićima u koje su uključeni sportski programi, prije 22 godine sam počela raditi s osobama s invaliditetom, sa svojim sportašima

Uvijek je prisutno pitanje znaju li u svim klubovima ljudi dovesti mlade sportaše do vrhunskog rezultata
– Fran Čubranić, vaterpolo reprezentativac

Ulaganje u sp

bila sam na trima Paraolimpijskim igrama i ostvarivala značajne rezultate. Čitavo sam vrijeme bila na terenu, prošla sam apsolutno sve uzraste, od onih najmanjih sportaša do najstarijih rekreativaca, jer i danas vodim sportsku rekreaciju, započet će Katja Luketić.

Djecu moramo uključiti u sport

Problemi su Vam poznati, sada je samo pitanje kako te probleme, a u prvom redu oni proizlaze iz kroničnog nedostatka financijskih sredstava, početi rješavati?

Činjenica je da se djeca danas jako malo kreću, djecu ne možete vidjeti u parkovima, niti na igralištima, neka su nam igrališta pretvorena u parkirališta i zakrcana automobilima, i zbog toga smatram da je najvažnije djecu uputiti u sport i naučiti ih da se bave sportom, kaže Katja Luketić

Što više djece treba uključiti u sport, naravno ne da bi svi bili vrhunski sportaši, nego da bi bili i ostali zdravi – Katja Luketić

problem, odnosno kako tu djecu usmjeriti da na pravi način postizu prave rezultate, da to jednoga dana postanu i kvalitetni sportaši. Događa se da se u klubovima radi, ali izostane vrhunski rezultat, a uvijek je prisutno pitanje znaju li u svim klubovima ljudi dovesti mlade sportaše do vrhunskog rezultata, žele li iz te djece izvući one najtalentiranije pa da postizu vrhunske rezultate, ili se samo zadovoljavaju na masovnosti.

Sredstva prema kriterijima

Zajednica sportova krovno je sportsko tijelo u Županiji, svakodnevno se susrećete sa svim problemima sporta, na koji način kao zajednica skrbite o sportu?

– Pod nama su svi županijski sportski savezi, tu je i školski sport, sport osoba s invaliditetom i sportski savez rekreacije. S obzirom na trenutno financijsko stanje, tražimo i druge načine financiranja jer ne želimo da financiranje sporta bude samo od redovnih sredstava županije, tražimo način da sportu i našim savezima, odnosno klubovima, pomognemo i kroz europske fondove i kroz druge natjecaje, a kako bi oni mogli raditi kako treba. Mi vodimo brigu o županijskim savezima, a savezi vode brigu o klubovima. Naš zadatak je provjeriti koji savezi koliko rade, koliko imaju mladih sportaša, koliko odlaze na natjecanja i onda na osnovu toga, odnosno na osnovu kriterija i pravilnika, raspoređujemo sredstva po savezima.

Sredstva raspoređujete na osnovu vrhunskih rezultata, programske aktivnosti?

– Ima više kriterija, pazimo da najviše budu zastupljeni oni koji najviše rade s mladima. Sredstva koja usmjerujemo na županijske

ort je ulaganje nove zdrave generacije

– Trenutačno je situacija takva da nema dovoljno sredstava da bi se sve moglo financirati na način da bi bilo idealno. No, nastojimo na razne načine pomoći svima. I klubovima sa sportašima i rekreativcima i školskom sportu i osobama s invaliditetom. Jako pazimo na to da financiramo ono što je najvažnije, a najvažnije je da djeca imaju mogućnost baviti se sportom. Kada se netko od njih pokaže kao talenat i kada se vidi da želi postići vrhunski rezultat, onda pronađemo načina da i tu pomognemo.

Iako djecu sve manje vidamo po

igralištima, nekako je dojam da se jako puno djece bavi sportom?

– Mi danas zaista moramo maksimalno raditi na tome da se što više djece uključiti u sport, a sve s ciljem da bi u budućnosti ostali zdravi. Činjenica je da se djeca danas jako malo kreću, djecu ne možete vidjeti u parkovima, niti na igralištima, neka su nam igrališta pretvorena u parkirališta i zakrcana automobilima, i zbog toga smatram da je najvažnije djecu uputiti u sport i naučiti ih da se bave sportom. Prvenstveno radi njihovog zdravlja. Nakon toga se pojavljuje i onaj drugi

saveze namijenjena su radu s mladima, mi financiramo program i sportaše do 21 godine starosti. Jedan od problema je što nam dosta mladih sportaša odustaje prilikom prelaska iz osnovne u srednju školu i prilikom prelaska iz srednje škole na fakultet. Ne možemo uskladiti sportske aktivnosti, treninge i natjecanja s obrazovanjem i tu dolazi do problema. Vrlo malo škola ima razumijevanja za sportaše koji su dobri, koji odlaze na vrhunska natjecanja, škole tu rade probleme oko izostanaka i ocjenjivanja i na tome stalno radimo. Dosta problema imamo i sa sportašima koji odlaze

na fakultete, ali tu imamo jako dobru suradnju s Poslovnim akademijom PAR, oni rade baš na školovanju vrhunskih sportaša.

Na koji način se financira sport u Primorsko-goranskoj županiji?

– Primorsko-goranska županija financira naše programe, mi onda objavljujemo javni poziv za prijavu programa i projekata za zadovoljenje javnih potreba u sportu i novac dijelimo ovisno o pristiglim prijavama. Imamo različitih programa, od strukovne djelatnosti samih županijskih saveza, sportskih kampova, financiramo nositelje kvalitete, financiramo deset županijskih trenera, devet je na puno radno vrijeme, a jedan je na pola radnog vremena. Imamo trenera iz rukometa, odbojke, košarke, vaterpola, stolnog tenisa, šaha, juda, nisu u pitanju samo loptački sportovi, uvijek se gledalo da se financiraju treneri u sportu u kojem je puno klubova, da se angažiraju ljudi koji će komunicirati sa svim klubovima u županiji, pomagati svim klubovima na način da ih obilaze, savjetuju, rade zajedničke treninge, provode edukacije. Županijski treneri organiziraju i županijska natjecanja u tom sportu, vode i administrativni dio posla. Putem njihovih mjesečnih izvješća pratimo taj rad i moramo reći da smo jako zadovoljni, imamo samo riječi hvale za sve trenere.

Širok spektar sportova

Ono što već godinama vrlo uspješno radite je i svojevrsna izdavačka djelatnost, Zajednica sportova svake godine objavljuje godišnjak sa rezultatima svih sportaša i najvažnijim informacijama o klubovima.

– Naš sportski godišnjak ide već petnaestu godinu za redom, u njemu su objedinjeni rezultati svih naših članica. U posljednje dvije godine zbog virusa COVID-19 bilo je nešto manje rezultata, ali vidim da je sada krenulo i vjerujem da će već ove godine godišnjak biti malo deblji. Vrhunskih rezultata zaista imamo jako puno, prošle godine smo imali nekoliko svjetskih prvaka u pojedinačnim sportovima, imat ćemo ih i ove godine u individualnim sportovima.

U Primorsko-goranskoj županiji uvijek vole naglasiti činjenicu da je to jedina hrvatska županija koja ima zastupljene apsolutno sve sportove?

– Mi smo zaista jedina županija koja uz sve dvoranske i pojedinačne sportove ima još i zimske i ljetne sportove. Objedinjujemo i

Luketić: Jasno je da vrhunski sport ne može počivati na javnom novcu, gospodarstvenici moraju imati isplativost od financiranja sporta, makar u poreznim olakšicama

Nastojimo na razne načine pomoći svima. I klubovima sa sportašima i rekreativcima i školskom sportu i osobama s invaliditetom. Jako pazimo na to da financiramo ono što je najvažnije, a najvažnije je da djeca imaju mogućnost baviti se sportom.

Vrhunski sport

Kako riješiti financiranje vrhunskog sporta?

– Najveći je problem što trenutačno nema načina kako financirati vrhunski sport, kada se to uspije riješiti onda će se riješiti mnogi problemi. Jasno je da vrhunski sport ne može počivati na javnom novcu, sav taj novac ne može se izvuci iz lokalnih samouprava. Na zadnjoj županijskoj Skupštini usvojen je naš plan razvoja sporta, u njemu smo predstavili sinergiju sporta i gospodarstva kako bismo malo bolje povezali naše gospodarstvo sa sportom, odnosno kako bismo gospodarstvenicima prezentirali naše sportove pa možda jednoga dana prepoznaju isplativost financiranja sporta u našoj županiji. Također, kada je održana prezentacija novog Zakona o sportu ustrajali smo upravo na tim pitanjima, zanimalo nas je li se pregovaralo i razgovaralo s Ministarstvom financija da bi se tvrtkama opet omogućilo da ulažu u sport, a da to njima opet ide u porezne olakšice.

vodu i snijeg, ali imamo i aero-klub, imamo i automobilističke klubove, imamo neke sportove, poput wakeboarda, koji nisu baš tipični za neke druge županije, imamo i plesove, zaista imamo širok spektar. Pritom moram naglasiti da se na naše javne potrebe mogu javljati i klubovi koji nisu u mogućnosti formirati županijski savez, poput recimo veslanja budući da u PGŽ imamo samo dva veslačka kluba, VK Jadran i VK Glagoljaš iz Omišlja.

Skrbite li o objektima?

– O objektima koji su na nivou Županije skrbe lokalne samouprave. Grad Rijeka ima svoju firmu Rijeka sport koja brine o objektima u Gradu Rijeci, o svim ostalim objektima u Županiji skrbe jedinice lokalne samouprave.

Platak je procvao

Minulih godina Županija je velika sredstva uložila u sportske objekte, ali i u revitalizaciju Platka, on je nekako označen kao projektom od posebnog značaja?

– Platak je procvao u zadnjih deset godina, tamo se napravilo jako puno. Platak je u fokusu Primorsko-goranske županije jer nam je svima cilj da na Platak ljude dovedemo tijekom čitave godine, a ne samo onda kada je skijaška sezona. Napravljeno je jako puno sadržaja da bi ljudi mogli dolaziti tijekom proljetnih, ljetnih i jesenskih mjeseci, od raznih igrališta do drugih sadržaja, ljudi mogu dolaziti i grupno i pojedinačno, s djecom i bez djece, velika je pažnja posvećena i rekreativnom sportu, postoji trim staza u šumi, obnovljene su planinarske staze, za dvije godine bi trebala biti gotova i nova žičara. Sadržaja ima, a da ima i zanimanja vidi se po broju posjetitelja, ljudi su počeli dolaziti na Platak. I nama je Platak u fokusu, naš Savez sportske rekreacije odrađuje jako puno manifestacija na Platku i oko Platka, pozivaju ljude da se na Platku druže i aktivno bave nekim vidom sporta, nekom aktivnošću, pozivaju ih da koriste te sadržaje. Recimo, mi smo ove godine na Platku organizirali Hrvatski olimpijski dan s demonstracijom loptačkih sportova, prezentirali smo rukomet, odbojku na pijesku, košarku na novoj podlozi, ali bilo je tu i streličarstvo, atletika, šah, puno toga smo pokušali približiti ljudima, ljudi su mogli vidjeti kako izgleda oprema za ljetno treniranje skijaškog trčanja, odnosno roleri. Puno ljudi se tijekom korone raspitivalo gdje se mogu baviti skijaškim trčanjem, sada je malo obnovljena staza u Mrkoplju, u

Klubovi ne koriste previše novac iz europskih fondova jer ljudi jednostavno ne znaju pisati projekte

Da je ulaganje u Platak pun pogodak
vidi se i po broju posjetitelja

Delnicama postoji staza za rekreativce, a staza na Vrbovskoj poljani je baš za natjecatelje.

Zakon o sportu

Najavljeno je donošenje novog Zakona o sportu, jeste li se imali prilike upoznati s prijedlogom Zakona, što mislite o njemu?

– U Rijeci je održana prezentacija novog Zakona o sportu, mi smo to dobro iščitali jer nam je od velikog interesa da naši sportaši i treneri budu zakonom dobro pokriveni, da možemo školovati naše sportaše, da možemo trenere zapošljavati i na pravi način plaćati. Dobro smo to iščitali i dali smo naše sugestije

Sport osoba s invaliditetom

Katja Luketić sa svojim je sportašima bila na trima Paraolimpijskim igrama, što će reći da je itekako dobro poznata sa sportom osoba s invaliditetom. Kakvo je po tom pitanju stanje u PGŽ?

– Postoji Sportski savez osoba s invaliditetom, imaju puno sportova, od atletike, plivanja, skijanja, stolnog tenisa, tenisa, boćanja... Oni su možda i najjači u našoj Županiji kada je u pitanju pisanje europskih projekata. Luka Dobrović je tajnik na pola radnog vremena u gradskom, a na pola u županijskom savezu, oni su rano počeli pisati europske projekte i na taj si način omogućavaju rad, odnosno omogućavaju ljudima s invaliditetom da se bave sportom u našoj Županiji.

što bi trebalo u zakonu promijeniti. Nešto naših sugestija je prihvaćeno, nešto nije, sugestije su davali i iz drugih gradova. Sada je u procesu usvajanja, planirani datum je 1. siječnja 2023. godine, vidjet ćemo.

Hoće li vama kao krovnoj županijskoj sportskoj organizaciji pomoći novi Zakon, ima li u njemu nešto dobro, ima li crnih rupa?

– Nismo primjetili da je nešto loše, ima nekih članaka koji nisu do kraja dorečeni, trebalo bi ih finalizirati da se točno zna što treba, a što ne treba raditi. No, dobro je riješeno pitanje školovanja sportaša i trenera, to je jako dobro razrađeno i to će nam pomoći da dobijemo kvalitetne trenere i kvalitetne kadrove, a bit će i bolja mogućnost njihovog zapošljavanja. I novim Zakonom je predviđeno da županije i dalje sport financiraju preko svojih zajednica sportova, a na nama je da vodimo veliku brigu da svi sportovi budu zastupljeni i da svi dobiju ono što treba na pravi način.

Kroz sport radimo na zdravlju naših sugrađana

Ove se godine dosta klubova žalilo da su smanjena sredstva za sport, no ta su sredstva rebalansom proračuna bila vraćena?

– Kada smo dobili proračun za ovu godinu nismo mogli uvrstiti sve programe koje

financiramo. Nakon toga smo rebalansom tražili sredstva za tri velika programa, a to su nabava sportske opreme, rad saveza s mlađim kategorijama i nositelji kvalitete u loptačkim sportovima i onda su nam ta sredstva ipak dodijeljena.

Kada ljudi slušaju javnom novcu koji je namijenjen sportu često imaju otpor, uvijek nekako prevladava mišljenje da taj novac završava u nečijim rukama?

– Ono što mi financiramo je rad s mladima, da mladi imaju mogućnost baviti se sportom, da imaju mogućnost stajati u prave sportaše, postizati vrhunske rezultate. Sav novac kojega dobijemo od Županije nastojimo na pravi način rasporediti po klubovima i sve su to klubovi koji zaista kvalitetno rade svoj posao. Ljudi možda imaju otpor, ali ulaganje u sport je ulaganje u budućnost, stvaranje novih zdravih generacija i jedne zdrave Županije. Slušali smo kakav je proračun za zdravstvo, žale se da puno sredstava ode na lijekove, a mi smo kroz sport dokazali da možemo jako puno napraviti na zdravlju naših sugrađana i zato nam je želja uključiti što više mladih da se bave sportom. Naravno da ne moraju svi biti vrhunski sportaši, ali želimo ih uključiti u sport kako bi bili i ostali zdravi i kako bi to svoje znanje onda prenosili na mlađe generacije, na one koji dolaze, zaključit će Katja Luketić.

Sto pedeset kilometara otočne avanture

Napisala i snimila:
Martina FRKA MILOTIĆ

Baš kao što nisu svi koji lutaju izgubljeni, tako ni svi koji kreću na put nisu nužno ondje zbog cilja. Camino de Santiago ili Put Sv. Jakova originalno vodi ka španjolskom svetištu Santiagu de Composteli, no Camino putevima danas je već premrežena čitava Europa. Bilo je samo pitanje vremena kada će neke od brojnih hrvatskih staza zakoračiti u istom smjeru, a taj je korak naposljetku prvi učinio otok Krk – i to na najbolji mogući način.

Camino Krk ruta danas broji 150 kilometara otočnih puteva podijeljenih u preporučenih 7 dana hoda, koji startaju u otočnom središtu, u Krčkoj katedrali, a završavaju u naselju Kornić, u župnoj crkvi posvećenoj upravo sv. Jakovu apostolu. Putem, putnici će iskusiti sve ljepote, ali izazove Zlatnog otoka: od opasnog, škrtog krša i otočnih vrhova koje nadlijeću bjeloglavi supovi, preko gustih šuma što skrivaju tajne davno napuštenih naselja, pa sve do urbanih središta i brižljivo ušminkanih turističkih naselja.

Stoga se pouzdano može reći da se na Camino ne ide zbog cilja, već zbog samog iskustva puta. Neki na njemu traže iskupljenje grijeha ili susret s Bogom, drugi su u potrazi za mirom i bijegom u prirodu, trećima je sjajan test za vlastiti um i tijelo, ili pak odlična prilika za upoznavanje otoka. Bez obzira na povod i ishod puta – tek dio prijedene Camino rute ili dosegnut cilj – svaki Camino hodočasnika će obilato nagraditi.

Camino putevima danas je već premrežena čitava Europa. Bilo je samo pitanje vremena kada će neke od brojnih hrvatskih staza zakoračiti u ovom smjeru, a taj je korak naposljetku prvi učinio otok Krk – i to na najbolji mogući način.

1. Dan: KRK - BRZAC

Krčka Camino priča starta u “glavnom gradu” Zlatnog otoka, gradu Krku. Ruta započinje unutar gradskih bedema, na pitoresknom trgu Kamplin, i vodi nekim od najljepših gradskih ulica kojima valja pružiti posebnu pozornost i vratiti im se i na detaljnije upoznavanje. Već u prvih pola sata put dotiče Frankopanski kaštel, Katedralu

i crkve sv. Kvirina, sv. Margarete i Gospe od zdravlja, te franjevački i benediktinski samostan. I sami gradski zidovi pričaju priče o slavnoj gradskoj prošlosti, skupa s Velom placom, nakon koje počinje izlazak iz grada Krka. Blagim usponom, uz kamp Bor vrijeme je za otkrivanje krčkih maslinika, a potom i prelijep prizor: nakon ostataka crkvice sv. Marije, slijede pitoma polja Kimpi i njihov Kaštel Salatić, drevni dom krčkih plemića. Bršljanom ukrašeni zidovi skrivaju tajnu o nekom davnom, zaboravljenom životu, ali i današnjem trudu vrijednih domaćih ruku. Ono što slijedi je prvi ozbiljniji test za umorne noge: uspon prilično zahtjevnom, neravnom stazom, sve do Vrha, a zatim i Skrpčića i Pinezića. Šotovento, zeleno srce ovog dijela otoka, nagradit će hodočasnike pitomim stazama sve do uvale Svete Fuske. Velika nagrada čeka nadomak završetka: prelijepa uvala Vela Jana te naposljetku posljednji težak uspon do Brzaca, u finišu prve dionice.

KARAKTERISTIKE:

Dužina: 22.7 km
Maksimalna nadmorska visina: 232 m
Prosječno vrijeme: 5 sati
Podloga terena i obilježja: asfalt, zahtjevan makadam, šumski put, dosta hladna, ozbiljniji usponi

Početak u gradu Krku, ruta započinje unutar gradskih bedema, na trgu Kamplin

Vrijeme je za otkrivanje krčkih maslinika

Hodočasničke putovnice, pečati i certifikati

Prije starta Camino Krk rute valja posjetiti Turistički info centar Grada Krka ili bilo koji turistički ured na otoku Krku, kako bi ondje dobili hodočasničku potovnicu. Putovnicu izdaje Krk, izdaje Hrvatsko Bratstvo Sv. Jakova i ona vrijedi za sve europske Camino rute, budući da je certificirana od strane Hodočasničkog ureda Santiago de Compostela.

Duž Camino Krk rute hodočasnike čekaju pečati, njih ukupno 27, posebno dizajnirani za svaku pojedinu destinaciju. Prepoznatljiv dizajn krčkih Camino pečata očituje se u glagoljici, a svi hodočasnici koji završe barem jedan dnevni dio Camino Krk rute ispunjavaju uvjete za Camino Krk hodočasnički certifikat.

2. dan: BRZAC – MALINSKA

Čavlana, Glavotok, Porat, Malinska – drugi dan Camino rute donosi umorna stopala, ali i nove izazove u jednom od najmirnijih dijelova otoka Krka. Prva točka vodi do Glavotoka, nekadašnjeg frankopanskog ljetnikovca, danas franjevačkog samostana. Dobro je to mjesto za upiti boje mora i sunca prije urona u gustu šumu. Ovdje, na mračnim šumskim stazama čovjek je samo gost. U posvemašnjoj tišini prirode spava biser romaničke arhitekture – crkvice Svetog Krševana, a nešto dalje i impresivni vladar ovih šuma: najstariji krčki hrast sa svojim granama dugim preko 20 metara. Pod njegovom krošnjom vrijeme teče nekim svojim tokom, već punih 400 godina. Preko Čavlene put vodi do zavjetnog križa na Fumku, a zatim i franjevačkog samostana u Portu, gdje se čuva pažnje vrijedan stari toš, muzej i knjižnica. Iako je Krk poznat po plažama i moru, ovaj dio Camino rute pomalo podsjeća na Gorski kotar ili Liku – a to potvrđuje i Dubašnica, nazvana po impresivnim hrastovim šumama. U zaleđu Malinske hodočasnike čeka drevni zvonik sv. Apolinara koji čuva svoje staro groblje,

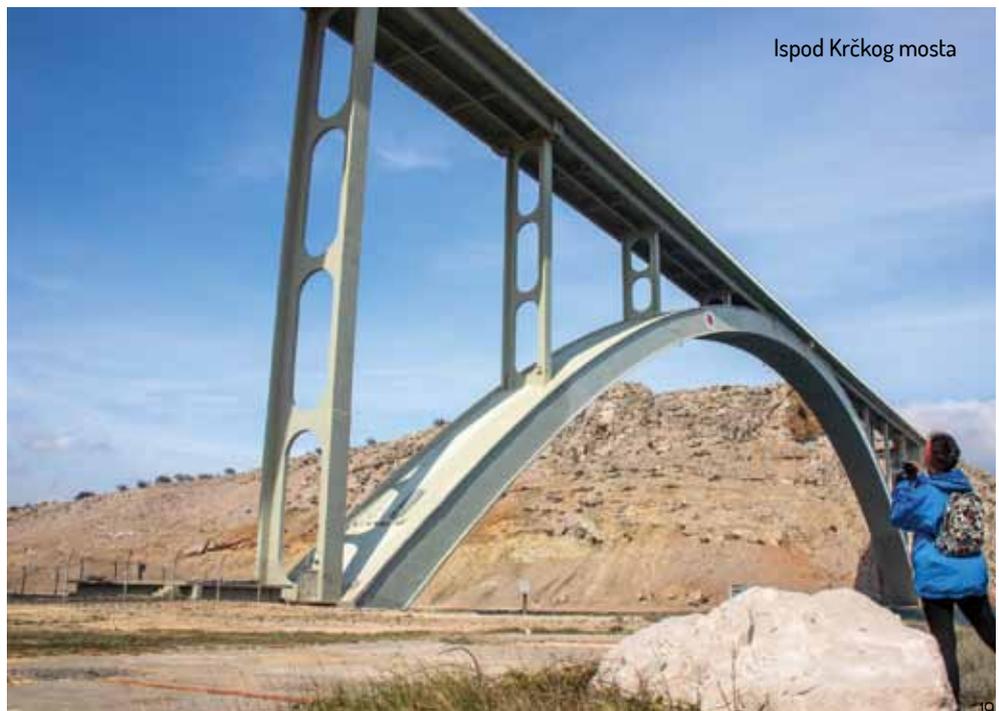
uz miris majčine dušice i zvukove ovaca na ispaši. Put do turističke ljepotice Malinske vodi kroz naselja Sv. Anton, Milovčice i Kremenice. Drugi dan Camino rute ujedno će biti i najzanimljiviji ljubiteljima šumskih staza, s najmanjim usponima i nizom mogućnosti za odmor, kupnju hrane ili vode, kao i za dulju pauzu ukaže li se za to potreba.

KARAKTERISTIKE:

Dužina: 22,9 km
Maksimalna nadmorska visina: 137 m
Min nad. visina: 1 m
Prosječno vrijeme: 6 h
Podloga terena i obilježja: asfalt, makadam, šumski put, mnogo hlada i blagi usponi

Glavotok, nekadašnji frankopanski ljetnikovac, danas franjevački samostan

Ispod Krčkog mosta

3. dan: MALINSKA - OMIŠALJ

Rajski put u Malinskoj jedna je najpoznatijih šetnica na otoku Krku, slavna po nekim od najljepših otočnih zalazaka uz samo more, pod krošnjama borova. Iz središta Malinske put tako vodi kroz pravi mali raj, preko Kijca do Njivica, gdje čeka crkva Rođenja Blažene Djevice Marije, a zatim i lokalitet Mohorov i, u nastavku, uvala Sepen. Ljubitelji povijesti i arheologije ovdje će doći na svoje unatoč blizini industrije – ostaci rimskog grada Fulfinuma na Mirinama od 1. stoljeća do danas oduzimaju dah, a okolica navodno i danas skriva tragove rimskih kočija. Ovo je dobro mjesto za odmor i promišljanje, jer put dalje šumom vodi do Fortičine, uvale Pesja, parka Dubec i konačno samog srca Omišlja. Uz dvije crkve – sv. Jelene i Uznesenja Marijina, Camino u svojoj trećoj dionici donosi odmor prije prelaska na drugu, zahtjevniju i suroviju stranu otoka Krka.

KARAKTERISTIKE:

Max nad. visina: 83 m

Prosječno vrijeme: 4 h

Podloga terena i obilježja: asfalt, makadam, šumski put, plaža, lakša staza bez težih uspona

Ostaci rimskog grada Fulfinuma na Mirinama, Omišalj

Smještaj i prijevoz

Za razliku od španjolskih i portugalskih Camino ruta, na Krku zasad nema specijaliziranih hodočasničkih hotela, već je nužno smještaj pronaći u lokalnim apartmanima i sobama, hotelima, hostelima ili kampovima. Također postoji i mogućnost taksi prijevoza, stoga hodočasnici mogu birati hoće li tijekom čitave Camino rute noćiti na istom mjestu ili svakoga dana na drugom odredištu.

Na Camino se ne ide zbog cilja, već zbog samog iskustva puta. Neki na njemu traže iskupljenje grijeha ili susret s Bogom, drugi su u potrazi za mirom i bijegom u prirodu, trećima je sjajan test za vlastiti um i tijelo, ili pak odlična prilika za upoznavanje otoka.

4. dan: OMIŠALJ – ČIŽIĆI

Omišalj nadomak svojih kamenih uličica skriva park Dubec, koji svojim stazama i stepenicama pod gustom krošnjom čini šumsku poveznicu grada nad morem i pitome obale. Nizbrdo, u debeloj hladovini, četvrti dan Camino hodočasnika podsjeća na laganu šetnju uz more, sve dok naselje i uređene plaže najednom ne ostanu za leđima, a snažan vjetar počne otežavati svaki sljedeći korak. Put najsjevernijim dijelom otoka Krka pokazuje prve naznake surovog krajolika koji čekaju s druge strane. No, najprije valja proći uz kamp Omišalj i doživjeti Krčki most odozdo – doživljaj koji se još ne tako davno mogao doživjeti jedino s morske ili kopnene strane. Impresivnu veličinu građevine koja je u vrijeme gradnje bila najveća te vrste na svijetu moguće je pojmiti samo gledajući je iz mravlje perspektive, no vrlo brzo most će se pokazati impresivnim i gledan odozgo. Put naime u svom nastavku vodi do plantaže smilja i lokaliteta Kapelica, koji su i stari Rimljani koristili kao osmatračnicu i sjajnu poziciju za nadgledanje kanala, Voza i Vošćice. Za ljubitelje fotografije ovo je idealna pozicija za fotografiranje Krčkog mosta, a za sve ostale za odmor: slijedi, naime, duga šetnja stjenovitim priobaljem, s pogledom na Vinodol preko puta i, napokon, na prelijepu pješčanu plažu u uvali Slivanjska. Na putu do Rudina preporuka je obići i jedinu uređenu špilju na otoku, Biserujku, prije nego što gole, kamenite staze zamijeni dobrinjska šuma.

KARAKTERISTIKE:

Dužina: 21,0 km

Maksimalna nadmorska visina: 103 m

Prosječno vrijeme: 5 h

Podloga terena: asfalt, makadam, šumski put, plaža, izloženost suncu i vjetru

5. dan: ČIŽIĆI – VRBNIK

Čižići, a zatim Soline – danas turističko odredište, nekada mjesto na kojem su Frankopani proizvodili sol. Početna točka petog dana Camino rute prepuna je neispričanih priča, skrivenih u napuštenim naseljima dobrinjskih šuma, zaboravljenim crkvicama, pijesku i neobičnom, ljekovitom crnom blatu uvale Meline. Šume ovog dijela otoka mistično su mjesto, koje u svome krilu žive uličice i trgove Dobrinja, ali i ruševne zidove davno napuštenog naselja Dolovo, koje je priroda ponovo uzela u svoj čvrst zagrljaj. Samim središtem Dobrinja dominira župna crkva sv. Stjepana i impresivan barokni zvonik, a čije zvono kao da se nastoji probiti i do davno izgubljenih duša napuštenih sela

dobrinjštine. Šumske staze nude pregršt prilika za promišljanje o prolaznosti, osobito kada hodočasnika put dovede do Gradeca – danas ruševine, a nekada prvog posjeda moćnih knezova Krčkih Frankopana. Što doista ostaje iza čovjeka, teško se ne zapitati, dok nogu pred nogu put vodi do Risike i pitome uvale Sv. Marka. Na vrhu male punte, uokolo usamljene, ruševne crkvice sv. Marka, arheolozi su

odavno pronašli rimske grobove, dok more skriva ostatke ville rustice, kao dokaz da su ove uvale oduvijek privlačile stanovnike. Uzbrdice koje slijede vode, što obalom što šumom, sve do najpoznatijeg grada nad morem: Vrbnika, ponositog, impozantnog, stoljetnog. Odluči li hodočasnik uzeti dan pauze, Vrbnik je pravo mjesto za to: po ulicama ove glagoljaške kolijevke vrijedi se izgubiti, istražujući crkve, crkvice i poklončiće. Grijeh bi bio ne proći i Klančićem, najužom ulicom na svijetu, ili pak ne posjetiti Knjižnicu obitelji Vitezić – a posebno bi neobično bilo ne zaokružiti dan nadaleko slavnom vrbničkom žlahtinom.

KARAKTERISTIKE:

Dužina: 21,6 km

Maksimalna nadmorska visina: 266 m

Prosječno vrijeme hodanja: 5h

Podloga terena: asfalt, makadam, šumski put, plaža, mnogo hlada, ali i uspona

Soline

Odluči li hodočasnik uzeti dan pauze, Vrbnik je pravo mjesto za to

Hoda li se tijekom 7 uzastopnih dana bez pauze i odmora, Camino Krk traži određeni stupanj fizičke kondicije i ne preporučuje se manjoj djeci. Svakako je nužna adekvatna obuća te obavezno zaštita od sunca, kao i dovoljne količine hrane i vode, budući da pojedine dionice ne dotiču naseljena mjesta.

Korisni savjeti

Hoda li se tijekom 7 uzastopnih dana bez pauze i odmora, Camino Krk traži određeni stupanj fizičke kondicije i ne preporučuje se manjoj djeci. Svakako je nužna adekvatna obuća te obavezno zaštita od sunca, kao i dovoljne količine hrane i vode budući da pojedine dionice ne dotiču naseljena mjesta. Dodajmo tome i da su neki dijelovi Camino rute pogodni i za prelazak biciklom, no velik dio uspona koji prati šumske puteve je previše zahtjevan čak i za ozbiljnije brdske bicikliste.

Detaljne informacije o Caminu Krk dostupne su na web stranici www.caminokr.com, gdje je moguće pronaći i aplikaciju za iPhone i Android telefone, koja detaljno vodi Camino rutom. Na istome se mjestu nalazi i detaljan popis prirodnog, kulturnog i ostalog nasljeđa na krčkoj Camino ruti.

Predivna Baška

Najzahtjevnije i najopasnije dionice tek slijede

6. dan: VRBNIK – BAŠKA

Nakon 5 prehodanih dana i više od stotinu kilometara u umornim nogama, čovjek bi mogao pomisliti da je već dobro upoznao Camino Krk i sve njegove tajne i trikove. Bila bi to velika pogreška, jer najzahtjevnije, dapače najopasnije dionice tek slijede.

Pitomo Vrbničko polje prava je riznica ovog dijela otoka Krka i s Vrbnikom u pozadini predstavlja još jedan fotografski izazov, dok put vodi uzbrdo u smjeru Baške. Nadete li se ovdje u proljeće, doći ćete u napast ubrati koju šparogu, a put koji slijedi potom će odjednom neodoljivo podsjećati na gorske pejzaže: uz izvor Vele Rike, kraj trstike i visoke trave sve do Babe – impresivne stijene koju kao da su divovi dobacili u taj pitomi, zeleni krajolik. No, neće ostati pitom ni zelen predugo: ono što slijedi je uspon do Mjesečevog platoa.

Osjetite li umor ovdje, bolje je pozvati taksi, no nastaviti, jer slijedi dosad najveći izazov.

Poput površine mjeseca, ova kamena pustopoljina doziva šapatom vjetra u gromačama, kreketom žaba u rijetkim lokvama i meketom ovaca, dok hodočasnike iz visina promatra oštro oko bjeloglavih supova. Ovo je zemlja ovih impresivnih strvinara - Kuntrep, najstariji ornitološki rezervat na svijetu nalazi se tek nešto sjevernije - a kosturi ovaca i goli kamen podsjećaju koliko je čovjek malen pod okom prirode. Ovo je ujedno i jedna od najopasnijih dionica krčke Camino rute, budući da putem nema zaklona od sunca i vjetra, nema niti izvora pitke vode ili naselja, a mjestimično se ne uspijevaju probiti ni telefonske linije. Pokušaj prolaska u najtoplijim ljetnim mjesecima mogao bi biti lako biti opasan po život, a vjetrovi koji ovdje pušu zimi također nisu blagonakloni prema hodočasnici i planinarima. No, zato proljeće i jesen nude pregršt prilika za nezaboravno iskustvo i nevjerojatne vidike nadomak cilja, s groblja uz crkvu sv. Ivana Krstitelja. Kao nagrada za svu muku, s druge strane Mjesečevog platoa krije se gusta borova šuma i nevjerojatan pogled na more, Bašku, Prvić i u daljini, možda čak i snijegom okovane planinske vrhove. Sada se još „samo“ valja spustiti nizbrdo, do Baške, i odmoriti umorna stopala u mekom pijesku jedne od najljepših otočnih plaža.

KARAKTERISTIKE:

Dužina: 23,3 km

Max nad. visina: 397 m

Prosječno vrijeme hodanja: 5:00 h - 6:00 h

Podloga terena: asfalt, makadam, šumski put, planinarske staze; ozbiljniji uspon i ruta bez zaštite od atmosferilija. Izbjegavati u ljetnim i zimskim mjesecima!

Direktorica TZG
Krka Ivana Kovačić

Odlična promocija otoka

Inicijativa o Camino Krk ruti krenula je iz grada Krka, no bez suradnje svih otočnih turističkih zajednica ne bi mogli ostvariti zacrtano, kaže direktorica TZG Krka Ivana Kovačić. – Da smo bili na dobrom tragu danas svjedoči i sve veći interes hodočasnika koji se odlučuju doživjeti Krk na ovaj način, a tijekom ove godine sve je veći i broj novinara iz inozemstva koji izvještavaju o krčkoj Camino ruti iz prve ruke. To je odlična promocija otoka, to više što je riječ o outdoor aktivnosti rezerviranoj mahom upravo za predsezonu i postsezonu. Spomenula bih i da je Camino Krk dosad dobio dvije nagrade, a to je 3. mjesto u kategoriji Ruralna/seoska područja i biološka raznolikost, Skâl International Sustainable Tourism Awards 2021. te Suncokret ruralnog turizma Hrvatske, Zlatnu povelju u kategoriji aktivni turistički sadržaji u ruralnom prostoru. Da smo bili svojevrсни vizionari potvrđuje nam i interes drugih hrvatskih regija, uključujući i neke otoke, čiji predstavnici dolaze na Krk vidjeti kako Camino Krk funkcionira, a sve kako bi naše iskustvo prenijeli i u svoj kraj.

7. dan: BAŠKA – KORNIĆ

Tako blizu, a tako daleko – nešto više od 20 kilometara preostalo je do posljednjih pečata u krčkoj Camino priči, no ono što slijedi još je jedan izazov. Prije no što staza krene u planine, najprije valja istražiti Jurandvor i opatiju sv. Lucije s nadaleko poznatom Bašćanskom pločom. I Batomalj ima svoje adute – na brežuljku u zaleđu Baške krije se svetište Majke Božje Goričke, a uspon potom slijedi šumskim putevima sve do škratih, planinskih visoravni neobično nalik Mjesečevom platou. Hodočasnike ovdje čeka jedan od najljepših spomenika, vrijednim pastirskim rukama: mrgar Lípica, jedan od samo nekoliko primjeraka na cijelome svijetu. Do najviših vrhova otoka Krka, Obzove i Velog vrha, vode pravi planinarski putevi i pogled na Košljun,

Crkvice sv. Dunata

Kornić i Puntat. Kao kakvom simbolikom, do Punta vode postaje Križnog puta, a u staroj jezgri mjesta ponovo čekaju pitoreskne uličice i obnovljeni stari toševi. I otočić Košljun mami svojom ljepotom, ali valja uhvatiti pečat na drevnom Kanajtu i običi crkvicu sv. Dunata prije posljednjih Camino koraka Krkom. Do župne crkve sv. Jakova apostola još je tek nekoliko desetaka lakih – ili možda najtežih – metara.

KARAKTERISTIKE:

Dužina: 21,4 km

Max nad. visina: 569 m

Prosječno vrijeme: 6 h

Podloga terena: asfalt, makadam, šumski put, planinarske staze; zahtjevna ruta dijelom s planinarskim stazama i vrhovima, dijelom bez zaklona, izbjegavati u ljetnim i zimskim mjesecima

Kraj Camina

Napisao i snimio: Hrvoje HODAK

To ćemo o Klubu, je li tako, ne o meni... – bila je Nenova prva reakcija na našu molbu za realizacijom ovog priloga. Skroman kakav je, kao da nije smatrao da treba pisati o njemu, ali je na kraju ipak pristao. Plivač, triatlonac, kapetan, neumorni sportski entuzijast i omiljeni organizator sportskih manifestacija, svojem je otoku, ali i šire, već do sada pružio izuzetno mnogo, a ni planova za budućnost mu ne manjka.

Premda je rodom iz rapske obitelji, profesija pokojnog oca Stipa ipak je odredila da najranija dionica njegovog životnog putovanja krene iz Rijeke za koju je obiteljski vezan od šezdesetih godina prošlog stoljeća pa sve do današnjih dana.

– Djetinjstvo i školovanje proveli smo u gradu na Rječini, ali svi slobodni vikendi, državni praznici, zimski i ljetni školski dopusti bili su usmjereni prema Rabu. A tamo na otoku škola je bila u drugom planu, zamijenili su je more, barke, Kanat, okupljanje na barbatskom igralištu, ispijanje vode na Ošitu, vaterpolo utakmice kod Popove rive (aneli su bili sinjali stativa) i još puno bezbrižnih trenutaka ispunjenih druženjem u kojima se često zaboravljalo pogledati na sat. Kasnije tijekom školovanja u Bakru i Rijeci srce je još više vuklo na Rab,

Neumorni misionar sporta na Otoku sreće

Plivač, triatlonac, kapetan, neumorni sportski entuzijast i omiljeni organizator sportskih manifestacija, svojem je Rabu ali i šire, već do sada pružio izuzetno mnogo, a ni planova za budućnost mu ne manjka.

Portret kontra suncu – Nenad Šimičić

prijevozna sredstva nisu se birala, a jedino je važno bilo stići na otok, kazao nam je Šimičić.

Ipak sportska inicijacija dogodila se u Rijeci, na bazenu na Školjiću.

– Neno, bi volio plivat? – upitao me pok. otac davne 1970. godine. Odgovorio sam kratko: “Da!”. I tako je počelo, u Plivačkom klubu Primorje u Rijeci. S osam godina, zajedno s radnicima u 5:30 sati svakoga jutra, autobusom s Turnića spuštao bi se prema Školjiću. ‘Di ćeš ti mali?’ – bilo je pitanje koje se moglo razabrati na licima putnika u tijesnom busu. Nezaboravni trener i pedagog pok. Ivo Rendić okupljao nas je na bazenu. Trening je trajao do 7, a zatim sam ‘lebdeći’ odlazio u školu. Doista, nakon treninga kao da baš ništa nije imalo težinu.

Na žalost ljetne je treninge, zbog očevih radnih obaveza, morao propustiti i nastaviti s njima u divljini Golog otoka. Pozive na Prvenstvo bivše države dobio je od trenera, naravno, uz prethodnu provjeru rezultata. I tako se desetogodišnji Neno s Golog otoka uputio na Državno prvenstvo gdje je u Ljubljani 1972. osvojio broncu na 50 i 100 m prsno. I tu je, zapravo, započela njegova fascinacija natjecateljskim sportom koja ga nosi i danas i koju nastoji podijeliti sa svima oko sebe.

Nakon završene Srednje škole i Pomorskog fakulteta krenuo je navigat, a Rab ga je tada počeo još snažnije privlačiti, jer: „Što si duže odvojen od otoka“, kazao nam je Neno, „to više za njim čezneš i više ga voliš“. Danas je Neno obiteljski vezan za Rijeku, tamo su njegova supruga Mirna i dvije sada već odrasle kćerke Nana i Mia, ali posao, život i sport ipak naginju prema Rabu pa ponekad,

Zajednička fotografija s 14. Rapskog triatlona 2022.

priznao nam je, zna i izmisliti razlog da „klizne“ na otok, a i njegove cure već odavno shvaćaju gdje ga srce vuče pa ga puštaju „neka čini po svome“, jer znaju da će „kad se štufa doć doma“.

Za trening se uvijek nađe vremena

Njegovoj pomalo fanatičnoj samodisciplini u bavljenju sportom, posebno trčanjem i plivanjem, svjedočili su i kolege na trajektima „Rapske plovidbe“ u kojoj se, nakon 15 godina provedenih ploveći svjetskim

morima, zaposlio u veljači 2003. godine. Naime, kako doznajemo od članova posade rapskih trajekata, Neno bi znao u ljetnoj juturnjoj šihti doći na Mišnjak sat vremena prije početka radnog vremena, otplivati svoju trening rutu i zatim normalno krenuti s poslom, a isto je znao činiti i na kraju radnog dana. U trenucima kada bi mnogi drugi spadali s nogu od umora, on bi skočio u more i otplivao svoju dionicu pun svježine i elana.

Svoj prvi natjecateljski duatlon odradio je na Grobniku vozeći u biciklističkoj dionici svoju polovnu specijalku Shock Blaze, koja je još i danas u voznom stanju, a poznat je i po tome što svoje zimske trkačke treninge, zbog osjetljivih dišnih puteva, odraduje s 'piturskom' maskicom na licu.

Paralelno sa zaposlenjem u Rapskoj plovidbi svoj „zarazni“ sportski entuzijazam, prenio je i na djelovanje unutar riječkog Triatlon kluba Rival, čije je vodstvo, u odličnoj atmosferi, u kratkom vremenu uspjelo pridobiti velik broj djece i mladih za bavljenje tada još poprilično nepoznatim sportom.

Po osnivanju Triatlon kluba Rab u prosincu 2011. godine, čiji je ujedno i predsjednik, nastavlja težište svojeg sportskog volonterstva fokusirati na rad s mladima. Okupivši oko sebe ekipu mladih sportskih entuzijasta i trenera, prvenstveno supružnike Dorijana i Ivu Kurelić, stvorio je zdravu bazu za realizaciju kvalitetnih triatlonskih treninga i aktivno sudjelovanje kluba u Hrvatskoj trekking ligi i Alpe Adria triatlon kupu. Uz to TK Rab ljeti održava i školu plivanja s Plivačkom ligom, jesen je rezervirana za Kros duatlon ligu koja se održava u zelenom okruženju poluotoka Frkanj, a već 14 godina zaredom početkom

Aktivan i kao predsjednik Udruge pomorskih kapetana

Nakon iznenadne smrti kolege kapetana Branka Pahljine, većina kolega u Udruzi pomorskih kapetana otoka Raba predložila je Nenada Šimičića za novog predsjednika udruge. Ne mogavši odbiti njihov prijedlog, uhvatio se tada i treće predsjedničke funkcija pored one u Triatlon klubu Rab i Triatlon savezu PGŽ-a.

Uz tradicionalno obilježavanje tragedije kod otočića Trstenika, lepantske bitke i blagdana sv. Nikole, ova je kapetanska udruga pokrenula i inicijativu oko postavljanja spomenika pomorcu i popravka rive na Trsteniku, a otoku Rabu vratila je regatu tradicijskih barki na vesla i jedra povodom Dana grada Raba, kao i regatu krstaša povodom obilježavanja obljetnice lepantske bitke.

Alfa i omega triatlona sportskih događanja na Rabu

lipnja triatlonci se okupljaju na uvijek izvrsno posjećenom „Rapski triatlon“. Naime ova po mnogima najljepša triatlonska utrka uvrštena na kalendar hrvatskog prvenstva, na Rabu okupi više od 200 natjecatelja koji, zahvaljujući izvrsnoj organizaciji, doista mogu uživati u sportskom natjecanju na bespriječno pripremljenim triatlonskim stazama otoka.

Upravo uz Nenovu organizacijsko preguće vezane su i brojne anegdote. Naime, pripremanje (označavanje) staze bilo da se radi o triatlonu, duatlonu na Frkanju ili novogodišnjoj trkačkoj utrci, Neno uvijek voli odraditi do najsitnijih detalja. No on na trasu stiže koji sat-dva prije drugih, najčešće oko 5 ujutro, tako da u trenutku kad se ostali okupe i kada ga upitaju što još treba odraditi, Neno u pravilu odgovori: „Ma ja sam se bio malo razgibat pa sam redom sve označio...“

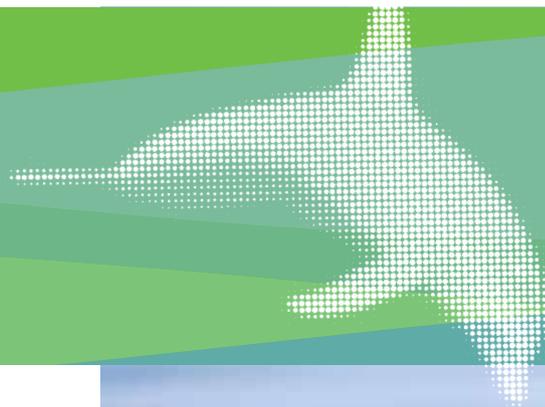
Njegova „Dacia“ jedan je mali svijet za sebe, spremna za sve avanture. Tu je uvijek oprema za trening, naravno za sva tri sporta, bicikl je najčešće na stražnjem sicu, zatim je tu i alat, pa prva pomoć koja obavezno sadržava limun, ali i poneka bočica za dezinfekciju grla. Uglavnom što god da nekome zatreba Neno najvjerojatnije ima.

Rab Sport Fest 2023

U kolovozu ove godine predstavnici triju udruga, Triatlon kluba Rab, Biciklističkog kluba Mag i Udruge pomorskih kapetana otoka Raba, postigli su dogovor oko zajedničkog projekta – Rab Sport Fest 2023., koji bi se sastojao od 9 sportskih manifestacija terminski raspoređenih od travnja do prosinca 2023. godine. Riječ je o već tradicionalnoj humanitarnoj Bicikljadi „Pinokio“, Regati tradicijskih barki na vesla i jedra, Adria Bike utrci, 15. Rapskom triatlonu, Plivačkoj ligi i školi plivanja, Regati krstaša, Kros duatlon ligi, Novogodišnjoj utrci i pivskoj utrci te Novogodišnjoj bicikljadi.

– Moram posebno podcrtati, kazao nam je Neno, zajedničku pozitivnu vibraciju svih sportskih duša na otoku, počevši od djece, mladih, roditelja, do trenera, svih članova udruga kao i veliku zaslugu Grada Raba, TZ grada Raba, rapskih firmi, Ministarstva turizma i sporta, što će ovaj projekt krenuti uzlaznom putanjom i čvrsto vjerujemo u njegovu budućnost.

Ove je godine pokrenuta i inicijativa za izgradnju sportskog bazena na Rabu koji je potreban svima – djeci, mladima, sportašima za pripreme, odraslima, turistima, natjecateljima. Velika je to želja svih u klubu, a posebno Nena koji vjeruje da će do realizacije ove ideje doći, ali za to će trebati malo strpljenja.

Napisao: Bojan PURIĆ

Snimio: Bojan PURIĆ i Arhiva ZlP

Prema Hrvatskoj enciklopediji, u Jadranskom moru dosad je pronađeno između šest i sedam tisuća biljnih i životinjskih vrsta, ali uz ogradu da je riječ o grubim procjenama. Djelić tog još uvijek bogatog svijeta – čuju se sve češće glasovi da Jadran postaje “bara” uslijed rasta temperature i zagađenja gubi na bujnosti života – proučavaju znanstvenici Instituta “Plavi svijet” s otoka Lošinja, ponajprije dupine i kornjače.

“Procjenjuje se da u cijelom Jadranu, dakle i s naše i s talijanske strane, obitava oko deset tisuća dupina i oko 27 tisuća morskih kornjača. Dupini pripadaju skupini morskih sisavaca koju nazivamo kitovi, a od vrsta u Jadranu su zastupljeni dobri dupini, prugasti dupini te znatno rjeđi obični dupini, a u otvorenom moru južnog Jadrana i glavati dupini. Osim njih, u Jadranu borave i veliki kitovi te u južnom dijelu Cuvierovi kljunasti kitovi. U Jadranu je najrasprostranjenija vrsta morskih kornjača glavata želva, ali se mogu naći i zelene želve te, znatno rjeđe, sedmopruga usminjače”, uvodi u priču Jelena Basta, predsjednica “Plavog svijeta”.

Spašavanje glavate želve

Jelena Basta,
predsjednica
“Plavog svijeta”.

Po prvi put je ove godine “Plavi svijet” organizirao Tjedan očuvanja biološke raznolikosti Jadrana, od 21. do 28. svibnja.

Aplikacija Marine Ranger

“Sve je ostvareno po programu. Počeli smo s Danom područja ‘Natura 2000’, europske mreže zaštićenih područja. Postoji već trideset godina i ovo je godišnjica i tog programa i programa ‘Life’, kroz koji se financiraju projekti zaštite prirode. Oni su nas zamolili da te godišnjice nekako obilježimo, a kako je u tom tjednu i Dan bioraznolikosti te Dan kornjača i Dan morskih kornjača, dakle od tih je dana gotovo svaki neka obljetnica, odlučili smo sve to povezati u Tjedan biološke raznolikosti. U najvećoj mjeri sudjelovali su studenti, koji su ovdje imali i svoju stručnu praksu, konkretno kod nas je boravila grupa studenata sa Sveučilišta u Piranu, a osim toga što su sudjelovali u našim događajima, imali su ovdje i svoju stručnu praksu. Šira javnost sudjelovala je kroz prisutnost u medijima. Osnovan je krizni tim, odnosno održana obuka za spašavanje dupina i kornjača, koju su vodili veterinari sa Sveučilišta u Padovi, sudjelovali su naša veterinarica, naši istraživači te studenti koji su tada boravili ovdje. Trening je bio atraktivan u tom smislu da smo imali modele dupina i kornjača na plaži.

Tjedan očuvanja biološke raznolikosti obilježila je i promocija aplikacije za građansku znanost „Marine Ranger“ pod geslom „postanite morski čuvar i pomozite očuvanju morskih sisavaca u Mediteranu“, putem koje se svatko može uključiti u prikupljanje podataka. Svatko, kada na moru vidi morske sisavce, dupine i kitove, putem

aplikacije može dojaviti lokaciju, ali pritom i nešto naučiti. Ti podaci koriste istraživačima; kada je opažena ozlijeđena životinja, građani dojavljuju gdje je i to omogućuje našim istraživačima da puno brže reagiraju. Kroz cijeli tjedan posjećivale su nas školske grupe za koje smo održavali predavanja i radionice, bili su tu i četvrti razredi lošinjske škole, a došla je i skupina studenata Prirodoslovno-matematičkog fakulteta u Zagrebu”, prepričava Jelena Basta.

Oporavilište morskih kornjača

Za one koji se zateknu na licu mjesta, velika je atrakcija bilo puštanje u more oporavljene morske kornjače. Sreću u nesreći imaju kornjače koje uslijed ozljeda (u kontaktu s plovilima i ribarskim alatom) ili iscrpljenosti pronađu dobronamjerni ljudi i

Nakon 23 godine vrijeme je za iskorak

U „Plavom svijetu” optimistično gledaju u budućnost. Za svoju ideju, suvremeno opremljen znanstveni multidisciplinarni centar na nekoliko koraka od obale, “Plavi svijet” dobio je potpunu podršku na lokalnoj razini.

U Jadranu obitava oko deset tisuća dupina

pravovremeno pozovu stručnjake u pomoć. Takav je primjer kornjača koju je lani, za ljetovanja u Malinskoj, na morskoj površini uočila Sanja Zubčić, sveučilišna profesorica iz Rijeke. Nazvala je najprije Centar za oporavak morskih kornjača u Puli, a tamo su je uputili na lošinjske kolege.

Veterinarka “Plavog svijeta” Tina Belaj prepričala nam je situaciju: “Kornjača je bila slaba, obrasla vitičarima te s infekcijom dišnog sustava. Dobila je infuziju, a nakon njenog dolaska na Lošinj, poslali smo uzorak Veterinarskom institutu u Zagreb, gdje je utvrđena prisutnost parazita”.

Kornjača nazvana Malin zadržana je u objektu Oporavišta za morske kornjače u Malom Lošinju, gdje je provela hladniji dio godine. Čekalo se da se more zagrije dovoljno

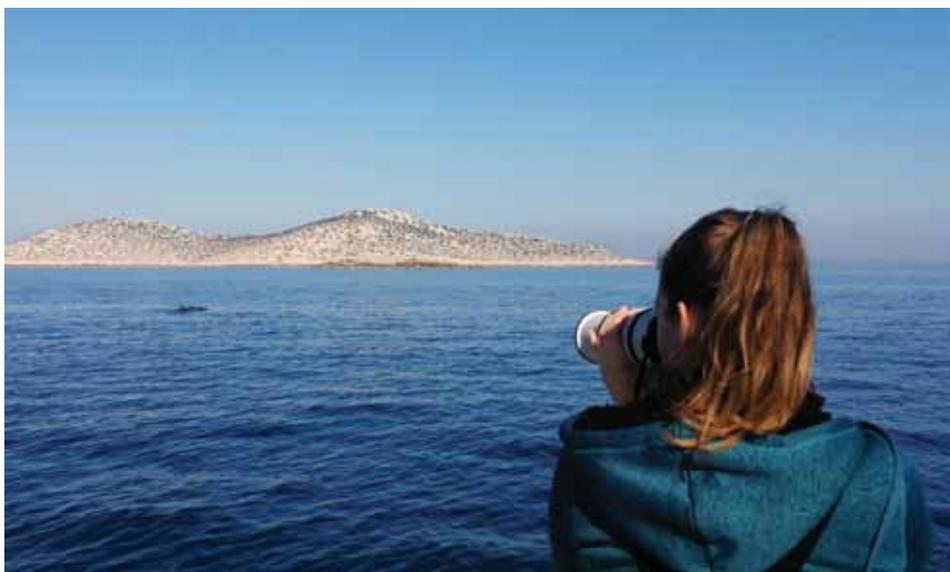

Povratak oporavljene kornjače zvane Malin u more – Tina Belaj i Mateja Zekan

Studenti iz raznih zemalja u Institutu uče kako se prikupljaju i analiziraju podaci

da kornjača dobije “zeleno svjetlo” struke za povratak u more. Smješteno između hotela na predjelu u komercijalne svrhe popularno znanom kao Sunčana uvala, a izvornim nazivom Ponad Velog žala, lošinjsko oporavište otvoreno je u ljeto 2013. godine i pokrenuto je u međunarodnom projektu očuvanja jadranskih kitova i morskih kornjača NETCET, da bi dvije godine kasnije bilo dodatno opremljeno kroz projekt “Life Euroturtles”. Ondje “Plavi svijet” zaprima unesrećene kornjače, podvrgava ih potrebnim tretmanima, a po potpunom oporavku vraća

Institut ima dalmatinske baze na Murteru i Visu, što omogućava prikupljanje podataka o rezidentnim skupinama dupina u velikom dijelu hrvatskog Jadrana

u more, s tim da želve ponekad oprema ili metalnim oznakama ili uređajima koji omogućavaju satelitsko praćenje njihova kretanja, kako bi se došlo do preciznijih podataka o njihovim migracijama.

Istraživanje života dupina

Ipak, glavni fokus rada “Plavog svijeta” je istraživanju života dupina. Na temelju

“osobne iskaznice” pojedinog dupina, izgledu leđne peraje i ožiljcima na njoj, što se bilježi fotografiranjem pri izlasku dupina na površinu, znanstvenici identificiraju pojedinog dupina i vode kartoteku u kojoj su trenutno zabilježene četiri tisuće jedinki. Ovo je istraživanje starije od samog “Plavog svijeta”. Počeli su ga 1987. godine talijanski

Uzor budućeg centra je muzej kitova na portugalskoj Madeiri, u turističkom mjestu Caniçal na otoku, koje je zahvaljujući muzeju prosperiralo. Ni u našoj bližjoj regiji nema takvog nečega, pa bi to bio i regionalni centar izvrsnosti

Od čega sve stradavaju kornjače

„Osim ribarskih aktivnosti, prijetnje kornjačama predstavljaju plastika u moru i udarci propelera i trupa brodova, zato što je s brodova teško vidjeti kornjače, a one su spore i ne stignu se izmaknuti. Zapliću se i gutaju plastične vrećice i čepove; kornjače vrećice zamijene za meduze, a čepovi im oštećuju probavni sustav”, upućuje Mateja Žekan, voditeljica Oporavišta za morske kornjače u Malom Lošinjju, koje odnedavno ima i “vanjsku podružnicu”, ograđen morski bazen promjera od petnaest metara, kao mjesto stjecanja kondicije i prilagodbe pri prelasku kornjača iz strogo kontroliranih životnih uvjeta oporavišta u život u divljini.

istraživači okupljeni u institutu “Tethys”, a kada su počeli zaključivati istraživanje, ovdašnji volonteri pokrenuli su 1999. godine “Plavi svijet”. Uspjevši zainteresirati širu javnost i pridobiti sponzore, četiri godine kasnije otvorili su Edukacijski centar o moru, u sada već gotovo dvije stotine godina staroj zgradi u luci Velog Lošinja. U prizemlje dolaze posjetitelji, razgledavaju stalni postav o životu u moru i prate predavanja, dok je na katu uredski prostor i mjesto pripreme istraživača za terenski rad u istarsko-kvarnerskom i sjevernodalmatinskom akvatoriju.

Kako je kolektiv u međuvremenu narastao na dvadesetak zaposlenika, ne brojeći pritom studente i volontere, angažiran je dodatni prostor u potkrovlju glavne zgrade Lječilišta Veli Lošinj, vili “Elisabeth”, a svoj manji prostor “Plavi svijet” odnedavno ima i u Malom Lošinja, u neposrednoj blizini Vele rive. Institut ima i svoje dvije dalmatinske baze, Murter i Vis, što omogućava prikupljanje podataka o rezidentnim skupinama dupina u velikom dijelu hrvatskog Jadrana.

Pogrešno je misliti da istražujemo samo ljeti

“Studenti uče kako se prikupljaju i analiziraju podaci, sudjeluju u projektima i

vode vlastita istraživanja, a ljetni program ekovolontiranja dostupan je svakome tko nije iz ove struke, a želi se približiti, naučiti nešto, asistirati na terenu, postati morski biolog na desetak dana. Oni plaćaju volontiranje, ali dobiju smještaj i hranu; kao da su došli na jedan oblik aktivnog odmora. Kako je gotovo svatko iz neke druge države, obično si organiziraju večer jedne, pa večer druge, treće zemlje... Različite su dobi, od 18 pa i do 60 godina, to znaju biti i ljudi koji rade u korporacijama i bilo tko, tko želi drugačiji tip odmora”, kaže Henrieta Belegišanin, u “Plavom svijetu” zadužena za marketing.

“Kroz godinu imamo i po petnaestak studenata, na primjer ove godine su nam bili studenti iz Nizozemske, Austrije, Njemačke, Norveške, Portugala, bilo ih je i iz Kanade, Južne Amerike. Studiraju zaštitu okoliša, biologiju, srodna područja, ali bilo je i drugih, koji ponekad kroz programe traže što će studirati nakon treće godine. Zanimljivo je da je većina naših kolega proizašla iz studentske prakse, naprimjer Tihana Vućur Blazinić, Mateja Zekan, pa Jeroen Hofs iz Nizozemske, on je bio na stručnoj praksi 2019., a 2020. godine se zaposlio. Ove godine počeo je izradu doktorskog rada. Grga Pleslić također je došao na stručnu praksu - ma gotovo svi, osim administracije. Juliette Colançon iz Francuske lani je bila na programu stručnog usavršavanja, a sada radi kao edukatorica na promatranju dupina.

- Mnogi imaju krivu predodžbu, da istraživanja radimo samo ljeti kada je lijepo vrijeme, ali nije tako. Studenti borave kod nas, smješteni su u Velom Lošinja i samim time je tijekom zime veći ‘moving’, dođu neki novi mladi. Naši kapaciteti zasad su mali,

Aplikacija „Marine Ranger“ pomaže očuvanju morskih sisavaca u Mediteranu

Sjedište Instituta Plavi svijet će se preseliti iz Velog u Mali Lošinj

ali jednoga dana..., objašnjava Jelena Basta uvodeći su nas u sljedeću temu.

Sjedište će se preseliti u Mali Lošinj

Dugo se već govori o realizaciji ideje preuređenja bivšeg Doma JNA na predjelu Velopin u Malom Lošinja, koji je već desetljećima ruglo ovoga dijela grada, donedavno u vlasništvu države, a sada Grada. Za svoju ideju, suvremeno opremljen znanstveni multidisciplinarni centar na nekoliko koraka od obale, “Plavi svijet” dobio je potpunu podršku na lokalnoj razini, s Gradom Malim Lošinjem osnovao je Institut za more, no realizacija je spora, ne i stala.

“U tijeku je izrada projektne dokumentacije za što je nadležan Grad, a sve se priprema da bi se ishodovale potrebne dozvole. Sretni smo da se nakon toliko godina riješila vlasnička struktura. Teško je prognozirati dinamiku. Ideja je da to bude centar u kojemu će biti stalni postav za posjetitelje, prostori za odvijanje edukacijskih programa, istraživački dio, naši uredi. U planu je da, jednog dana kada to bude ostvareno, ostane i trenutni sadržaj u Velom Lošinja, ali naše sjedište će se svakako preseliti u Mali Lošinj.

Jedan od uzora budućeg centra je muzej kitova na portugalskoj Madeiri (Museu da Baleia), u turističkom mjestu Caniçal na otoku, koje je zahvaljujući muzeju prosperiralo. U bližoj regiji nema takvog nečega, pa bi to bio regionalni centar izvrsnosti. Velika prednost je to što imamo zaista jako puno zainteresiranih sveučilišta, institucija, što znači da bi se kroz cijele godine odvijali neki problemi, ljudi bi dolazili raditi i učiti i mreža suradnika bi se sigurno proširila, što je svima zanimljivo. Zahvaljujući raznim programima, sadržaj je to koji će živjeti cijele godine, a ne samo sezonski”, optimistična je čelnica “Plavog svijeta”.

Napisao i snimio: Walter SALKOVIĆ

Dani Frane Petrića, najvažniji i najbrojniji filozofski i interdisciplinarni skup u Hrvatskoj, ali i jedna od najznačajnijih znanstvenih konferencija u ovom dijelu Europe, ove su godine održani 30. put, što je bila prilika za osvrt na protekla tri desetljeća manifestacije koja svake godine u Cresu okuplja znanstvenike iz cijeloga svijeta kako bi raspravljali o aktualnim problemima čovječanstva, ali i istraživali djela velikog Cresanina Frane Petrića i drugih značajnih hrvatskih mislioca.

Protekla su tri desetljeća manifestacije koja svake godine u Cresu okuplja znanstvenike iz cijeloga svijeta kako bi raspravljali o aktualnim problemima čovječanstva, ali i istraživali djela velikog Cresanina Frane Petrića i drugih značajnih hrvatskih mislioca.

U 30 godina okupili 1123 sud

Manifestaciju od njenih početaka organizira Hrvatsko filozofsko društvo u suradnji s Gradom Cresom i nizom lokalnih ustanova i organizacija. Ovogodišnji Dani Frane Petrića održani su pod pokroviteljstvom predsjednika Republike Zorana Milanovića, Ministarstva znanosti i obrazovanja te Primorsko-goranske županije, a suorganizatori manifestacije i pojedinih njezinih segmenata su bili Hrvatsko bioetičko društvo, Europska akademija znanosti i umjetnosti, Fakultet hrvatskih studija Sveučilišta u Zagrebu, Centar za napredne studije Jugoistočne Europe Sveučilišta u Rijeci, Vijeće Srpske nacionalne manjine Primorsko-goranske županije, Srpsko kulturno društvo „Prosvjeta“ i Croatia Records.

Jubilarna statistika

Petrićevi dani, po već ustaljenom obrascu, sastoje se od dva simpozija: jednog na glavnu temu skupa, a ove je godine to bio “Svijet u filozofiji”, te drugog koji u žarištu ima Frana Petrića, a od lani nosi naziv “Hrvatska filozofija i kultura u interakciji i kontekstu”. No, osim ta dva znanstvena skupa, program Dana Frane Petrića obično uključuje javna predavanja i tribine za širu javnost, predavljanja knjiga i časopisa, projekcije filmova, koncerte i predstave, izložbe skulptura i slika, večere poezije i umjetničke performanse te na taj način obogaćuje cresku kulturnu ponudu.

Ovogodišnji, jubilarni skup, bio je posebno bogatog programa, a i jedan od najposjećenijih

Prvih nekoliko Dana Frane Petrića održano je u osnovnoj školi, koja danas nosi ime po velikom Cresaninu

uočće – na njemu je sudjelovalo 111 znanstvenika iz 17 država. Središnji događaj jubileja bila je svečana akademija na kojoj su sudjelovali neki od osnivača Petrićevih dana, a bila je to i prilika za osvrt na 30 uspješnih skupova i ocjenjivanje njihovog doprinosa znanstvenoj, prije svega filozofskoj misli u Hrvatskoj i svijetu.

Tako je predsjednik Hrvatskog filozofskog društva prof. dr. Hrvoje Jurić iznio zanimljive statističke podatke prema kojima je na Petrićevim danima u 30 godina ukupno sudjelovalo 1123 sudionika iz 49 zemalja s pet kontinenata. Njima bi trebalo pridodati sve one koji nisu imali vlastite referate, ali su na Danima aktivno sudjelovali te mnoge druge povremene posjetitelje o čijem se prisustvu nije vodila evidencija.

Predsjednik Hrvatskog filozofskog društva prof. dr. Hrvoje Jurić

Jurić je iznio i podatak da je na 30 Dana Frane Petrića održano 2367 izlaganja, zabilježenih u službenoj publikaciji koja prati svaki skup. Osim toga, rezultat creskih konferencija jest i 11 obimnih zbornika, te nekoliko desetina članaka objavljenih u međunarodnim časopisima pa su radovi sa creskog skupa tako dosegli svjetsku publiku.

Brendirali Franu Petrića

– Dane Frane Petrića organizator nikada nije smatrao pukim „gostovanjem“ hrvatskih i inozemnih filozofa, znanstvenika i umjetnika u Cresu, nego je to događaj koji je podjednako važan i za lokalnu zajednicu i za širu filozofsku,

Promjene koje su pratile Dane Frane Petrića

Od utemeljenja do 1998. skup se nazivao Dani Frane Petriša, da bi 1999. godine, nakon burnih rasprava o dvojicama vezanima uz hrvatski oblik latinskog prezimena Patricius i talijanskog Patrizi, skup nazvan Danima Frane Petrića.

Od 1994. Danima Frane Petriša pojavljuje se i službeni dodatak „međunarodni filozofski simpozij“. Od 2001. godine, Dani Frane Petrića definiraju se kao znanstveno-kulturna manifestacija. Simpozij se najčešće održavao u lipnju i srpnju, a od 2001. Dani se održavaju krajem rujna.

Za vrijeme Dana Frane Petrića izmijenilo se 16 predsjednika Hrvatskog filozofskog društva i četiri gradonačelnika Cresa, a svi su bili članovi organizacijskih odbora manifestacije.

filozofske konferencije u Cresu, tadašnje kustosice u Creskom muzeju Jasminke Ćus-Rukonić.

– Upravo je gospođa Ćus-Rukonić u jednom razgovoru sa mnom, a pod dojmom izvrsne proslave 450. obljetnice Patricijeva rođenja koja se obilježila 1979. godine, iznijela prijedlog da se u Cresu pokrene redoviti ljetni skup Hrvatskog filozofskog društva pod nazivom „Dani Frane Petrića“. Pomišljalo se da to bude u palači Arsan, izvorno Petris, jer je tu smješten muzej. Hvala joj na tome sjajnom prijedlogu i na zdušnoj potpori njegovu ostvarenju! Cijeli skup i manifestacija trebali su dati poticaja radu hrvatskih filozofa, raspravljanju o aktualnim otvorenim pitanjima, ali i, posebno, proučavanju hrvatske filozofske baštine, a onda i svjetske. Također i upoznavanju šire javnosti Cresa i Hrvatske s hrvatskom filozofskom i kulturnom baštinom kako bi se potaknuo osjećaj i poštovanje za nju, a i samopoštovanje

ionika iz 49 zemalja s pet kontinenata

znanstvenu, kulturnu i društvenu zajednicu. Drugim riječima, smatramo da su Dani Frane Petrića doprinosili i da mogu ubuduće doprinositi prosperitetu grada i otoka Cresa u svakom pogledu, ako j Cres također budu smatrao svojom, rekao je u svojem obraćanju na svečanoj akademiji prof. dr. Jurić, te podsjetio da je prije 30 godina Cresanin Frane Petrić bio „samo jedno od imena iz bogate hrvatske i europske filozofske, znanstvene i kulturne baštine, nedovoljno prepoznat u odnosu na njegovu važnost te su tek Dani Frane Petrića učinili od njega ono što je danas: jednog od najznačajnijih filozofa, ne samo u okvirima Hrvatske, nego i u europskim i svjetskim razmjerima“.

Današnjim rječnikom rečeno, Dani Frane Petrića brendirali su Franu Petrića, a time brendiraju i Cres kao Petrićevo postojbinu. To su grad i otok Cres do sada na razne načine već kapitalizirali: Petrićevo ime nose gradska knjižnica i osnovna škola, ali i središnji gradski trg, dok je pred palaču Arsan, za koju se smatra da je njegova rodna kuća, postavljen spomenik najpoznatije hrvatske kiparice, akademkinje Marije Ujević-Galetović.

Ratni počeci

Početaka Dana Frane Petrića prisjetio se i tadašnji predsjednik Hrvatskog filozofskog društva, jedan od osnivača manifestacije, akademik Mislav Ježić:

– 1991. godine, nakon vojne intervencije

Osnivači – Sergio Negovetić, Mislav Ježić, Jasminka Ćus-Rukonić i Mislav Kukoč

JNA u Sloveniji, došlo je do agresije JNA i velikosrpskih paravojnih snaga na Hrvatsku, a ona se je 1992. proširila i na Bosnu i Hercegovinu. U takvim je okolnostima Slovensko filozofsko društvo održalo s Hrvatskim filozofskim društvom 20.-22. veljače 1992. simpozij solidarnosti „Filozofska tradicija i nacionalna filozofija“. Stoga je pokretanje Dana Frane Petrića iste godine i održavanje prvoga skupa 8.-11. srpnja 1992. bio nastavak toga izražavanja solidarnosti među filozofima iz zemalja koje su bile žrtve agresije, uzvrat slovenskim kolegama za njihovu gestu, a uključilo je još i kolege iz Bosne i Hercegovine, koji su se u međuvremenu također našli u ratnome vihoru. Simpozij je bio posvećen „Suvremenim filozofskim gibanjima u Hrvatskoj, Sloveniji, i Herceg-Bosni“, rekao je akademik Ježić te se prisjetio jedne od najzaslužnijih osoba za pokretanje redovite

Cresana i građana Hrvatske koja je istom stjecala neovisnost i međunarodno priznanje, a tek postupno i poznatost u Europi i svijetu.

Misli aktualne nakon 469 godina

Još jedan „svjedok vremena“ govorio je na svečanoj akademiji. Sergio Negovetić je početkom devedesetih godina bio tajnik tadašnjeg turističkog društva, te je podržao Dane Frane Petrića svjestan njihovog turističkog potencijala. Negovetić je bio i zastupnik u prvom sazivu Hrvatskog sabora, kasnije i predsjednik Općinskog vijeća općine Cres, a član organizacijskog odbora Dana Frane Petrića bio je sve do 2017. godine. U svojem obraćanju izrazio je stav da je „simpozij o Petriću neprocjenjivi dar hrvatske filozofske zajednice Cresu“ te nastavio:

– Frane Petrić kao kozmopolit nije bio samo građanin Cresa nego i cijele Europe. Njegovo poznato djelo „La città felice“ trebalo bi našoj otočnoj zajednici biti misao vodilja u postizanju sklada života, rada i prirode, što vodi harmoniji življenja i stvara sretne ljude.

Filozofi su do sada pokazali koliko suvremene i aktualne mogu biti Petrićeve misli, iako su zapisane prije 469 godina. Aktualne i suvremene, kreativne i poticajne su i misli koje se mogu svake godine čuti u Cresu, na Danima Frane Petrića iza kojih je tek prvih 30 izdanja, a pred njima novi izazovi koje donose nova vremena.

Napisao: Kristian SIROTIĆ
Snimio: Petar FABIJAN

Prije desetak godina možda je pravi raritet bio vidjeti nekoga kako stoji na dasci i veslaajući klizi površinom mora. Teško je reći kakav je bio doživljaj onih koji su ih s kopna pogledom pratili, je li u tom pogledu bilo zavisti, ljubomore, jesu li ih smatrali nekakvom vrstom egzibicionista ili imućnih skoroevića koji vole pokazati da prate svjetske trendove, ali nije teško reći kako ljudi danas doživljavaju – supanje. Da, sport koji se vodi kao jedna podvrsta surfanja, jahanja na valovima, toliko se udomaćio u svijetu i na ovim našim prostorima da se ljudi više ne čude onima koji supaju, već onima koji to još nikad nisu probali.

Supanje dolazi od skraćenice SUP, koja pak znači standup paddleboarding, što bi prevedeno značilo veslanje na dasci. Kao i mnogo toga što je vezano uz surfanje i ovaj je sport rođen na Havajima, kao posebna

Dr. Stanislava Laginja (u sredini): Supanje je korisno za organizam

disciplina koja je surferima omogućavala da pred valove dolaze koristeći kao pomoć jedno veslo kanua. Ocem supanja smatra se John Ah Choy, koji se prvi dosjetio da bi mogao upotrijebiti veslo dok čeka ili traži najbolji val, trebalo je proći ponešto vremena da se veslanje na dasci odvoji od surfanja, ali kada je i taj korak napravljen supanje je započelo svoj nezaustavljiv rast.

Kako u svijetu, tako i kod nas, jer desetak godina nakon što je u svijetu održano prvo SUP-natjecanje, započelo se natjecati i na Kvarneru. Zahvaljujući ljudima danas okupljenim oko VOP Sup Teama na Kvarneru se supa i aktivno i organizirano i vrlo uspješno. VOP Sup Team kao sportska udruga službeno je registriran

2021. godine, kada je održan i prvi VOP Kup Kvarnera, ove godine sve je to dignuto na još jednu veću razinu, pa se nemalo dana u godini supa u Voloskom i na ostalim kvarnerskim lokacijama, i ne samo kvarnerskim jer ove godine se supalo i u Fuzinama.

Jedni klub

– U siječnju prošle godine smo registrirali udrugu, nakon toga smo održali prvi Kup Kvarnera, ove godine smo nastavili tamo gdje smo prošle godine stali i uspjeli smo održati sedam utrka. Bilo je super, imali smo više natjecatelja nego prošle godine, a to nam je jedan od glavnih ciljeva. Svake godine želimo rasti, okupljati sve više ljudi. Ovo nam je druga sezona, ali ovdje se supa od 2016. godine, tada smo održali prvo neslužbeno natjecanje. I svake godine je sve više natjecatelja, ukupno je ove sezone u regatama sudjelovalo više od stotinu natjecatelja. Inače imamo registrirana 54 člana, od čega je 22 djece, započet će Igor Tomažić, agilni tajnik VOP Sup Teama.

Iako se supa na čitavom Jadranu, što je i logično s obzirom na rastuće turističke brojke, VOP Sup Team jedini je hrvatski registrirani klub, što ovu družinu sportskih zaljubljenika i entuzijasta čini pionirima ovoga sporta u Hrvatskoj, a jasno je da je najteže probijati led.

– Trenutačno nam je najveći problem taj što ne možemo postati punopravni članovi Hrvatskog kajak i kanu saveza, kojima mi

Regata supova – to je sport za sve uzraste

pripadamo, jer u Hrvatskoj ne postoje tri kluba. Postojimo samo mi, kao jedina registrirana sportska udruga ovakvog tipa. Moramo sačekati da se registriraju još dva kluba kako bismo onda mogli biti primljeni u Savez te organizirati državno prvenstvo i druga jača natjecanja. Evo, samo kao apsurd spomenut ću da se na Braču ove godine održavao Euro Tour, što je utrka iz svjetske serije, a mi ne možemo organizirati državno prvenstvo jer nema dovoljno klubova, kaže Emilio Dačić, predsjednik VOP Sup Teama.

Odlični rezultati

Uvala Preluk i Volosko mali su kvarnerski raj na zemlji kada su u pitanju sportovi na

Zajednička slika natjecatelja s posljednjeg ovogodišnjeg VOP Kupa Kvarnera

Sup je danas u modi, svi se time žele baviti

Članovi VOP SUP Teama iz Opatije hrvatski su pioniri u najbrže rastućem sportu među onima koji se prvi put odluče baviti nekom fizičkom aktivnošću. „Kada supate vi aktivirate čitav organizam. Benefiti su nevjerovatni i ljudi koji već supaju, na jedan jednostavan način, kroz druženje i zabavu, vide velike promjene na svom organizmu“, kaže doktorica Stanislava Laginja

vodi, wind-surfing je ovdje način života već pedesetak godina, virtuoznost i upornost Enrica Marottija, dvostrukog svjetskog prvaka, samo su dodatno učvrstili ionako sjajne pozicije ove mikro-lokacije poznate po tramontani, tu je i kulturno vaterpolsko igralište, sada su tu i zaljubljenici u supove koji čitavoj ovoj priči daju novi smisao i značaj. Gledajući te ljude raznih dobnih kategorija kako se zdušno natječu jasno je da nemaju svi jednako izražene sportske ambicije, jasno je da je dio njih tu iz puke razonode, zabave, rekreacije, zbog zdravog načina života, ali sve to ipak ne znači da se u VOP Sup Teamu ne radi ozbiljno. Uostalom, njihovi rezultati najviše govore njima u prilog. Erik Milat i Mile Gačeša ove su godine postali prvi Hrvati koji su nastupali na Svjetskom prvenstvu u Poljskoj, Erik Milat bio je treći u Europi u kategoriji natjecatelja starijih od 40 godina, Nataša Cesar bila je prvakinja Europe, a aktualni prvak Europe je i devetogodišnji Val Milat, i to u kategoriji dječaka do 14 godina, dakle onih i pet godina starijih od njega.

– Rezultati naših natjecatelja su odlični, što samo ukazuje da svi puno rade i treniraju. Sup je danas, recimo to, u modi, sve više ljudi želi sudjelovati u našim utrkama, sve više nam se priključuje. Imamo dosta sponzora uključenih u ovu priču, Grad Opatija i Turistička

zajednica su uz nas, lijepa priča se oko svega slaže, zaključuje predsjednik kluba.

Sup je zdrav

Klupske aktivnosti VOP Sup Teama započinju u lipnju, tradicionalnim nastupom na Fiumanki otvara se natjecateljska sezona, ali ovdje se supa tijekom čitave godine. Vjerojatno bi članova bilo i više kada bi klub imao svoje prostorije u kojima bi članovi mogli držati daske. Mladom sportskom kolektivu pitanje trajnih prostorija visoko je na listi prioriteta. A planova ima puno.

– Jedna kolegica i ja, a mi nismo zaklete natjecateljice, unutar kluba pokrećemo projekt Sup za sve, planiramo raditi turističke obilaskе, planiramo okupiti oko nas ljude koji se više vole rekreativno baviti ovim sportom, a manje njegovim natjecateljskim dijelom. Planiramo uvesti supanje s kućnim ljubimcima, turističko supanje s obilascima zanimljivih lokacija, a budući da ima nas dosta liječnika planiramo čak uvesti i terapijsko supanje za ljude koji imaju nekakve zdravstvene probleme. Klub je očekivano orijentiran na natjecatelje jer time dobivaju dodatne benefite, ali mi ćemo to isto pokušati jednim drugim pristupom, reći će doktorica Stanislava Laginja, inače voditeljica ordinacije dermatologije i venerologije u crikveničkoj Thalassoterapiji, koja se od ove

Fernando Kirigin, opatijski gradonačelnik

Kirigin: Volosko je prepoznato po sportovima na moru

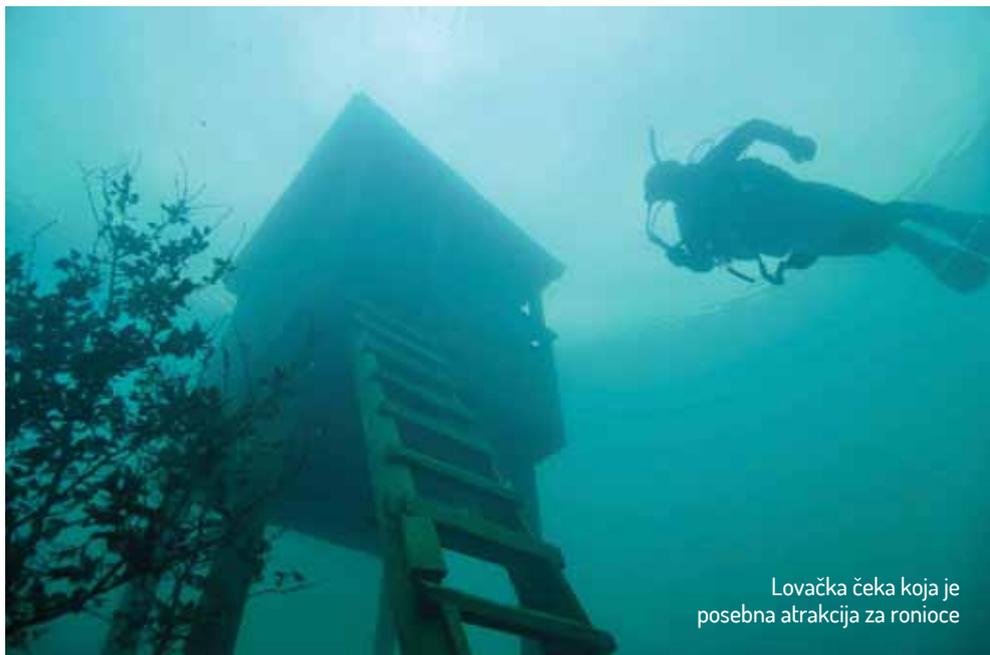
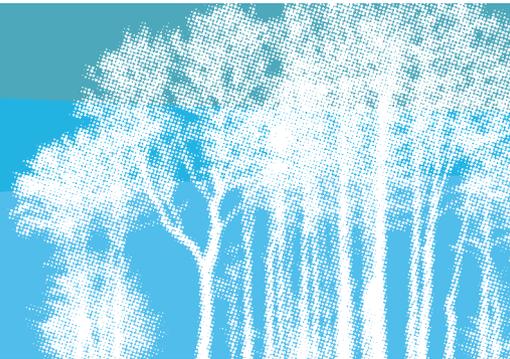
Na posljednjoj ovogodišnjoj regati VOP Kupa Kvarnera gradonačelnik Opatije Fernando Kirigin pokazao je svoje umijeće supanja.

– Uvijek sam zadovoljan kada se ovakve manifestacije događaju u Voloskom, a sada imamo i VOP Sup Team kao glavnog organizatora. To je uvijek lijepa promocija i sporta i našega kraja, jer dođe puno natjecatelja iz Slovenije. Sportu nije naporan za početnike, što se naravno mijenja kada se krene u neke ozbiljnije, profesionalne vode. Bitno je da se može startati usred dana, ne ovisi o vjetru, odnosno može se veslati i po vjetru i po valovima, iako je bolje da ih nema. Može se napraviti uz obalu, a to je onda uvijek atraktivno jer ljudi vole ovakva događanja, vole natjecanje, navijanje. Bilo je regata i na kojima je bilo po sedamdesetak natjecatelja, a to je velika brojka. U svakom slučaju supanje preporučam svima, ali preporučam i bilo kakve sportske aktivnosti. Volosko izrasta u jednu lijepu sportsku priču, ovdje je jedrenje velika tradicija, a Volosko je prepoznato po sportovima na moru, rekao je Fernando Kirigin, gradonačelnik Opatije, koji se na posljednjem VOP Kupu Kvarnera i sam okušao kao natjecatelj. I uopće mu nije išlo loše.

godine na nagovor supruga aktivno uključila u klub i ostvarila sasvim zavidne rezultate za nekoga tko, kako kaže, baš i ne voli natjecanje.

No, Stanislava Laginja kao liječnica u supanju prepoznaje dodatne benefite, što čitavom ovom sportu daje jednu novu dimenziju.

– Kada vi supate aktivirate čitav organizam. Od kardio-vaskularnog sustava, gdje imate kardio geni trening jer veslanje podiže frekvenciju srca, čitav muskuloskeletni sustav radi, održavanje ravnoteže, održavanje balansa, veslanjem ste aktivni u području svih zglobova i čitavog mišićnog sustava, svi mišići su aktivirani. Benefiti su nevjerovatni i ljudi koji već neko vrijeme supaju na jedan jednostavan način, kroz druženje i zabavu, vide velike promjene na svom organizmu. Apsolutno preporučam ljudima da se okušaju u supanju, zaključit će Stanislava Laginja.

Lovačka čeka koja je posebna atrakcija za ronioce

Napisala: Martina FRKA

Fotografije: Karlo Mačaš, Danijel Frka, Marijan MILOTIĆ

Malo je mjesta na Zemlji koja djeluju toliko nestvarno da se čine kao precrtani iz kakve bajke ili ukradeni s drugog planeta, a još ih je manje tek na nekoliko minuta vožnje od urbanih središta ili pak koraka od prvih kuća. Jezero Ponikve u

zaleđu Bakra jedno je od takvih mjesta, gotovo kao da je izvučeno iz mađioničarskog šešira, jer – sad ga ima, sad ga nema.

Riječ je o vrlo neobičnom, rijetkom krškom fenomenu, pri kojemu obilna kišnica, odnosno slivne i podzemne vode u najkišovitim periodima godine potapaju čitavu šumu i pretvaraju je u jezero. Pod

Ponikva privlači ronioce iz Hrvatske i Slovenije

površinom vode, ponegdje duboke i više desetaka metara, u samo nekoliko sati tako nestaju čitava stabla skupa s krošnjama, kompletne lovačke čeke, šumske staze, cvijeće i razno bilje. Šuma se tako naglo pretvara u pravu podvodnu džunglu i predstavlja raj za ronioce i podvodne fotografe – sve do prve jače bure, koja čitavo jezero vrati natrag pod zemlju, a potom podzemnim putevima i u more.

Ronioci dolaze

Kristalno čista kišnica i netaknuta, potopljena šuma svake godine mame ronioce na istraživanje ovog nesvakidašnjeg jezera. Jedan od njih je i iskusni, višestruko nagrađivani ronilac i podvodni fotograf Danijel Frka.

– Iskustvo ronjenja u Ponikvama je neobično i neponovljivo. Sam osjećaj da roniš između drveća sa lišćem, iznad puteljaka i gromača, gdje se inače ljudi šetaju, je čaroban, a zrake sunca koje prodiru između lišća stvaraju fantastičnu igru svjetla i sjene. Naravno, nema riba i drugih vodenih organizama, ali može se vidjeti cvijeće i razni plodovi koji su se neplanirano našli pod vodom, kaže Frka i dodaje:

Poplavljena šuma iz zraka pokazuje veličinu jezera

Najveći, i zapravo, jedini problem ronjenja u Ponikvama je što se ovaj prirodni fenomen ne može planirati unaprijed. On ovisi isključivo o prirodnim utjecajima i nitko ne zna kada će se točno pojaviti. A kada nastane, traje samo nekoliko dana i onda jezero opet nestane, odnosno iscuri u podzemlje.

Sad ga ima, sad ga nema: magično jezero koje nestaje

Šuma se naglo pretvara u pravu podvodnu džunglu i predstavlja raj za ronioce i podvodne fotografe

– Prvi put smo ovdje ronili prije nekih desetak godina, kad je naš klupski kolega Loren Rubeša prvi otkrio ovaj prirodni fenomen i zaronio te fotografirao. Jezero nastaje poslije obilnih kiša ili nakon što se otopi snijeg u planinama Gorskog kotara i u Sloveniji. Tada velike količine podzemnih voda pritječu do kotline Ponikve, gdje voda izvire ispod brijega na zapadnom dijelu, te počne puniti malu dolinu koju domaći zovu Mali lug. Kada se ta dolina napuni, voda se počne prelijevati preko prirodne kamenite brane u veću dolinu koja se zove Veli lug, i onda se i ona napuni vodom. Vodostaj ovisi o količini pridošle vode i nije svaki put jednak. Primjerice, samo dva dana iza zadnje kišne “poplave” u Rijeci, Ponikve su se napunile vodom tako da je u Velom lugu dubina bila desetak metara, a u Malom lugu nekih 5-6 metara. No bilo je situacija kada je vode bilo i puno više, pa je voda dopirala sve do puta koji od sela vodi na veliku livadu, koja je cijela bila pod vodom. To znači da je vodostaj iznosio gotovo 20 metara na najdubljem dijelu.

Nestvarno, kao bajka...

Drugu godinu zaredom pod površinu Ponikava zaronili su i članovi Kluba za podvodne aktivnosti Vodomar Duga Resa, višestruko nagrađivani podvodni fotograf Karlo Mačaš i njegova asistentica

Ponikva kod Bakra je izoliran ekosustav u kojem se biljni i životinjski svijet znatno razlikuju od onih na okolnim terenima

Lucija Perković. Ovaj fotografski par se po povratku iz Portugala, gdje su na Europskog prvenstva u podvodnoj fotografiji osvojili zlatnu medalju – odmah zaputio k ovom neobičnom jezeru.

– Nevjerojatan je osjećaj roniti kroz inače suhi šumski put, nogometno igralište i krošnjel! Nestvarno, kao bajka... to je meni, za sada, najneobičnije mjesto urona, kaže Lucija, dok iskusniji Karlo, koji je zaslužan za fantastične fotografije, ističe kako je izuzetno zanimljiv i jesenski, ali i proljetni uron, i dodaje:

– Prošle godine smo ronili u proljeće, pa je bilo vrlo zanimljivo vidjeti visibabe i jaglace tijekom ronjenja. Sad su slični uvjeti, tek je malo toplija voda. Nevjerojatno je roniti kroz krošnje drveća. Svakako mi je u vrhu najneobičnijih mjesta za ronjenje, kaže Karlo, dodajući uz smijeh da gljive ipak pod vodom nisu brali.

Iskusni ronilac i podvodni fotograf Danijel Frka pak ističe:

– Možemo reći da svaki bolji podvodni fotograf u Hrvatskoj želi zaroniti u tom jedinstvenom i čarobnom jezeru, gdje je stalna igra svjetla i sjene, gdje sunčeve zrake tvore čipku između grana stabala i raznobojnog lišća i gdje su prizori pod vodom zaista nesvakidašnji i neočekivani. Prilika ima bezbroj, samo treba imati malo mašte i strpljenja da se naprave dobre fotke. Naravno, najljepše je roniti u jezeru kada je sunčano vrijeme i kada je sunce visoko na nebu.

Najbolje mjesto za ulazak je tamo gdje vam je

Ponikve su vrlo atraktivne i šetačima, što potvrđuje i 8.5 kilometara dugačka edukativna staza

najbliže u odnosu na pristupnu cestu koja vodi do sela. U posljednjih nekoliko navrata ronili smo u malom jezeru, odnosno u Malom lugu, jer se do mjesta zarona može doći i autom vrlo blizu, dok se do vode u Velom Lugu ipak mora malo pješčiti sa svom opremom. U Malom lugu voda se izbistri nešto ranije nego u Velom lugu tako da i iz tog razloga ronimo uglavnom tamo.

Najbolje vrijeme za uron je kada voda prestane dotjecati, odnosno kada vodostaj počinje opadati. Tada sav sediment uzvitlan u vodi pada na dno a voda je najbistrija. To je obično tri do pet dana nakon što voda prestane rasti, dodaje Frka.

Ponikve atraktivne i šetačima

Ipak, Ponikve skrivaju i neke zamke: budući da je roneći moguće zaći i u gustu šumu, postoji opasnost da privremeno izgubite orijentaciju. Ali kada izronite, prema okolnim brdima koja se uvijek vide, možete se grubo orijentirati i odrediti pravilan smjer za povratak. Također treba paziti da se ne zapletete u neke grane i oštetite opremu, savjetuje Frka.

Voda može biti dosta hladna, zimi ili u rano proljeće tek par stupnjeva iznad nule, tako da se preporuča suho ronilačko odijelo. Ipak ima i izuzetaka – ove jeseni je, primjerice, iznosila oko 10 stupnjeva, što je bilo podnošljivo i za mokro odijelo.

Ponikve su vrlo atraktivne i šetačima, što potvrđuje i 8.5 kilometara dugačka edukativna staza koja prolazi krajolikom. U vrijeme visokog vodostaja dijelovi staze su neprohodni bez ronilačkog odijela, ali zato se mogu vidjeti

Primorska poplavna šuma rijetka u Sredozemlju

Ponikva Ponikve duboka je i prostrana krška udubina, o čijim specifičnostima smo pitali biologa Marka Randića iz Javne ustanove Priroda.

– Ovakvi krški oblici izolirani su ekosustavi u kojima se životne prilike, biljni i životinjski svijet znatno razlikuju od onih na okolnim terenima izvan ponikve, kaže Randić na početku i objašnjava:

– Ovakav „podvodni“ tip šume sastoji se od tri ili četiri glavne vrste drveća. To su poljski jasen (*Fraxinus angustifolia*), brijest (*Ulmus minor*) i javor klen (*Acer campestre*). Njima se još pridružuje i obični grab (*Carpinus betulus*), koji osim u poplavljenim dijelovima Ponikava izgrađuje i šumu u rjeđe poplavljenom ili suhom zasjenjenom kutku Velog luga.

Takve primorske poplavne šume danas su vrlo rijetke posvuda u Sredozemlju, a jedna od poznatijih je glasovita poplavna Motovunska šuma u Istri, gdje se spomenutim vrstama drveća iz Ponikava pridružuje i hrast lužnjak. Na Kvarneru ostatke takvih šumica (lužnjak je uglavnom posvuda istrijebljen!) možemo još pronaći u poplavnom predjelu Fratarsko, podno Kačjaka u dolini Sušačke Drage, kao i u Vinodolu uz novljansku Suhu ričinu te uz izvorišni dio Dubračine. Pojedinih manjih fragmenata ima i na vlažnim i poplavnim predjelima otoka Krka te u udolini Rječine.

Ovakav raritet šumske vegetacije u Ponikvama zauzima predio dna koji redovito naznačuje prosječnu visinu vode, a to se i na terenu može najčešće vidjeti po naplavinama biljnih ostataka. Lokalno stanovništvo zaselka Ponikve ima za takve naplavine poseban naziv i označava ih kao „sunplava“.

Jedna od osobitosti u Ponikvama jesu i duboka tla, koja dugo zadržavaju vlagu, što pogoduje posebnoj vegetaciji: od uočljivih biljaka izdijelićemo uspravnu pavitinu (*Clematis recta*) koja prekriva veće površine i ispunjava u vrijeme cvatnje dno Ponikava posebnim mirisom. Ova je vrsta u drugim predjelima Hrvatskog primorja razmjerno rijetka.

Ono što u biljnom svijetu također privlači posebnu pažnju jesu brojne vrste proljetnica, a među najbrojnijima su visibabe (*Galanthus nivalis*), pa nije rijetkost vidjeti neobične prizore cvatućih visibaba pod vodom.

Nakupljanje vode i vlage u Ponikvama ima često za posljednicu nastanak jezera magle koja najčešće ispunjava čitavu ponikvu pružajući tako još jedan neobičan krajobrazni dojam u Primorju. Vлага koju pruža magla biljkama i životinjama omogućuje dodatnu razliku u svojstvima mikroklimi i staništa. Stoga nije čudno da su se u Ponikvama koncentrirale brojne „kontinentalne“ vrste na kakve izvan ponikve, na okolnim suhim krškim terenima, najčešće ne nailazimo, zaključuje biolog Marko Randić.

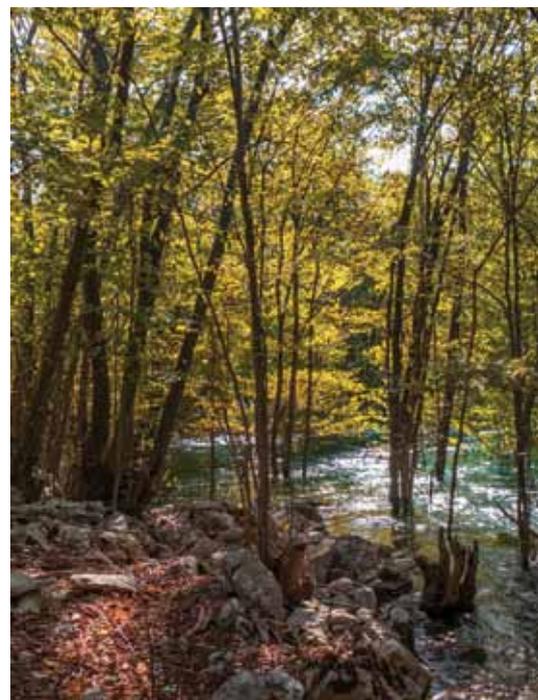

Ambijent s modelom – snimak „svježeg“ europskog prvaka u podvodnoj fotografiji

slapovi i potoci među krošnjama, s neobično tirkiznom bojom vode.

– Pod površinom se nađe sve što se nalazi u dolini – suhozidi, puteljci, trava, drveće sa lišćem, čak i jedna lovačka čeka koja je posebna atrakcija za ronioce. No ona je na daljem kraju potopljenog Velog luga pa treba znati kako je naći kada je posve pod vodom. Ali ni to nije problem, osobito ako imate neki kajak ili gumenjak s kojim se lakše možete tamo prebaciti nego plivajući, odnosno roneći.

Samo nekoliko dana poslije našeg zadnjeg ronjenja u Ponikvama, prošetao sam sa suprugom Višnjom do doline da vidimo je li se voda povukla. U Velom lugu vode više nije bilo, dok je u Malom lugu bilo još nekih metar vode.

Možemo reći da svaki bolji podvodni fotograf u Hrvatskoj želi zaroniti u tom jedinstvenom i čarobnom jezeru. Sam osjećaj ronjenja između drveća s lišćem, iznad puteljaka i gromača, gdje se inače ljudi šetaju, čaroban je, a zrake sunca koje prodiru između lišća stvaraju fantastičnu igru svjetla i sjene, kaže Danijel Frka.

Na rubu poplavne šume

Na drveću se dobro vidjelo dokle je doprla voda, odnosno bila je vidljiva razina najvišeg vodostaja, jer je sve ispod te razine bilo tamnije i u nekom sivkastom tonu od sedimenta kojega je donijela voda. Bilo je silno neobično prošetati livadama i šumom koje su samo tri dana ranije bile potpuno pod vodom. Tako sam šecući prepoznao mjesta gdje smo nedavno

Karlo Mačaš i njegova asistentica Lucija Perković

ronili i fotkali – jedan čudan, gotovo nerealan i zapravo fantastičan osjećaj, kaže Danijel Frka.

Čudesno nestajuće jezero

Kako ističe, najveći, i zapravo, jedini problem ronjenja u Ponikvama je što se ovaj prirodni fenomen ne može planirati unaprijed. On ovisi isključivo o prirodnim utjecajima i nitko ne zna kada će se točno pojaviti, a kada nastane, traje samo kratki period od nekoliko dana i onda jezero opet nestane, odnosno iscuri u podzemlje. To znači da treba biti spreman, i u kratkom razdoblju kada ta pojava traje, organizirati zaron.

No za šetače koji dolaze izvan „vodene“ sezone, takvih problema nema: čitava staza kroz Ponikve zahtijeva oko 3 sata lagane šetnje, uz nešto ozbiljniji uspon do gradine s koje puca pogled na ponikvarsku dolinu. Staza ima dvije moguće početne točke, na Kukuljanovu i u naselju Ponikve, gdje je moguće i parkirati automobil i proučiti informativnu tablu s detaljima rute.

Dodajmo tome i da ovo područje obiluje sa 600 biljaka bogatog biljnog svijeta, a osim čovjeka i jednog čudesnog nestajućeg jezera, svoj su dom ovdje našli i medvjed, ris i vuk. Razumljivo, ovu šumsku ekipu vjerojatnije ćete susresti na kopnenom, a ne podvodnom dijelu Ponikava.

Zlatni s Europskog prvenstva – u Ponikve

Karlo Mačaš i njegova asistentica Lucija Perković vratili su se iz Madeire, gdje su osvojili zlatnu medalju u kategoriji Ambijent s modelom na Europskom prvenstvu u podvodnoj fotografiji. Konkurencija je bila žestoka, a neke od 22 ekipa brojile su i do 10 članova.

“Nakon osvajanja srebra na Državnom prvenstvu u Dubrovniku krajem ljeta ove godine, pozvani smo da predstavljamo Hrvatsku u Portugalu na Europskom Prvenstvu u podvodnoj fotografiji. U deset dana boravka tamo bilo je svega – znoja, suza, nespavanja, planiranja što i kako, sitnih ozljeda i problema s opremom... a konkurencija je bila velika i jaka. Puno je tu truda, odricanja i treninga što u vodi, što na suhom”, objašnjavaju, priznajući „neopisiv osjećaj kad staneš na podij i himna svira za tebe i zbog tebe“.

Pobjedničku fotografiju napravili su samo s aparatom bez bliceva i bilo kakvih efekata.

A onda su došli snimati u Ponikve, jezero koje nastaje i nestaje.

Jezero nastaje poslije obilnih kiša

Napisao: Anto RAVLIĆ

Snimio: Rino GROPUZZO i Arhiva ZIP

Stoljećima su tunere bile pitanje opstanka i dom od ožujka do listopada. Imućni danas trguju poduzećima i dionicama, bogate se u virtualnom svijetu, a njihovi bogati prethodnici stoljećima su bogatstvo gomilali na tunerama, na trudu običnog čovjeka, malog ribara koji je nestrpljivo čekao kad će se more zacrniti od jata tuna.

Danas su tune simbol nekih davnih vremena, podsjetnik na muke i veselje naših starih, ali i turistička atrakcija. Dobra je vijest da se tunere obnavljaju i da će sjećati na prošla vremena. Tunere su inspiracija za tematske parkove, šetnice, male muzeje ribarstva i događanja naslonjena na tradiciju. Da bi se shvatilo zašto domaći puk, unuci i praunuci ribara inzistiraju na obnovi tradicije, valja se vratiti u povijest kada su tune jamčile život.

Sedamdesetak tunera

Bezbroj je priča o tunama, tunerama i stražama. Na potezu od Rijeke do Senja postojalo je sedamdesetak tunera. Preluk, Martinšćica, Žurkovo, Bakar, Bakarac, Kraljevica, Jadranovo, Kačjak, Selce, Novi Vinodolski, Povile, Klenovica, Sveti Juraj, Lukovo kod Senja, na Krku Voz, Peškera, Šilo i Vrbnik... Na spomen tunera, mnogima je najvjerojatnije prva asocijacija Bakarac. S pravom. Tunere ili straže su simbol Bakarca, još od 13. stoljeća. Nekoliko rečenica na ploči koju je Grad Kraljevica 2008. godine postavio na obali puno otkriva:

“Ovo je mala straža u sastavu bakaračke prve tunere. Funkcija straže je praćenje i nadzor tuna te pravovremeno izdavanje zapovijedi za zatvaranje mreža. Originalno je bila visoka 16 metara. Čitav prostor triju bakaračkih tunera (prve, srednje i Kavranić) skupa sa stražom na strani (Gradcu) zaštićen je kao etnološka zona. Zadnji veći ulov tuna na Bakarcu bilježi se 1974. godine (1.200 kg), a od 1977. godine više nije u funkciji.”

Bakarac je imao još dvije lokacije za lov na tune, pod vrhom Gradac i Pod kijačem, no nisu se pokazale pogodnima pa su brzo nestale.

Primijetit ćete da se spominju dva termina, straže i tunere? Sve je jednostavno objasnio Antun Ružić Barbić u svojoj knjizi “Bakaračke tunere”. Osmatračnice, drvene ljestve koje se penju u nebo, zapravo su straže s kojih se motrio dolazak tune. Kolokvijalno ih zovemo tunera i taj se naziv uvriježio i zasjenio naziv straža. No, izvorno je tunera stajaća ribarska mreža za lov tuna koja se podizala na signal sa straže.

Bakarac se ponosi manifestacijom “Tira tira” koja svakog ljeta rekonstruira lov na tune. Manifestaciju je 2015. godine pokrenula

Osmatračnice, drvene ljestve koje se penju u nebo, zapravo su straže s kojih se motrio dolazak tune (snimio Petar Grabovac u Bakarcu)

udruga Tira, tira iz Bakarca, uz podršku Športsko ribolovnog kluba Tunera Bakarac, MO Bakarac i Grada Kraljevice. Zašto tira, tira, opet će objasniti Antun Ružić Barbić u svojoj knjizi.

“Ne zna se, govorilo se za tune kao i za smrt, ni ure ni časa, kad će doć. Ponekad ih nije bilo danima, drugda u jednom danu nekoliko puta. Eto, i baš ta neizvjesnost, ta stalna pripravnost, to vjerovanje da će doći, da one moraju doći...”

Tunere prerastaju u turističke atrakcije

Stoljećima su tunere bile pitanje opstanka u primorju, a danas su inspiracija za tematske parkove, šetnice, male muzeje ribarstva i događanja naslonjena na tradiciju

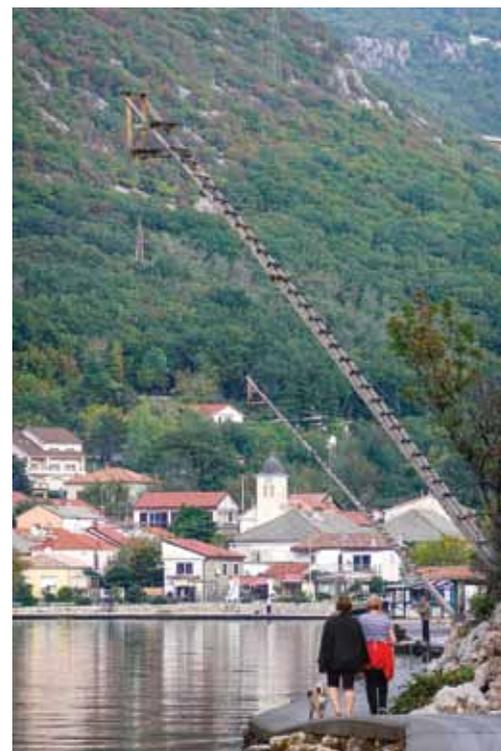
stvarala je kod ribara određenu psihološku predispoziciju, tempiranu na strelovitu reakciju kada se zrakom prolomio stražarev "Tira, tira, tira!" na taj zov, na taj praiskonski ribarski imperativ, jurnuše nezadrživo svi, i vičući kao u transu "tira, tira, tira..." prihvatise lancanu da je maksimalnim ulogom snage u trku povuku, i što hitrije zatvore tuneru kako bi predusreli izlaz tuna iz kritičnog prostora."

Put tunera

Bakarac i Kraljevica imaju i svoju šetnicu Put tunera, koji spaja Bakarac i uvalu Carovo, gdje su se u prošlosti nalazile tri tunere, a danas na povijest podsjeća jedina preostala Zad Kraljevice, ispred kućice Sportsko ribolovnog društva Škarpina. Originalno je tunera bila visoka 24 metra.

Tunere u Kraljevici dio su života još od srednjeg vijeka, a prvi pisani trag vodi u 1639. godine, kada ih je u zakupu imao hreljinski pop Gašpar Plešić koji je desetinu ulova davao tadašnjim gospodarima Kraljevice Zrinskima. Nakon Drugog svjetskog rata sve je manje tune i tunera se 1953. godine gasi.

Kraljevica je imala tunere i u uvali Scott imenom Grabova ili Dubno prema istoimenoj uvali. Nakon Drugog svjetskog rata Ribarska zadruha Šmrika obnavlja tuneru i gradi još jednu zvanu Podboka. No, nisu dugo bile u funkciji.

Tunera – nekad jamac opstanka, a danas inspiracija za projekte

Grad Kraljevica je uz podršku PGŽ nedavno obnovio dvije tunere u Bakarcu

Dobra je vijest da se tunere obnavljaju i da će sjećati na prošla vremena

Svoje tunere imao je i Bakar. Na području Bakra nalazilo se pet tunera: Srščica na ulazu u Bakarski zaljev, Pod steni, pred crkvicom sv. Margarete, kod mandrača na jugozapadnoj obali te na Grohotini između Bakra i Bakarca.

Stari zapisi otkrivaju da je tunolov u Bakru bio ograničen na dva razdoblja, od ožujka do kraja svibnja te od 13. srpnja do kraja listopada. Ključni datum bio je 13. srpnja odnosno Margaretina, kada je počinjala glavna sezona tunolova.

Zakupnici su predavali vlasnicima 30 do 40 posto ulova, a imali su što predati jer je uoči Drugog svjetskog rata na Bakarski zaljev otpadalo 20 posto ukupnog ulova tune na Jadranu. Posljednja tuna ulovljena je u Bakarskom zaljevu 1979. godine.

Tunolov je prošlost, no i budućnost Bakra koji je uz pomoć EU sredstava uredio obalni park s naglaskom na tunolov u Bakru. Novouređena edukativna staza proteže se na potezu između dviju nekadašnjih tunolovki, Pod steni i kod crkve sv. Margarete. U Bakar će se vratiti i tunera. U planu je na Žalu ribaru, na obali kod crkve sv. Margarete, na lokaciji na kojoj je kroz povijest i postojala, podići tuneru odnosno stražu. Zanimljivost te tunere je što se dio ulova prosljeđivao crkvi.

Ulov 30 tona tuna

Nastavimo li od Bakarskog zaljeva morem prema jugu, stići ćemo do Jadrana i uvali Perčin koja je kompletno posvećena tunolovu. Na njezinoj južnoj obali u moru je bila potopljena mreža trata. Jakovarska tunera je između dva svjetska rata imala dvije trate i tri straže. U povijesti tunolova zapisana je 1906. godina, kada je tunera u uvali Perčin imala ulov od 30 tona. Kao i na susjednim tunerama, ulov je sve slabiji. Tunera je ukinuta 1955. godine zbog nerentabilnosti. Između Jadrana i Kačjaka tuna se promatrala s tunere Pod Bok, a tuneru je imao i Kačjak.

Tunera u Selcu prvi se put spominje 1670. godine, prilikom zapljene imanja Zrinskih. Tunera je podignuta na otočiću koji se i danas zove Školjić. Selčani kao velik ulov pamte "plijen" u listopadu 1891. godine. Radi se o tri tone tune. Nakon Prvog svjetskog rata, tunolov u Selcu zamire.

„Tira, tira, tira!“ bio je poklič sa straže koji su ribari čekali – obnovljena tunera u Klenovici

Fotografija zadovoljnog ribara u Bakarcu nakon ulova, koncem pedesetih (snimio Petar Grabovac)

Obnova na sve strane

Veseli što Bakar nije jedini koji obnavlja svoje tunere. Grad Kraljevica je uz podršku Primorsko-goranske županije nedavno obnovio dvije tunere u Bakarcu. U Klenovici su postavljene dvije tunere na lokacijama Valentin i Školjić. Visoke su 20 metara. Ipak niže od originala od 30 metara na koje su penjali klenovarski ribari.

Obnovu tunera pomaže i LAGUR Tunera odnosno Lokalna akcijska grupa u ribarstvu koja djelovanjem pokriva područje Bakra, Crikvenice, Kraljevice, Novog Vinodolskog, Kostrene, Fužina i Lokava.

Objavljen je natječaj za dodjelu potpora u okviru mjere B.1.2. – tunere. Kroz natječaj gradovi i općine, trgovačka društva u javnom vlasništvu te turističke zajednice mogu dobiti potpore za izgradnju i obnovu tunera. Izgradnjom i obnovom tunera doprinosi se očuvanju ribarstvene i pomorske baštine te stvaranju prepoznatljivog amblema ribarstvenog područja. Ulagati se može isključivo na lokacijama na kojima su se tunere nalazile u povijesti ili se još uvijek nalaze. Na raspolaganju je bilo gotovo 1,4 milijuna kuna. Grad Crikvenica je za izgradnju tunera u Dramlju i Jadrano dobio više od 400 tisuća kuna, Grad Kraljevica za izgradnju/rekonstrukciju tunera – straža u uvalama Sansovo i Carovo u Kraljevici 337 tisuća kuna te Grad Novi Vinodolski za tunere Povile i Punta Magdalena 324 tisuće kuna.

Klenovica je sinonim za ribarstvo. Naravno da je mjesto ribara imalo tunere. Danas tunere privlače turiste na lokacijama Valentin i Školjić. Manje su od originala koji su se penjale 30 metara u nebo. Klenovica je imala i treću tuneru, u uvali Žrnovnica. Tunere se u Klenovici spominju krajem 17. i početkom 18. stoljeća. U vlasništvu su Zrinskih, a krajem 19. stoljeća otkupljuju ih općina Krmpote – Ledenice i daje u zakup ribarima, s pravom ubiranja desetine lovine. Godine 1918. prelazi u vlasništvo Petra Kalanja, a 1929. godine tuneru kupuju Stjepan Stipa Cvitković i njegov sin Roko Cvitković.

Tunolov je kao način ribolova u Klenovici prevladavao sve do 1963. godine, kada tunolovke-stajačice prestaju s radom. Tuna se solila u zaleđu: Ledenicama, Brezama, Bribiru i Zabukovcu i predstavljala je važnu namirnicu u prehrani stanovništva. Rekordan ulov zabilježen je u jesen 1943. godine, kada je ulovljeno četiri tisuće tuna odnosno ukupno 15 tona tune.

U Lukovu nadomak Senja, na poluotoku Malta na prošlost sjećaju dvije tunere s ribarskim kućicama.

Iz Velebitskog kanala zaplovimo prema Rijeci. Danas nevjerojatno zvuči da se tuna lovila u uvali Martinšćica. Tune su početkom 18. stoljeća rado zalazile u duboku uvalu gdje još nije bilo lazareta koji je kasnije zamijenilo brodogradilište. Vlasnik tunere najprije je bio riječki patricij Oktavio Bon, a potom bakarska obitelj Karina. Godine 1876. u Martinšćici se otvara kamenolom i to je bio kraj tunolova. Tunera se 1721. godine podignula i u susjednoj uvali Žurkovo, vlasnik je bio barun Mihajlo Andranka. Napuštena je u isto vrijeme kad i tunera u Martinšćici.

Preventivni pregledi imperativ sadašnjeg vremena

Kroz Centar dnevno prođe nekoliko stotina pacijenata što znatno rasterećuje bolnički sustav. Naš je cilj kontinuirana daljnja edukacija svih zaposlenih kao i dodatni rad na boljoj komunikaciji između naših djelatnika i pacijenata, ističe dr. Emina Grgurević Dujmić, voditeljica specijalističko-konzilijarne zdravstvene zaštite pri Domu zdravlja PGŽ u Centru za prevenciju i dijagnostiku kroničnih bolesti

Napisala Slavica KLEVA
Snimio: Rino GROPUZZO

U listopadu, mjesecu borbe protiv raka dojke diljem Hrvatske organiziraju se brojne javnozdravstvene akcije kojima se podiže svijest o važnosti odlaska na redovite preglede s ciljem ranog otkrivanja raka dojke. Redovitim pregledom koji uključuje

samopregled, mamografiju, ultrazvučni pregled, rak dojke se može otkriti u ranom stadiju kada su šanse za izlječenje i preživljenje puno veće. Stoga smo s tim povodom razgovarali s voditeljicom Odjela izvanbolničke specijalističko-konzilijarne zdravstvene zaštite pri Domu zdravlja Primorsko-goranske županije u Centru za prevenciju i dijagnostiku kroničnih bolesti

Poseban je izazov raditi u sustavu kojim se upravlja na razini županije u odnosu na veće bolničke sustave jer pruža veću mogućnost autonomije i brzinu – dr. Emina Grgurević Dujmić

u Parku Nikole Hosta, specijalicom radiologije dr. Eminom Grgurević Dujmić.

I da jedna žena dođe na prvi pregled, mamografiju ili ultrazvuk, a zahvaljujući javnim istupanjima zdravstvenih djelatnika, udruga, učinili smo puno za jedan život.

– Svijet je danas suočen s epidemijom kroničnih nezaraznih bolesti. Posebno se ističu kardiovaskularne, zloćudne bolesti, dijabetes i kronične respiratorne bolesti. One su glavni uzrok smrti u gotovo svim zemljama svijeta, ugrožavaju život i zdravlje ljudi ali i gospodarski razvoj. Poznato je da se kronične nezarazne bolesti u velikoj mjeri mogu spriječiti, kazala je na samom početku naša sugovornica i nastavila:

Za rano otkrivanje raka dojke nema bolje metode od mamografije – pretraga ga može otkriti puno ranije no što se može napipati u tkivu dojke

Odaziv na mamografske preglede u sklopu Nacionalnog programa ranog otkrivanja raka dojke u našoj županiji je nešto niži od prosjeka Hrvatske, koji iznosi 60 posto. Želimo da odaziv bude barem 70%, za što imamo prostora

– Hrvatska je prošla demografsku i epidemiološku tranziciju, ubraja se među zemlje sa „starim stanovništvom“ i zemljom u kojoj prevladavaju kronične nezarazne bolesti. Procjenjuje se da je čak 93 posto smrtnih ishoda u HR uzrokovano nezaraznim bolestima. S obzirom na njihovu učestalost i posljedice koje ih prate njihovim smanjenjem, doprinos zajednici postaje neupitan. S ekonomskog stajališta takve bolesti iziskuju velika financijska ulaganja. Njihove posljedice uzrokuju vrlo skupe hospitalizacije i dugotrajne rehabilitacije. Preopterećenost zdravstvenog sustava i prekapacitiranost zdravstvenih radnika velikim brojem bolesnika onemogućava adekvatnu primarnu i sekundarnu prevenciju. Zbog svega navedenog je osnovan i naš Centar za prevenciju i dijagnostiku kroničnih nezaraznih bolesti, još 2013. godine. Centar bi svoje aktivnosti trebao provoditi metodama sekundarne i tercijarne prevencije, (testovi probira, dijagnostika i liječenje), te putem zdravstvenog odgoja. Na taj se način sprečava nastanak bolesti, bolest se detektira u ranoj fazi nakon čega se adekvatnim liječenjem osigurava kvaliteta života na optimalnoj razini.

Već petu godinu zaredom smanjuje se smrtnost od raka dojke

Kako funkcionira, punim imenom, Centar izvanbolničke specijalističko-konzilijarne zdravstvene zaštite u Parku Nikole Hosta u Rijeci?

– Poseban je izazov raditi u sustavu kojim se upravlja na razini županije u odnosu na veće bolničke sustave jer se pruža veća mogućnost autonomije, brže detekcije deficita, prilagodba i poboljšanja zdravstvene usluge i organizacije rada. Samim tim moguća je kvalitetnija usluga za naše građane, moguće je svakom pristupiti individualno i više vremena posvetiti svakom pacijentu. Kada pogledam unazad, uz veliku potporu županije unaprijeđeno je javno zdravstvo i stalno se pokušavaju pratiti EU trendovi unapređenja zdravstvene zaštite pa je s toga i osnovan naš Centar u Rijeci, u Parku Nikole Hosta 4, Centar za prevenciju i dijagnostiku masovnih kroničnih bolesti. Kroz Centar dnevno prođe nekoliko stotina pacijenata što znatno rasterećuje bolnički sustav tako da je njima ostavljena mogućnost za razvoj složenijih zahvata i ostvarenje

Župan Zlatko Komadina na puštanju u rad novog mamografa u Parku Nikole Hosta, 8. ožujka 2021.

Mamografija spašava živote

Mamografija je jedina, visoko kvalitetna metoda pogodna za probir, odnosno za rano otkrivanje raka dojke kod asimptomatskih žena. Njome se tumor može otkriti puno ranije no što se može napipati u tkivu dojke. To je važno zato jer su tumori koji se napipaju obično već uznapredovali i kod njih očekujemo uznapredovalu malignu bolest kada je preživljenje puno manje, a liječenje kompleksnije, teže i zahtjevnije.

Više od 90 posto bolesnica s rakom dojke će se izliječiti ako se dijagnoza bolesti postavi u ranom, lokaliziranom stadiju i ispravno liječi. Petogodišnje preživljavanje u tom slučaju iznosi 97 posto.

Postoje neopravdane bojazni žena od mamografije kao štetne metode zbog zračenja i pritiska dojki prilikom pregleda. Nema nijedne studije koja je dokazala da digitalna mamografija uzrokuje rak dojke. Na našem mamografskom uređaju provode se dnevne, tjedne, polugodišnje i godišnje kontrole kvalitete, u suradnji sa Zavodom za medicinsku fiziku i zaštitu od zračenja, KBC-a Rijeka.

Što se tiče „gnječenja dojki“ prilikom snimanja, važno je napomenuti da jača kompresija/pritisak znači manju dozu zračenja i bolji prikaz tkiva, što nikako ne može izazvati neku posljedicu, osim trenutne boli. Važno je imati posebno educirane, profesionalne radiološke tehnologe koji obavljaju mamografski pregled, što mi u našem Centru imamo. Kod nas se godišnje obavi oko 8.000 mamografskih pregleda, što govori u prilog velikom iskustvu tehnologa kao i specijalista radiologije koji te iste mamografske preglede očitavaju. Kod probirne mamografije jedan mamografski pregled očitavaju dva radiologa, neovisno jedan od drugoga.

U našem Centru se može učiniti i kontrastna mamografija, koja je nova dijagnostička metoda u borbi protiv raka dojke. Neki karcinomi koji se možda neće vidjeti na standardnoj mamografiji, ali ako postoje, na kontrastnoj će se vidjeti. Ona je posebno korisna kod žena s gustim tkivom dojke te suspektnim lezijama parenhima dojke. I na ovu pretragu mogu ići sve žene.

uštede. Naš je cilj kontinuirana daljnja edukacija svih zaposlenih kao i dodatni rad na boljoj komunikaciji između naših djelatnika i pacijenata.

Kakve rezultate bilježi Centar u odnosu na Nacionalni program ranog otkrivanja raka dojke?

– Rak dojke najčešći je zloćudni tumor kod žena u Hrvatskoj, slijede ga rak debelog i završnog crijeva i rak pluća. Od raka dojke najviše oboljevaju žene dobne skupine 60 do 75 godina, dok je prije 35. godine manje od 5 posto novodijagnosticiranih karcinoma dojke. Incidencija raka dojke počinje rasti u dobi od oko 30-40 godina života i svakih se deset godina do menopauze otprilike udvostruči, da bi nakon 50. godine života dosegla plato. Prema posljednjim objavljenim podacima u Hrvatskoj je 2019. godine zabilježeno 2.999 novih slučajeva raka dojke, dok je u PGŽ novooboljelih bilo 173.

– U 2020. godini 722 žene u HR su umrle od raka dojke, u PGŽ 75 žena. Rak dojke je treći uzrok smrti u žena, nakon raka pluća i raka debelog i završnog crijeva. U Hrvatskoj već petu godinu za redom smanjuje se smrtnost

PGŽ inovator i lider u podizanju javnozdravstvene usluge

– S obzirom na uspostavljenu razinu visokokvalitetne prevencije, prirodno je da razmišljamo i o daljnjem razvoju izvan bolničke specijalističke konzilijarne zdravstvene zaštite, pored već razvijenog sustava primarne zdravstvene zaštite koje je pod okriljem Doma zdravlja PGŽ. U razgovorima smo sa županom kako unaprijediti ulogu PGŽ-a u razvijanju sustava zdravstvenih usluga kojim će se stanovnicima PGŽ osigurati neka vrsta nadstandarda u prevenciji kroničnih nezaraznih bolesti. Ne trebam posebno elaborirati što bi značilo za javnozdravstveni sustav PGŽ kada bi se ogromni resursi specijalistike mobilizirali u okviru jedne takve poliklinike u prevenciju i liječenje. Ne mislim pritom samo na smanjivanje listi čekanja, već poglavito na kvalitetu i dostupnost zdravstvene zaštite koja bi podigla kvalitetu života, ali i smanjila dugoročno troškove liječenja.

Dom zdravlja i Centar kroz razvijanje poliklinike vidim kao komplementaran KBC-u, a kroz suradnju sa Sveučilištem u Rijeci i primjenu najviših istraživačkih protokola i rezultata kao mogućnost da se PGŽ profilira kao inovator i lider podizanja regionalne i županijske javnozdravstvene usluge, odgovorila je dr. Emina Grgurević Dujmić na pitanje o budućim planovima na polju unaprjeđenja sustava zdravstvenih usluga.

Stručni tim Centra za prevenciju i dijagnostiku kroničnih bolesti, s voditeljicom

od raka dojke, što potvrđuje isplativost i neophodnost sekundarne prevencije.

U funkciji i novi ultrazvuk

Rak dojke ne možemo spriječiti, ali ga možemo liječiti – pod uvjetom da ga dovoljno rano otkrijemo, ne postoji primarna već sekundarna prevencija, što znači da je najvažnije doći na pregled. Cilj Nacionalnog programa za rano otkrivanje raka dojke je smanjiti smrtnost od raka dojke za 25 posto. Program probira se u Hrvatskoj provodi od 2006., a dvije godine ranije započeli smo u našoj županiji pilot projekt, tako da smo bili prvi u jugoistočnoj Europi koji su počeli provoditi organizirani probir.

U ranom stadiju, kada je bolest lokalizirana samo u dojci, najveća je vjerojatnost za izlječenje te je bitno imati dobre smjernice koje bi pravovremeno uputile žene na pregled dojki, bilo klinički (anamneza i status) ili radiološki, a to su mamografija, kontrastna mamografija, ultrazvuk i magnetska rezonancija.

– U našem Centru je u funkciji novi ultrazvučni aparat, trenutno sigurno jedan od najkvalitetnijih na tržištu, kojeg smo uz pomoć županije uspjeli nabaviti. Novi uređaj će značiti značajan stručni iskorak, omogućit će kvalitetnije izvođenje svih ultrazvučnih pretraga i intervencija u našem Centru. Na našim UTZ aparatima se godišnje obavi veliki broj pregleda, jer se pregledi obavljaju svakodnevno u dvije smjene. Obavljamo punkcije i biopsije suspektnih promjena na dojčkama.

Ovi povoljni trendovi rezultat su organiziranog programa probira, ali i sve bolje dijagnostike i liječenja raka dojke. Dobrobit

programa probira potvrđuje i Svjetska zdravstvena organizacija koja ih ističe kao jedan od najučinkovitijih alata u smanjenju smrtnosti od raka dojke. Ona procjenjuje da je kod dobro organiziranih programa probira očekivano smanjenje smrtnosti oko 30%. Stoga zemlje koje su još 80-ih godina prošlog stoljeća (Švedska, Finska, Ujedinjeno Kraljevstvo) uvele programe probira na rak dojke, danas bilježe najniže stope mortaliteta od raka dojke, objašnjava sugovornica.

Besplatni telefon 0800 20 00 41

Na kraju, kakav je odaziv žena na mamografske preglede u našoj Županiji?

– Odaziv na mamografske preglede u sklopu Nacionalnog programa ranog otkrivanja raka dojke u našoj županiji je nešto niži od prosjeka Hrvatske, koji iznosi 60 posto. Želimo da odaziv bude barem 70% za što imamo prostora te ovim putem pozivamo sve žene da se odazivaju na preglede. Kada dobiju poziv neka ga ne zanemare, postoji besplatan broj telefona, 0800 20 00 41 na koji se mogu javiti i promijeniti termin ako im ne odgovara. Također mogu pozvati besplatan broj telefona da pitaju kada se planira njihov pregled ili u slučaju da nisu pozivane duže od dvije godine da im se isti poziv pošalje. Najgore je zanemariti poziv s obrazloženjem da ništa ne osjećaju, nisu ništa napipale jer u današnje vrijeme s dostupnom modernom tehnologijom trebamo otkrivati bolest u samom početku što je jedino važno. Zdravstveni djelatnici koji sudjeluju u provođenju Programa dobro su educirani i profesionalni da mogu odgovoriti na bilo koje pitanje zabrinutih žena.

U Centru za prevenciju i dijagnostiku obavi se godišnje oko 8.000 mamografskih pregleda

Radno vrijeme:
radnim danom 12 - 22 h,
srijedom zatvoreno
Nedjeljom i praznikom: 12 - 18 h
Upiti i rezervacije: 091/1621-646

Napisala: Slavica KLEVA
Snimio: Rino GROPUZZO

Cijela ova godina u Fiorinu, jednoj od još rijetkih autentičnih oštarija koja se nalazi na staroj cesti za Trst, matuljskoj pošti Jurdani, slavljenička je. Navršilo se punih dvadeset godina od otvaranja, a danas se partneri Flavio Bonita i Albert Srdoč s veseljem prisjećaju početaka i ne kriju zadovoljstvo što i danas domaća spiza iz njihove kuhinje, privlači ne samo mnogobrojne Riječane, već i Talijane, Slovence ali i mnoge druge namjernike. Nekad, do izgradnje zaobilaznice, Fiorin je bio zaustavna točka mnogobrojnih gurmana, danas se promet nastavlja gotovo istim intenzitetom. Zašto? Jer gost koji prvi put sjedne i naruči pjat maneštre, jelo s roštilja ili fiorentinski T-bone steak, bezrezervno se vraća ponovo i opet. A priča se prenosi s „koljena na koljeno“, usmena predaja uvijek je najbolji primjer dobe preporuke.

Tajna zabatka u marinadi

Otkošten pileći zabatak samo je jedno od jela koje treba probati. Tajna leži u marinadi, odnosno kapuli kojom se prekriva pilećina na način: sloj kapule, pa sloj pilećine. Ne soli se, ne ulji, samo kapula odradi svoje u hladnjaku neko vrijeme. Tek kad se pilećina izroštilja na određenoj temperaturi, dodaje se sol. Na taj način meso ostaje sočno, mekano i pečeno.

Od maneštre od bobići do domaćeg creme bruleea

Kao jedna od rijetkih autentičnih oštarija, Fiorin u Jurdanima na staroj cesti za Trst nezaobilazna je gurmanska meka domaće spize

Doista, ambijent je originalan. U Fiorinu su kockasti, crveno-bijeli stolnjaci i zavjesice, na zidu fotografije lokalnih zvončara, na ulazu u oštariju stoji ukoso postavljena potkova, za sreću... Pa i sam naziv oštarije, „Fiorin“, zapravo je ime stare monete još iz Austro-ugarske monarhije. I dok se nekadašnji novinar Flavio Bonita polako priprema za „treće poluvrijeme“ i odlazak u mirovinu, Albert Srdoč je nastavio istim tempom, ponudom svježih, domaćih namirnica. Riječ je sada gotovo o obiteljskom biznisu, sin Leon Srdoč pridružio se timu, Albert je sve odavno naučio od Flavia, a bez Valentine Klaić u kuhinji koju je Flavio također naučio svim tajnama kulinarskog zanata, nema ni ukusne hrane.

Oštarija Fiorin

A maneštra s bobićima (od bobići) je zaštitni znak Fiorina. Ne treba dvojiti da se kuha nekoliko sati, da se suho meso, uz još ukusniji grah doslovno pretvara u slasne komadiće, uz bobiće koji nikada nisu raskuhani.

Albert i Leon Srdoč

Marenda – gulaš s njokima

Tradicija okupljanja

Više od deset godina na blagdan Svih svetih kod nas se okuplja mnogobrojna obitelj Iskra iz ovih krajeva. To je već postala tradicija. Posjete groblja svojih najdražih, koja se u okolnim mjestima, nakon čega se okupe kod nas. Uvijek ih je oko dvadesetak, kaže nam Albert.

Ništa bez nje – Valentina Klaić

No, tu je još nekoliko jela koje uvijek treba probati i iznova naručivati. Domaći njoki i gulaš, špikovana pljeskavica, marinirani otkošteni zabaci, fiorentinski steak odležan tri tjedna, teleći vrat, domaća štrudla od sira i jabuka, creme brulee i domaći semifredo s bademom ili pistacijom. Dakako, tu su i sezonski jelovnici, ljeti je maneštra s tikvicama, zimi jota od kiselog kupusa, maneštra od bobiča. Sezonske salate uvijek su zastupljene, kao i prilazi, od šparoga do

Domaći kruh

gljiva. Odojak se peče ljeti, nema mu ravna na cijelom području, zimi je zarebrnik s kobasicama na vinu i kiselim kupusom, teleće pečenje po narudžbi, vratina. A sve se nabavlja kod mesara Damira u Matuljima.

Svi koji dolaze u oštariju Fiorin znaju da će dobiti izvanredan pomfrit od domaćeg krumpira, pa tek pečeni, netom izvađen iz pećnice slastan, prefini pečeni kruh s maslinama, a uz onaj „običan“, pa zapravo ne znate što je slađe, sredina ili puntica. A vino? Ili istarska malvazija ili graševina, crno domaće je mješavina terana i borgonje. Cijene u ova vremena i više nego pristojne za kvalitetu koju Fiorin nesebično daruje. No, sve te čarolije dobro znaju gosti, kako doznajemo od Alberta Srdoča, godinama im dolaze isti posjetitelji iz Italije.

– Gosti iz Monfalcone dolaze gotovo jedanput mjesečno, neovisno o sezoni, tu su i gosti iz Gorice, Trsta i okolnih mjesta. Dolaze nam i gosti koji su davno dolazili u zubne ordinacije, ali se vraćaju i nakon što su popravili zube, podsjeća Albert. Tu su i lovci, nešto rjeđe nego prije nekoliko godina, ali redoviti su gosti šetači i planinari, motoristi koji vole staru cestu za vožnju, biciklisti, kamperi, s obzirom na veliki parking.

Fiorentina na roštilju

Roštilj je zakon

Od samog početka glavnu ulogu u spremanju specijaliteta igra veliki kamin, odnosno roštilj na drva, bukovinu. Pali se u jutarnjim satima i vatra gori cijeli dan, svakodnevno. Rešetke za roštilj napravljene po preporuci znalca. Razmak rešetki u milimetar su dizajnirane kako bi mesne delicije koje silaze s njega uvijek ostale sočne i mekane, baš onako kako treba.

Krem karamel (Creme brulee)

– Talijani vole jesti u podne, zanimljivo je da uvijek naruče više porcija, pa kad im iznesem porciju, ostanu u čudu. Uvijek, ali uvijek im ostane i onda nose doma. Naši domaći gosti dolaze nešto kasnije, tako da se rijetko kada stvara gužva. Po prethodnoj najavi pripremamo obiteljske fešte, za rođendane, krstitke i ostala obiteljska događanja, u samoj oštariji su 22 mjesta, još pet u prostoriji gdje se nalazi i roštilj, a na terasi ima još dovoljno mjesta. U sredini oštarije, uz šank postavljeni su barski stolovi za one, odane, koji svrate na „deci ugašenog“. To je naprosto tradicija koju Bonita i Srdoč ne žele ugasiti. To je mjesto gdje će na pola sata stojeći prokomentirati dnevnu situaciju, pretresti lokalna događanja te „ugasiti“ žed, kako kaže Albert, naši dragi „starčiči“ i „penzioneri“.

– Kad sam počeo raditi prije dvadeset godina ti domaći, svakodnevni gosti imali su pedesetak, šezdesetak godina, danas sam ja stigao u njihove godine i zapravo je lijepo imati takvu konstantu u Fiorinu.

Napisao: Zdravko KLEVA
Snimio: Petar FABIJAN

Intimistički vid obraćanja javnosti kiparice i profesorice Akademije primijenjenih umjetnosti u Rijeci, Darije Žmak Kunić koja je samozatajno odmah otkrila da joj je puno lakše izlagati djela izvan rodne Rijeke nego u njoj, dogodio se u galeriji HDLU-a Rijeka „Juraj Klović“. Izložbom „Iz ormara“, kiparica koja radi u različitim materijalima, Darija Žmak Kunić podijelila je svoje iskrene osjećaje s publikom. Izložila ih je otvoreno, javno, što umjetnici i kada to čine, teško priznaju.

1 Instalacije (pletenice), oplemenjene svjetlom i zvukom posvetili ste svojoj majci.

– Suočena s tužnom činjenicom da je više nema, u njezinom ormaru pronašla sam tkanine, restlove, namijenjene nečemu što je ona htjela iskoristiti. Nije bila šilica ali je uvijek šivala za moju djecu, za mene. Ja sam onda odlučila da od tih materijala koje ona nije iskoristila napravim radove s kojima će ta tkanina dobiti jedan novi život. Savila sam pletenice. Dijelom je to jako banalno, ali ona je nosila tu jednu malu pletenicu cijeli svoj život, tako da je čisto intuitivno najveća upletena pletenica nastala u periodu mog najvećeg tugovanja. U tom pletenju sam osjetila unutarnju snagu, upustila sam se sjećati kakva je ona bila, kako je živjela i kako je htjela da ja budem zadovoljna. Tako sam odlučila napraviti i 34 manje pletenice, koje su svaka za jednu godinu mog života, a za koju sam svaku, ja njoj zahvalna.

2 Pletenice izložene u galeriji još jednom potvrđuju vaš fokus na različite materijale s kojima radite. Uključujete u svoje izražavanje i zvuk, svjetlo, video. Jesu li pletenice skulpture ili je riječ o instalaciji, performansu...

– Prvenstveno smatram da je to skulptura. Hoćemo li to nazvati prostornom instalacijom ili vizualnom instalacijom, to su drugi pojmovi kojima se puno više bave povjesničari umjetnosti. Osobno nisam posebno razmišljala u koji kalup to staviti. Za mene je to prvenstveno prostorno oblikovanje, a onda je to automatski i skulptura. Možda u našem okruženju nismo navikli da smatramo

Darijine pletenice „Iz ormara“

skulpturom nešto što je napravljeno od mekanog materijala. Ja i dalje volim broncu, kamen, drvo, to su za mene legitimni materijali, ali ovo je bio materijal koji se sam po sebi nametnuo i ja sam ga samo prigrlila i iskoristila, našla način kako da ga oblikujem. Bilo je tu dosta rezanja, trganja, kidanja, taj je proces onda popraćen i samim zvukom. Taj zvuk nije samo dokument, nije samo snimljen zapis, nego je proizašao iz suradnje sa Zoranom Medvedom. Napravili smo u mom ateljeu nekoliko snimaka koje sam prepoznala kao sastavni dio mog rada. Naime to, da sam sate i sate provela u zvuku kidanja i rezanja. Snimili smo te zvukove u mom ateljeu i poslije ih u njegovom studiju montirali u kompoziciju, tako da smo na taj način oblikovali prostor, zvukom.

Odlučila sam da od materijala koje moja majka za života nije iskoristila napraviti radove s kojima će ta tkanina dobiti novi život. Savila sam pletenice, koje su zapravo skulpture, a možda u našem okruženju nismo navikli da smatramo skulpturom nešto što je napravljeno od mekanog materijala.

3 Nakon niza godina neizlaganja u Rijeci izložbu „Iz Ormara“ odlučili ste postaviti u Rijeci i radi svih onih ljudi koji su poznavali vašu majku. Ipak kažete da vam je lakše izlagati i predstavljati se na tuđem nego domaćem terenu.

– Do sada sam imala 17 samostalnih i velik broj skupnih izložbi. Moj je veliki minus da se nikad nisam jako snalazila u tome da se negdje guram i natječem. Da budem vidljiva i prisutna, u tome nisam nešto jako snažna. Mislim da sam zadnji put samostalno izlagala u ovom našem kraju 2015./2016. godine u Galeriji Juraj Šporer. Puno mi je lakše izlagati izvan vlastitog doma. Meni ovdje treba puno više snage ogoliti se pred ljudima koji me zapravo poznaju, s kojima si išao zajedno u školu. Tu je rodbina, prijatelji mojih roditelja,

Darija Žmak Kunić
među pletenicama:
Instalacija, zvuk,
video... sve može biti
skulptura

kolege s posla i tako, nije mi lako. Tako je i s priznanjima, nema ih puno ali imam nešto na što sam jako ponosna, a to su dvije nagrade za nastavnu izvrsnost koje mi je dodijelilo sveučilište u Rijeci 2017. i 2022. To je na kraju krajeva nagrada studenata..

4 Diplomirali ste 2003. godine, a 2017. zaposlili ste se na Akademiji primijenjenih umjetnosti u Rijeci.

– Dugo vremena sam predavala na prvoj godini kiparstva. Sad sam posljednjih par godina na diplomskom studiju, predajem na prvoj i dugoj godini diplomskih studija Likovne pedagogije – kiparstvo A,B,C,D i prije dvije godine sam predložila novi izborni kolegij koji se zove Ekološka skulptura i objekt. Pokušavam u tom kolegiju uključiti metodu podučavanja koje se zove društveno korisno učenje, znači uvijek naći projekt koji je vezan za zajednicu u kojoj je potrebno nešto unaprijediti. Zadnje što smo radili lani je u Šumi-Parku lovora na Biviju, moji su ga studenti uredili raznim drvenim objektima na kojima se može sjesti, odmoriti.

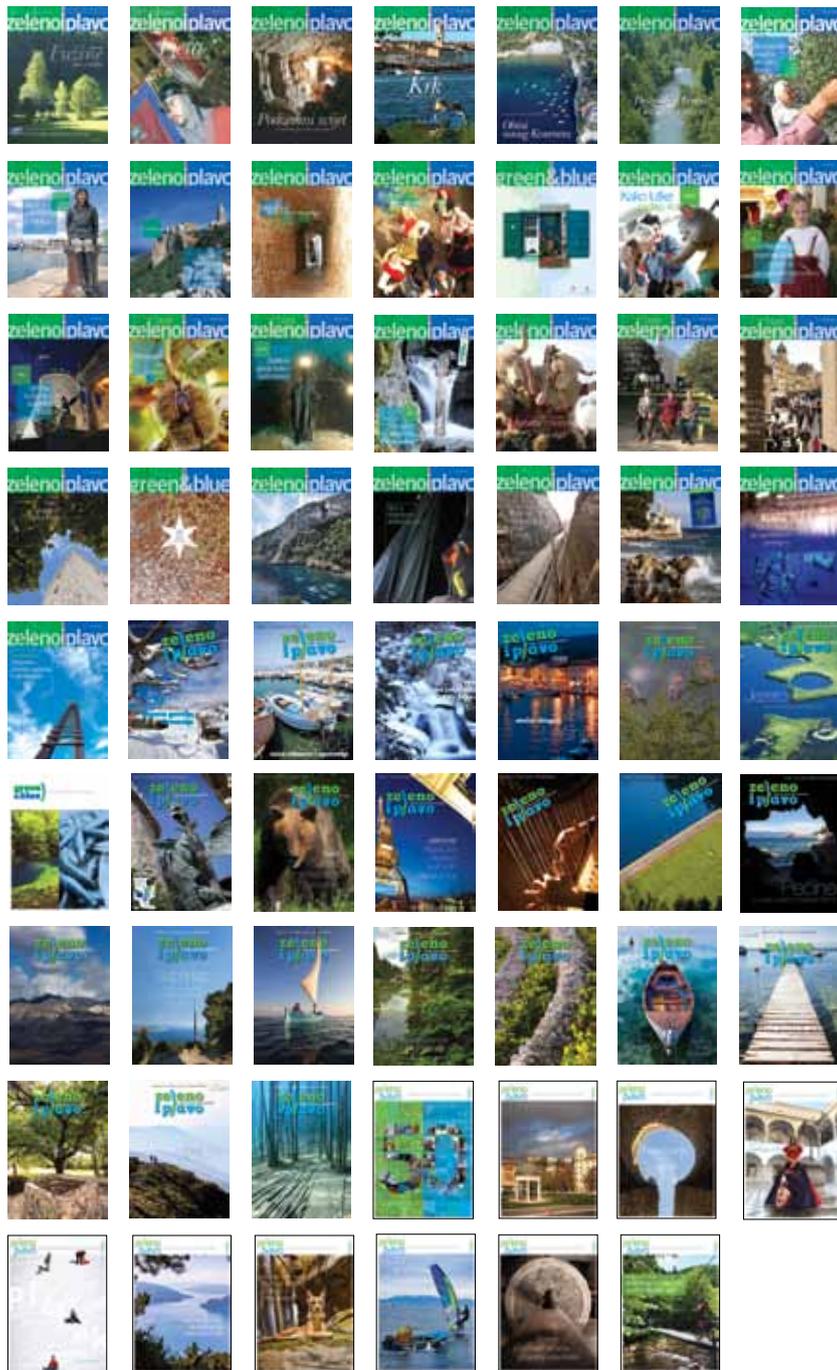
Studenti su moja velika radost. To je nešto čega se sigurno neću odreći i smatram, tu sam neskromna, da sam za to i rođena. Jako volim rad sa studentima i mislim da mi dobro ide. Mislim da je to privilegija u današnjem svijetu raditi s ljudima od 20 godina koji su puni elana, života, spremni na sve i još se bave umjetnošću.

5 Društveno ste angažirana, pogotovo u lokalnoj zajednici. Posvećeni kulturnoj animaciji i uključivanju lokalne zajednice i različite publike u interaktivne umjetničke aktivnosti.

– Kao prvo živim u malom mjestu (Volosko) i ta ideja mi je bila odlična da u njemu odgajam svoju djecu. Međutim nedostatak sadržaja koji je vezan uz veći grad, uz Rijeku, natjerao me da neke svoje organizacijske sposobnosti pretočim u rad za zajednicu. U početku je to bilo u obliku dječjih festivala koji su egzistirali na entuzijazmu meni dragih ljudi, bez financijskih pomoći, bez naplaćivanja ičega. I svako ljeto smo nekakav sadržaj toj djeci i naravno turistima, gostima koji dolaze, pokušavali dati kroz različite aktivnosti. Bilo da su to bile čišćenja mjesta, održavanje predstava, igranje starih igara. S druge strane, postala sam majka, pa preko svoje djece uključena sam u rad s osnovnom školom u Opatiji gdje s nastavnicima radimo različite projekte. Tu uključujem i svoje studente, a svi ti projekti imaju u osnovi rad zajednice, cijelog tog društva za dobrobit te zajednice.

zeleno pravo	POČETNO MIJESTO CAMINO RUTE	LIUDI KOJI MITE	FILOZOF I KNIJEZEVNIK LUCIJE ... SENEKA	PREDSJEDNIK REPUBLIKE HRVATSKE MILANOVIĆ		NAŠA BIVŠA STOLNOTE- NISAIČICA, TAMARA	MORSKA OBALA, ZAL	ŠVEDSKA	ŽENSKO IME, EVA, EYE	EGIPATSKO BOŽANSTVO S GLAVOM ORLA	UDUBLIVATI SE, UGIBATI SE	MJESTO BASČANSKE PLOČE	BILJKA ZA KANIRANJE, KANA, HENA	SREBRO					
REPTIL					UREPENA KRČKA SPILJA														
LJEČNIK SPECIJALIST ZA BOLESTI NOSA					"LIBRARY"			IZNENAĐNI VAL TOPLINE U TIJELU											
PRIZEMLJITI LETJELIKU										IRENA ODMILJA				KONJSKO MESO					
PROJEKTIL ZA ZRAČNU PUŠKU I PIŠTOLJ									...SOFIJA U ISTANBULU				PREMA, KA						
KUTINA			DUŠIK		DIO GRADA KRKA, ZAVJETRINA				OKRUGLO SLOVO				TITANIJ						
DIO TIJELA KOD ŽNO- TINJA			LIUBIČA- STO-CRVENA BOJA	DOSTOIAN- STVO															
PREDMET KOLIM SE OTKLUČAČAVA I ZAKLUČAČAVA																		ŠPANIJSKA	
IRSKA REPUBLIKANSKA VOJSKA																		REDATELJ "TAKSISTA", MARTIN	
ZELJASTA BILJKA GORKASTOG OKUSA																			
"RAZRED"		DODATAK ZAVRŠENOM PISMU																	
NAJJAČA BOJA U KARTAMA		DURBIN, DVOGLED																	
POKLON				SASTOJAK DUHANA															
IZRAEL			NORVEŠKA																
			PTICA GRABLJIVICA																RIMSKI GRAD FULFINIJM
LIUDI IZ OŠKE										OPREKA MORSKOJ PLINI	SUMPOR	OLIVER KRAČE	SAMOGLAS- NIK	INDUJ	ŽUČKASTO- BUJELA BOJA				
	PLOĐONI KOKOSOVE PALME																		
	ZADNJI DIO STOPALA																		
PIJEVAČICA I VODITELJICA, VLATKA						KOLAČIĆ LONDONSKI PRUTIC													
						SUŽANJ													
EZOTERIČAR									AUSTRALSKA PTICA TRKAČICA				SASTAVNI VEZNIK						
									SUDAN				ISLAND						
U TOJ KOLUČINI							KEMIJSKI ELEMENT, ASTAT												
							ITALIJA												
MJERA ZA POVRŠINJU ZEMLIŠTA			IZGRADITI TIJELO I MIŠI- CE VJEZBA- NIEM (ZARG.)																

(pristiglo 338 koverti, dopisnica i razglednica)

3 ručka ili večere u Konobi Ribica (Kantrida), RijekaIrena Kosanović
Franje Račkoga 13
51326 VRBOVSKOJagoda Prebeg
Bastijanova 43
51000 RIJEKATihomir Kosanović
Franje Račkoga 13
51326 VRBOVSKO**3 poklon paketa trgovine slastica „Vilma“**Ksenija Jakovčić-Puch
Turkovićaeva 18
51262 KRALJEVICASergej Stipančev
B. Markovića 10
51000 RIJEKAMirjana Mileusnić
Nikole Cara 3
51000 RIJEKA**3 poklon paketa PGŽ**Marija Vozu
O. Valića 1/2
51000 RIJEKAMiroslav Grgurić
Marjana Vičić 10
51000 RIJEKAPietro Načinović
Ivana Žorža 3
51000 RIJEKA**10 knjiga Ante Maletić: Skica za portret Marka Antuna de Dominisa**Lana Vidaković
Frana Kršinića 2
10000 ZAGREBFranjo Tomac
Supilova 249
51300 DELNICEDanijela Matulić
Stupari 16
51216 VIŠKOVOZdenka Šasković
Zaheji 50
51415 LOVRANStjepan Mitar
Omladinska 3
51222 BAKARAntun Gabrić
Šumska 2
31000 OSIJEKMirna Rušnov
Lanište 16
10020 NOVI ZAGREBDubravka Kršul
Dr. I. Kostrenčića 10b
51260 CRIKVENICAFranjo Crnić
Poljice 34
51315 MRKOPALJSead Mahmutović
M. Baraća 20
51000 RIJEKA**5 knjiga Ante Dragić: Pomorsko gospodarstvo Hrvatske XX. stoljeća**Ante Ačkar
Kralja Tomislava 13
51326 VRBOVSKOBoja Hajdin
Ul. Branimira Markovića 2
51000 RIJEKABisera Koščec
Tončićeva 25
51260 CRIKVENICAIvan Filipović
Branimira Markovića 15
51000 RIJEKAMaja Hrdas
Gornja Vraca 14
51511 OMIŠALJ**5 knjiga zbornik radova Eugen Kumičić: Sto godina poslije**Martina Banko
Mihatovići 1A
52446 Nova Vas POREČMaja Polić
Vukovarska 54
51000 RIJEKAKsenija Vodeb
Rozmanova 21
6000 KOPER, SLOVENIJAAndrina Sindičić
Braće Ružić 8
51000 RIJEKAVesna Smolić-Ročak
Šetalšte Joakima Rakovca 7A
51000 RIJEKA**5 knjiga Sorte vinove loze Hrvatskog primorja**Mima Mrvoš
J. Mamule 35
51327 GOMIRJEMarica Radović
Mihanovićeva 38
51000 RIJEKAMira Verunica
A. Mihića 15
51410 OPATIJAJurica Čabrijan
Hreljin 115
51226 HRELJINKarmen Košmrlj Mamuša
Lazi 7
51305 TRŠČE**5 knjiga Zlatka Moranjka i Feruccia Burburana: Ulicama Riječkim lutam**Dubravka Kršul
Dr. I. Kostrenčića 10b
51260 CRIKVENICAKatja Bakić
Rubeši 133/2
51215 KASTAVNada Malinar
Baretići 30
51244 GRIŽANEZlatica Balas
Grizane 73
51244 GRIŽANEHrvoje Martinović
Kvaternikova 70a
51000 RIJEKA**5 majica s logom PGŽ**Leo Dujčić
Franje Cara 6
51260 CRIKVENICAJadranka Vuković
Školska 49
31402 SEMELJCITatjana Uljar
Čikovići NN 52
51215 KASTAVNoa Jurešić
Osječka 30
51000 RIJEKAMarija Habereiter
Bujska 15/69
51000 RIJEKA**10 AUDIO CD**Vlatka Potočnjak
Antuna Bauera 28
10000 ZAGREBBeatrice Haramija
Cernik 30
51219 ČAVLEJosip Lakotić
Gusti laz 9
51301 BROD NA KUPIVera Marković
Dr. I. Poščića 31
51410 OPATIJAŽeljko Šain
Bana J. Jelačića 13b
22000 ŠIBENIKAna Bošković
Liburnijska 22
51414 IČIČIDina Peršić
Prolaz Matka Brajše 4
51410 OPATIJAAndreja Brala
Ivana Matrljana 11
51000 RIJEKAMira Rebić
Franje Čandeka 38
51000 RIJEKAŽarko Širola
Kosi 13
51216 VIŠKOVO**Rješenja traženih pojmova i vašu adresu (najjeftinije na dopisnici), pošaljite (ili osobno donesite) najkasnije do 22. ožujka 2023. na adresu:**Primorsko-goranska županija,
Magazin „Zeleno i plavo“
(za nagradnu križaljku),
Adamićeva 10, 51000 Rijeka
Izvlačenje dobitnika bit će u četvrtak 23. ožujka 2023. na Kanalu RI u emisiji „Od mora do gorja – Županijske teme“, a rezultate objavljujemo u sljedećem broju.**Rješenja traženih pojmova iz prošlog 59. broja ZiP-a:**FRANKOPANSKI KRUH –
FRANGIPANE,
FRANKOPANSKI KAŠTEL –
BAKAR,
FRANKOPANSKA TORTA –
DELICIANA,
FRANKOPANSKI KAŠTEL –
TRSAT,
DVORAC ZRINSKIH –
ČABAR,
STARI GRAD –
LEDENICE**Nagrade za točne odgovore iz broja 60. ZiP-a:**3 ručka/večere za dvije osobe u restoranu Fiorin, Jurdani
3 poklon paketa trgovine slastica „Vilma“
3 poklon paketa PGŽ
10 knjiga Ante Maletić: Skica za portret Marka Antuna de Dominisa
5 knjiga Ante Dragić: Pomorsko gospodarstvo Hrvatske XX. stoljeća
5 knjiga zbornik radova Eugen Kumičić: Sto godina poslije
5 knjiga Sorte vinove loze Hrvatskog primorja
5 knjiga Zlatka Moranjka i Feruccia Burburana: Ulicama Riječkim lutam
5 majica sa logom PGŽ
10 audio CD-aPredbilježi se i besplatno primaj poštom magazin Primorsko-goranske županije **zeleno i plavo**
• info@pgz.hr • www.pgz.hr • tel: 051 / 351 612

ISSN 1845-5220
Izlazi 3 puta godišnje
Godina XVIII
Broj 60.
Studen 2022.Idući broj magazina
"Zeleno i plavo"
izlazi u ožujku 2023.Izdavač:
Primorsko-goranska
županija,
Adamićeva 10, Rijeka
info@pgz.hr
www.pgz.hr
tel: 051 / 351 612Za izdavača:
Zlatko KomadinaOdgovorna urednica:
Ermina DurajGlavni urednik:
Dragan OgurlićAutori tekstova:
Dragan Ogurlić
Anto Ravlić,
Walter Salković,
Kristian Sirotič
Zdravko Kleva
Bojan Purić
Slavica Krleža
Martina Frka Milotić
Hrvoje HodakFotografije:
Petar Fabijan
Rino Gropuzzo
Walter Salković,
Martina Frka Milotić,
Walter Salković,
Marijan Milotić
Bojan Purić
Hrvoje Hodak
JU Priroda
Institut Plavi svijet,
Arhiva ZiPNaslovnica:
Karlo Mačas,
asistentica Lucija
PerkovićLikovno
oblikovanje:
Ivica OrebTisak i produkcija:
Novi list, RijekaNaklada:
15.000

Republika Hrvatska

Primorsko-goranska županija

Adamićeva 10,
51000 Rijeka
T ++385 51 351-600
F ++385 51 212-948
info@pgz.hr
www.pgz.hr

Župan:
Zlatko Komadina

Zamjenici župana:
Marina Medarić
Vojko Braut
Petar Mamula

**Predsjednik
Županijske skupštine:**
Marko Boras Mandić

Opći podaci

Ukupno stanovništvo
266.503

Najviše stanovnika
Grad Rijeka • 108.622

Općina Viškovo • 14.445

Najmanje stanovnika
Općina Brod Moravice
667

Gradova
14

Općina
22

Naselja
510

Naselja bez stanovnika
42

Površina kopna
3.588 km²

Dužina morske obale
1235 km

Najveći otoci
Cres i Krk • 40.578 ha

Najmanji otok
Boljkovac (Rab) • 0,11 ha

Najviše naselje
Begovo Razdolje
- 1.060 m.n.v.

Najviši planinski vrh
Kula - Bjelolasica
- 1.534 m.n.v.

Infrastruktura

Ceste: 3.490 km

Željeznice: 135,5 km

Luke: 101

Zračne luke: 4

Općina
Viškovo

Vožišće 3,
51216 Viškovo
T +385 51 503 770
F +385 51 257 521
pisarnica@opcina-viskovo.hr
www.opcina-viskovo.hr
Načelnica: Sanja Udović
Predsjednik Vijeća: Bojan Kurelić

Općina
Klana

Klana 33,
51217 Klana
T +385 51 808 205
F +385 51 808 708
procenik@klana.hr
www.klana.hr
Načelnica: Željka Šarčević Grgić
Predsjednik Vijeća: Dušan Štemberger

Općina
Jelenje

Dražičkih boraca 64,
51218 Jelenje
T +385 51 208 080
F +385 51 208 090
pisarnica@jelenje.hr
robert@jelenje.hr
www.jelenje.hr
Načelnik: Robert Marčelja
Predsjednik Vijeća: Dino Piljić

Grad
Čabar

Narodnog oslobođenja 2,
51306 Čabar
T +385 51 829 490
F +385 51 821 137
info@cabar.hr
www.cabar.hr
Gradonačelnik: Antonio Dražović
Predsjednica Vijeća: Marija Gašpar

Grad
Delnice

Trg 138. brigade HV 4,
51300 Delnice
T +385 51 812 055
F +385 51 812 037
gradonaclnelnica@delnice.hr
www.delnice.hr
Gradonačelnica: Katarina Mihelčić
Predsjednica Vijeća: Ivana Pečnik Kastner

Općina
Matulji

Trg Maršala Tita 11,
51211 Matulji
T +385 51 274 114
F +385 51 401 469
opcina.matulji@ri.htnet.hr
www.matulji.hr
Načelnik: Vedran Kinkela
Predsjednik Vijeća: Slobodan Juračić

Grad
Kastav

Zakona kastafskega 3,
51215 Kastav
T +385 51 691 452
F +385 51 691 454
info@kastav.hr
www.kastav.hr
Gradonačelnik: Matej Mostarac
Predsjednica Vijeća: Mirela Smojver

Grad
Opatija

Maršala Tita 3,
51410 Opatija
T +385 51 701 322
F +385 51 680 114
gradonaclnelnik@opatija.hr
www.opatija.hr
GGradonačelnik: Fernando Kirigin
Predsjednica Vijeća: Neva Slani

Općina
Čavle

Čavja 31,
51219 Čavle
T +385 51 208 310
F +385 51 208 311
opcina@cavle.hr
www.cavle.hr
Načelnica: Ivana Cvitan Polić
Predsjednik Vijeća: Norbert Mavrinac

Općina
Lovran

Šetaliste maršala Tita 41,
51415 Lovran
T +385 51 291 045
F +385 51 294 862
opcina.lovrana@ri.ht.hr
www.opcinalovran.hr
Načelnik: Bojan Simonić
Predsjednik Vijeća: Sanjin Sirotinjak

Općina
Mošenička
Draga

Trg slobode 7,
51417 Mošenička Draga
T +385 51 737 621
F +385 51 737 210
info@moscenicka-draga.hr
www.moscenicka-draga.hr
Načelnik: Rikardo Staraj
Predsjednik Vijeća: Ivan Galović

Grad
Rijeka

Korzo 16,
51000 Rijeka
T +385 51 209 333
F +385 51 209 334
ured-grad@rijeka.hr
www.rijeka.hr
Gradonačelnik: Marko Filipović
Predsjednica Vijeća: Ana Trošelj

Grad
Cres

Creskog statuta 15,
51557 Cres
T +385 51 661 950
F +385 51 571 331
grad@cres.hr
www.cres.hr
Gradonačelnik: Marin Gregorović
Predsjednica Vijeća:
Natalija Marelić Tumaliuan

Grad
Mali Lošinj

Riva lošinjskih kapetana 7,
51550 Mali Lošinj
T +385 51 231 056
F +385 51 232 307
gradonaclnelnica@mali-lošinj.hr
www.mali-lošinj.hr
Gradonačelnik: Robert Anton Kraljić
Predsjednik Vijeća: Dubravko Devčić

Općina
Malinska
- Dubašnica

Lina Bolmarčića 22,
51511 Malinska
T +385 51 750 500
F +385 51 750 510
info@malinska.hr
www.malinska.hr
Načelnik: Robert Anton Kraljić
Predsjednica Vijeća: Mirjana Marsić

Općina
Omišalj

Prikešte 13,
51513 Omišalj
T +385 51 661 970
F +385 51 661 982
opcina@omisalj.hr
www.omisalj.hr
Načelnica: Mirela Ahmetović
Predsjednica Vijeća: Dunja Mihelec

Grad
Krk

Trg bana Josipa Jelačića 2,
51500 Krk
T +385 51 401 111
F +385 51 221 126
grad-krk@ri.t-com.hr
www.grad-krk.hr
Gradonačelnik: Darijo Vasilčić
Predsjednik Vijeća: Nikša Franov

Grad
Kraljevica

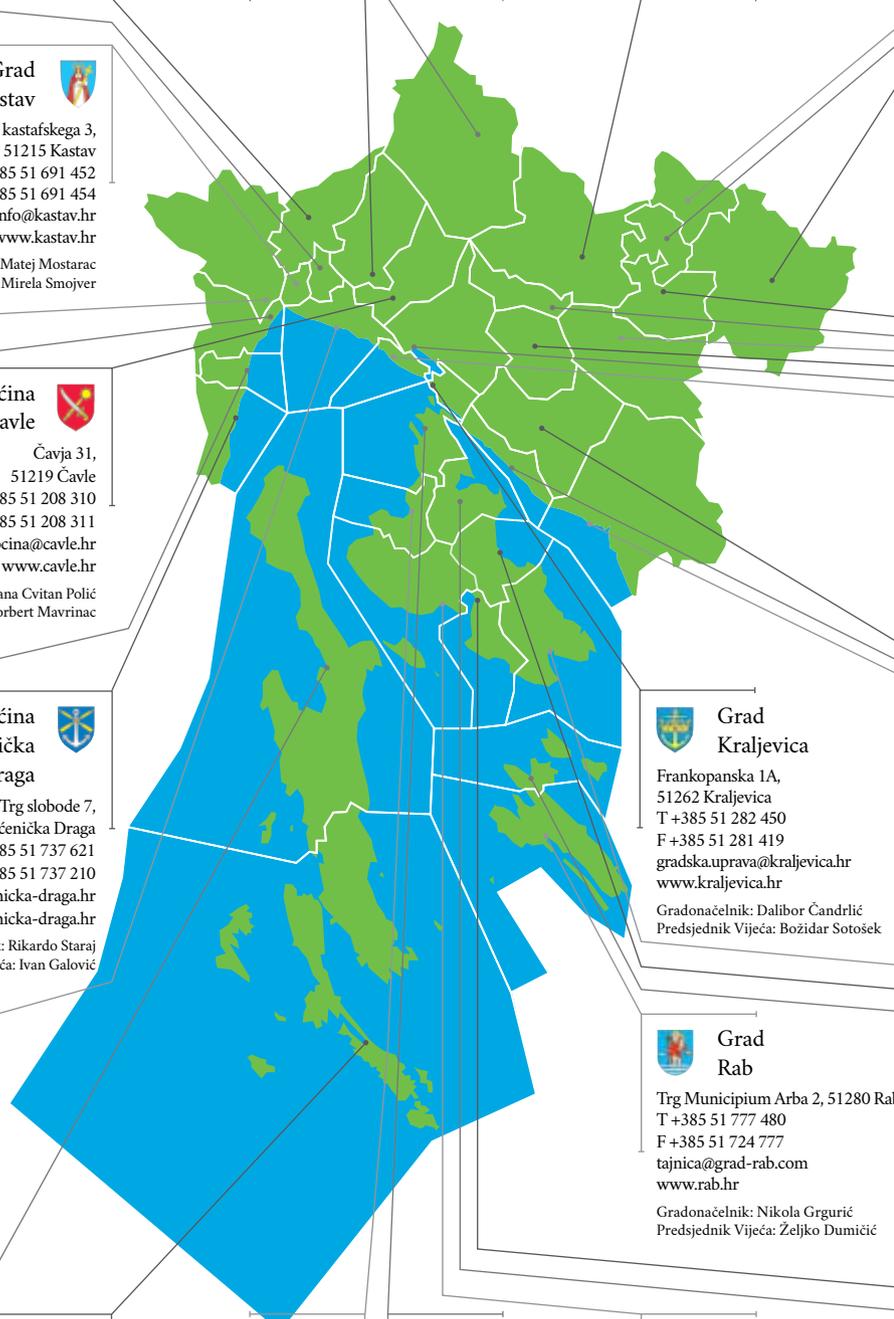

Frankopanska 1A,
51262 Kraljevica
T +385 51 282 450
F +385 51 281 419
gradskauprava@kraljevica.hr
www.kraljevica.hr
Gradonačelnik: Dalibor Čandrić
Predsjednik Vijeća: Božidar Sotošek

Grad
Rab

Trg Municipium Arba 2, 51280 Rab
T +385 51 777 480
F +385 51 724 777
tajnica@grad-rab.com
www.rab.hr
Gradonačelnik: Nikola Grgurić
Predsjednik Vijeća: Željko Dumičić

Županijski upravni odjeli:

Općina Brod Moravice

Stjepana Radića 1,
51312 Brod Moravice
T +385 51 817 180
F +385 51 817 002
opcina@brodmoravice.hr
www.brodmoravice.hr

Načelnik: Mario Šutej
Predsjednik Vijeća: Davor Delač

Općina Skrad

Josipa Blaževića-Blaža 8,
51311 Skrad
T +385 51 810 620
F +385 51 810 680
opcina.skrad@ri.t-com.hr
www.skrad.hr

Načelnik: Damir Grgurić
Predsjednica Vijeća: Natali Ribić

Grad Vrbovsko

Ulica hrvatskih branitelja 1,
51326 Vrbovsko
T +385 51 875 115
F +385 51 875 148
marina.tonkovic@vrbovsko.hr
www.vrbovsko.hr

Gradonačelnik: Dražen Mufić
Predsjednica Vijeća: Jasna Božić

Općina Rava Gora

Ivana Gorana Kovačića 177,
51314 Rava Gora
T +385 51 829 450
F +385 51 829 460
opcina-rava-gora@ri.t-com.hr
www.ravnagora.hr

Načelnik: Mišel Šćuka
Predsjednik Vijeća: Ivica Janes

Općina Lokve

Šetaliste Golubinjak 6,
51316 Lokve
T +385 51 831 255
F +385 51 508 077
opcina@lokve.hr
www.lokve.hr

Načelnik: Toni Štimac
Predsjednica Vijeća: Sandra Okanović

Općina Mrkopalj

Stari kraj 3,
51315 Mrkopalj
T +385 51 833 131
F +385 51 833 101
opcina@mrkopalj.hr
www.mrkopalj.hr

Načelnik: Josip Brozović
Predsjednica Vijeća: Helena Crnković

Općina Kostrena

Sv. Lucija 38,
51221 Kostrena
T +385 51 209 000
F +385 51 289 400
kostrena@kostrena.hr
www.kostrena.hr

Načelnik: Dražen Vranić
Predsjednik Vijeća: Dražen Soldan

Grad Bakar

Primorje 39,
51222 Bakar
T +385 51 455 710
F +385 51 455 741
gradonaclenik@bakar.hr
www.bakar.hr

Gradonačelnik: Tomislav Klarić
Predsjednik Vijeća: Milan Rončević

Općina Fužine

Dr. Franje Račkog 19,
51322 Fužine
T +385 51 829 510
F +385 51 835 768
opcina-fuzine@ri.t-com.hr
www.fuzine.hr

Načelnik: David Bregovac
Predsjednik Vijeća:
Valentin Crljenko

Grad Novi Vinodolski

Trg Vinodolskog zakona 1,
51250 Novi Vinodolski
T +385 51 554 360
F +385 51 554 374
tomislav.cvitkovic@novi-
vinodolski.hr
www.novi-vinodolski.hr

Gradonačelnik: Tomislav Cvitković
Predsjednik Vijeća: Neven Pavelić

Grad Crikvenica

Kralja Tomislava 85,
51260 Crikvenica
T +385 51 455 400
F +385 51 242 009
info@crikvenica.hr
www.crikvenica.hr

Gradonačelnik: Damir Rukavina
Predsjednica Vijeća: Vesna Car Samsa

Općina Vinodolska

Bribir 34,
51253 Bribir
T +385 51 422 540
F +385 51 248 007
pravna@vinodol.hr
www.vinodol.hr

Načelnik: Daniel Grbić
Predsjednik Vijeća: Dean Barac

Općina Lopar

Lopar 289 A,
51281 Lopar
T +385 51 775 593
F +385 51 775 597
info@opcina.lopar.hr
www.opcina-lopar.hr

Načelnik: Zdenko Jakuc
Predsjednik Vijeća: Damir Paparić

Općina Vrbnik

Trg Škujica 7,
51516 Vrbnik
T +385 51 857 099
F +385 51 857 310
info@opcina-vrbnik.hr
www.opcina-vrbnik.hr

Načelnik: Dragan Zahija
Predsjednik Vijeća: Ivan Juranić

Općina Baška

Palada 88,
51523 Baška
T +385 51 750 550
F +385 51 750 560
opcina-baska@ri.t-com.hr
www.baska.hr

Načelnik: Toni Juranić
Predsjednica Vijeća: Tanja Grlj

Općina Dobrinj

Dobrinj 103,
51514 Dobrinj
T +385 51 848 344
F +385 51 848 141
opcina-dobrinj@ri.t-com.hr
www.dobrinj.hr

Načelnik: Neven Komadina
Predsjednik Vijeća: Ivan Šamanić

Općina Punat

Novi put 2,
51521 Punat
T +385 51 854 140
F +385 51 854 840
opcina@punat.hr
www.punat.hr

Načelnik: Daniel Strčić
Predsjednik Vijeća: Goran Gržančić

*Radi lakšeg ažuriranja molimo
prijaviti svaku promjenu
prikazanih podataka u
Općinama i Gradovima
s područja PGŽ na tel.
051/351-612*

Ured Županije

Adamićeva 10/V, Rijeka
T ++385 51 351-612
F ++385 51 351 613
ured.zupanije@pgz.hr, skupstina@pgz.hr
Pročelnik: Goran Petrc

Upravni odjel za proračun, financije i nabavu

Slogin kula 2/IV, Rijeka
T ++385 51 351-672
F ++385 51 351-673
proracun@pgz.hr, financije@pgz.hr
Pročelnik: Krešimir Parat

Upravni odjel za prostorno uređenje, graditeljstvo i zaštitu okoliša

Riva 10/I, Rijeka
T ++385 51 351-202
F ++385 51 351-203
graditeljstvo@pgz.hr
Pročelnica:
Koraljka Vahtar-Jurković

Upravni odjel za zdravstvo

Slogin kula 2/II, Rijeka
T ++385 51 351-922
F ++385 51 351-923
zdravstvo@pgz.hr
Pročelnica: Đulijka Malatestinić

Upravni odjel za odgoj i obrazovanje

Slogin kula 2/I, Rijeka
T ++385 51 351-882
F ++385 51 351-883
obrazovanje@pgz.hr
Pročelnica: Edita Stilin

Upravni odjel za opću upravu i upravljanje imovinom

Slogin kula 2/V, Rijeka
T ++385 51 351-822
F ++385 51 351-803
imovina@pgz.hr
Privremena pročelnica: Branka Mimica

Upravni odjel za pomorsko dobro, promet i veze

Slogin kula 2/VI, Rijeka
T ++385 51 351-952
F ++385 51 351-953
pomorstvo@pgz.hr
Privremeni pročelnik: Zlatan Marunić

Upravni odjel za turizam, poduzetništvo i ruralni razvoj

Slogin kula 2/II, Rijeka
T ++385 51 351-260
F ++385 51 351-263
gospodarstvo@pgz.hr
Privremeni pročelnik: Mladen Brajan

Upravni odjel za regionalni razvoj, infrastrukturu i upravljanje projektima

Adamićeva 10/III, Rijeka
T ++385 51 351-900
F ++385 51 351-909
razvoj@pgz.hr
Pročelnik: Ljudevit Krpan

Upravni odjel za socijalnu politiku i mlade

Slogin kula 2/I, Rijeka
T ++385 51 351-920
F ++385 51 351-935
socijalna.skrb@pgz.hr
Pročelnica: Dragica Marač

Upravni odjel za kulture, sport i tehničku kulturu

Ciottina 17b/1, Rijeka
T ++385 51 351-881
F ++385 51 351-802
kultura@pgz.hr, sport@pgz.hr
Pročelnica: Sonja Šišić

Ustanove u kulturi i javne ustanove PGŽ

Pomorski i povijesni muzej Hrvatskog primorja

Muzejski trg 1, 51000 Rijeka
T ++385 51 553 667, 553 666
F ++385 51 213 578
pomorski-povijesni-muzej@ri.t-com.hr
www.ppmhp.hr
Ravnateljica: Nikolina Radić Štivic

Prirodoslovni muzej Rijeka

Lorenzov prolaz 1, 51000 Rijeka
T ++385 51 553-669 • F ++385 51 553-669
info@prirodoslovni.com
www.prirodoslovni.com
Ravnateljica: Željka Modrić Surina

Ustanova Ivan Matetić Ronjgov

Ronjgi 1, 51516 Viškovo
T ++385 51 257-340 • F ++385 51 503-790
ustanova@ri.t-com.hr
www.ustanova-ronjgov.hr
Ravnatelj: Darko Čargonja

Javna ustanova Priroda Ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode u PGŽ

Grivica 4, 51000 Rijeka
T ++385 51 352-400 • F 00385-51-352-401
info@ju-priroda.hr
www.ju-priroda.hr
Ravnateljica: Irena Jurić

Javna ustanova Zavod za prostorno uređenje Primorsko-goranske županije

Splitska 2/II, Rijeka
T ++385 51 351 772 • F ++385 51 212 436
zavod@pgz.hr
www.zavod.pgz.hr
Ravnatelj: Adam Butigan

Mali goranski vodotoci – biseri očuvane prirode

Tekst i foto: mr.sc. Marko Randić,
Javna ustanova „Priroda“

Vodeni svjetovi mnogih goranskih rječica i potoka ponešto su skriveni od očiju većine ljubitelja prirode. Ali upravo u tome krije se posebni čar jer nude neobično brojne i očuvane prirodne zanimljivosti. Ovi se mali zasebni hidrološki sustavi, u kojima se isprepliću raznolika staništa izvorišta, bujičnih i stalnih tokova, slapića, brzaca i kaskada, sprudova, zamočvarenih mjesta i okolnih bujnih šuma, malih kanjona i stijena, ali svaki sa svojim posebnim značajkama, odlikuju neobično privlačnim krajobrazima i brojnim raritetima flore, faune i gljiva.

Takvi su skroviiti primjeri očuvane goranske prirode potoci Velika Belica i Mala Belica, Križ potok, Gerovski potok sa svojom izvorišnom špiljom, lševnica, Kupica, Dobra u svom gornjem toku i još poneki. Potoci Jasle i Curak (koji protječu kroz Značajni krajobraz Vražji prolaz – Zeleni vir), kao i potok Kamačnik jednako su tako lijepi i privlačni, a zbog činjenice da su zaštićeni kao značajni krajobrazi mnogo su poznatiji i posjećeniji.

Izvorište Male Belice u kojemu nesputane sile prirodnih elemenata neprestano mijenjaju krajobraz i održavaju čar očuvane i divlje prirode

Malo cretno (potopljedno) stanište uz izvorišni dio Križ potoka

Dolina Križ potoka s cretnim površinama u kojima preteže naočita biljka suhoperka

Zahvaljujući relativnoj nepristupačnosti, prirodne vrijednosti lijepo su očuvane u kratkim ali vodom izdašnim pritokama Kupe – posebno u Velikoj i Maloj Belici, osobito u vrijeme velikih oborina i nadiranja podzemnih kraških voda koje tada nahrupljuju iz dubokog karbonatnog risnjačkog i drgomaljskog zaleđa. Ova su dva vodotoka primjeri prave očuvane divljine, ali to je donekle slučaj i s lševnicom i Kupicom koja je zbog korištenja neobično slikovitog uzlaznog karškog izvora u vodoopskrbi pod neposrednijim utjecajem čovjeka.

Velika i Mala Belica geomorfološki su zanimljive udoline potoka koji se ulijevaju u Kupu kod Kuželja (Velika Belica) i Gučeg sela (Mala Belica). Odlikuju se kraškim izvorima koji su u vrijeme velikih voda vrlo izdašni. Njihov biljni i životinjski svijet također je osebujan i vrijedan.

Izvorište potoka Mala Belica, stiješnjeno podno strmih litica, odlikuje se iznimnom krajobraznom ljepotom